

LIETUVOS BANKAS

PRANEŠIMAS
APIE PAGRINDINIO TIKSLO
ĮGYVENDINIMĄ, FUNKCIJŲ VYKDYMĄ
IR BANKŲ SISTEMOS BŪKLĘ
2002 METAIS

TEIKIAMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMUI

VILNIUS
2003 m. balandis

TURINYS

Ižanga	5
I. Lietuvos ir pasaulio ekonomikos raida	9
Kainų raida ir jų stabilumas	9
Vartotojų kainų pokyčiai	9
Administruojamų kainų bei netiesioginių mokesčių įtaka vartotojų kainoms.....	10
Pasaulinių naftos kainų įtaka VKI	11
Kitų kainų kaita	12
Bendrasis vidaus produktas.....	13
Pagrindinės pinigų politikos kryptys.....	15
Pagrindinis pinigų politikos tikslas ir fiksuoto lito kurso sistema	15
Lito susiejimas su euru	16
Pinigai ir finansų sistema	17
Pinigų bazė	17
Pinigų kiekis	19
Pinigų ir valiutų rinka	21
Tarpbankinė užsienio valiutų skolinimo rinka	21
Tarpbankinė litų skolinimo rinka	22
Indėlių ir paskolų rinka	24
Indėliai bankuose ir jų palūkanų normos	24
Bankų paskolos ir jų palūkanų normos	26
Vyriausybės vertybiniai popieriai.....	28
Pasaulio makroekonominė aplinka ir šalies mokėjimų balansas	29
Trumpa pasaulio makroekonomikos apžvalga	29
Vidurio ir Rytų Europos valstybės.....	31
Lietuvos mokėjimų balansas	32
II. Lietuvos banko operacijos	34
Pinigų politikos priemonės ir valiutos keitimo operacijos	34
Pinigų politikos priemonių taikymas	34
Privalomųjų atsargų reikalavimų vykdymas	34
Lietuvos banko paskolos.....	35
Valiutos keitimo operacijos	35
Užsienio atsargų valdymas.....	36
Tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos valdymas	37
III. Grynujų pinigų valdymas	39
Grynujų pinigų išleidimas ir išėmimas	39
Banknotų ir monetų struktūra.....	39
Atsargų fondų saugojimas ir banknotų naikinimas	40

IV. Kredito įstaigų priežiūra.....	41
Pagrindinės kredito įstaigų priežiūros kryptys	41
Kredito įstaigų veiklos apžvalga	42
Kredito įstaigų veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas.....	45
V. Rengimasis narystei Europos Sąjungoje ir bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis	46
Rengimosi narystei Europos Sąjungoje eiga.....	46
Bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis	47
Bendradarbiavimas su užsienio šalių centriniais bankais.....	48
VI. Lietuvos banko veiklos skaidrumo užtikrinimas	49
Pinigų politika	49
Užsienio atsargų valdymas.....	50
Kredito įstaigos	51
Duomenų platinimo specialiųjų standartų taikymas	51
Pinigų ir bankų statistikos tobulinimas	51
Internetas.....	52

ĮŽANGA

Lietuvos bankas, vykdydamas įstatyme nustatytą pagrindinį tikslą – siekti kainų stabilumo, 2002 metais tęsė lito stabilumu grindžiamą pinigų politiką. Vasario 2 d. pavyko sėkmingai persieti lito kursą nuo JAV dolerio prie euro. Skaidrus ir sklandžiai įgyvendintas lito susiejimas su euru padidino visuomenės pasitikėjimą nacionaline valiuta bei eliminavo valiutos kurso riziką Lietuvos ir ES verslo santykiuose. Daugumai šalies verslininkų ir gyventojų kruopščiai pasirengus bazinės valiutos pasikeitimui, lito susiejimas su euru esminių pokyčių šalies ūkyje nesukėlė.

Fiksuoto lito kurso sistema buvo vienas svarbiausių veiksnių šalies makroekonomikos stabilumui ir mažai infliacijai užtikrinti. Augantis darbo našumas ir vis didėjanti konkurencija, dalies gamintojų persiorientavimas tenkinti ne užsienio, o vidaus rinkos poreikius, JAV dolerio atžvilgiu pabrangęs litas neleido didėti kainoms. Per praėjusius metus vartotojų kainos Lietuvoje sumažėjo 1,0 procento, o realusis bendrasis vidaus produktas išaugo 6,7 procento. Ekonomiškai stipriausiuose pasaulio regionuose ekonomikos plėtra praėjusiais metais buvo lėtesnė negu tikėtasi, todėl Lietuvos ūkio raidą labiausiai skatino didėjanti vidaus paklausa bei augančios investicijos. Einamosios sąskaitos deficitas padidėjo, tačiau, kaip ir 2001 m., sudarė 4,8 procento BVP.

Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimo aukso ir konvertuojamųjų valiutų atsargomis santykis 2002 m. gruodžio pabaigoje buvo 153 procentai.

Kadangi užsienio atsargų dydis yra pakankamas, o įsipareigojimai Tarptautiniam valiutos fondui yra susiję su papildomomis išlaidomis, Lietuvos bankas praėjusių metų pabaigoje suderino su TVF savo ketinimą anksčiau nustatyto termino gražinti likusią dalį paskolos, suteiktos 1994–1997 m. pagal išplėstinio finansavimo programą. Gražinęs šią paskolą šių metų sausio pradžioje, Lietuvos bankas nebeturi ilgalaikių įsipareigojimų tarptautinėms ar užsienio finansų institucijoms. Siekiant kuo efektyviau valdyti šalies oficialiąsias atsargas, praėjusiais metais buvo patvirtintos užsienio atsargų valdymo nuostatos ir nauja užsienio atsargų valdymo gairių redakcija.

Atsižvelgdamas į stabilią šalies ekonominę ir bankų sistemos padėtį, Lietuvos bankas sumažino komercinių bankų privalomųjų atsargų normą nuo 8 iki 6 procentų. Taip pat atlikti Komercinių bankų privalomųjų atsargų taisyklių pakeitimai, siekiant šias taisykles maksimaliai priartinti prie Europos centrinio banko reikalavimų.

Šalyje toliau stiprėjo kredito įstaigų sistema. Pernai pradėjo veikti naujas Vilniaus banko būsto kreditų ir obligacijų bankas, teikiantis specializuotas būsto įsigijimo kreditavimo paslaugas. Savo veiklą aktyvino ir konkurenciją didino mažesnieji šalies bankai ir užsienio bankų skyriai. Bankų sistema toliau įvairino savo veiklą, plėtodama

teikiamų paslaugų spektrą. Vyriausybei pardavus turėtą Lietuvos žemės ūkio banko akcijų paketą Vokietijos bankui Norddeutsche Landesbank Girozentrale, metų pabaigoje užsienio investuotojai valdė beveik 88 procentus komercinių bankų akcinio kapitalo. Bankų sistemos turtas, paskolų portfelis ir ilgalaikių paskolų dalis jame bei indėlių apimtis toliau didėjo. Dar labiau pagerėjo bankų paskolų portfelio kokybės rodikliai. Praėjusiais metais pradėjo veikti 13 naujų kredito unijų. Suteikta veiklos licencija Lietuvos centrinei kredito unijai.

Kredito įstaigų veiklos priežiūra buvo vykdoma vadovaujantis įstatymų ir kitų teisės aktų Lietuvos bankui suteiktais įgaliojimais bei atsižvelgiant į Europos Sąjungos direktyvas ir Bazelio bankų priežiūros komiteto rekomendacijas. Įgyvendinant Pasaulio banko ir TVF rekomendacijas, pateiktas Lietuvos finansų sektoriaus įvertinimo ataskaitoje, pradėtas vykdyti Veiksmų planas, apimantis kredito įstaigų priežiūros tobulinimą, pagrindinių efektyvios bankų priežiūros principų ir finansų politikos skaidrumo procedūrų diegimą ir taikymą. Buvo tobulinami kredito įstaigų veiklą reglamentuojantys teisės aktai. Siekiant gerinti kredito rizikos valdymą, patvirtintos naujos redakcijos Paskolų rizikos duomenų bazės tvarkymo taisyklės, patikslinta maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui ir didelių paskolų normatyvo skaičiavimo tvarka ir kt. Patvirtintos Metodinės rekomendacijos bankams dėl rinkos rizikos vertinimo modelių taikymo. Atsižvelgus į Pinigų plovimo prevencijos įstatymo pataisas, patvirtintos Pinigų plovimo prevencijos metodinės rekomendacijos kredito įstaigoms bei Kliento atliekamų operacijų pinigais ir sandorių registro tvarkymo taisyklės. Patvirtinti Kredito įstaigų finansinės apskaitos ir atskaitomybės rengimo politikos pagrindiniai principai, iš dalies pakeistos Finansinių ataskaitų konsolidavimo ir konsoliduotos priežiūros taisyklės. Patvirtinti Minimalūs reikalavimai visuomenei skelbiamai informacijai, skatinantys viešai skelbti svarbiausius kredito įstaigų veiklos rodiklius.

Tęsiant bendradarbiavimą su užsienio šalių bankų priežiūros tarnybomis, su Estijos, Lenkijos ir Suomijos šių institucijų atstovais atliktas Lietuvoje veikiančių minėtų valstybių bankų padalinių inspektavimas, aptartos jų veiklos tendencijos ir perspektyvos. Atnaujinta bendradarbiavimo sutartis su Lenkijos nacionaliniu banku, pasirašyta tokia sutartis su Baltarusijos centriniu banku, buvo plėtojami darbo ryšiai su Švedijos finansų institucijų priežiūros tarnyba.

Rengiantis narystei Europos Sąjungoje, praėjusiais metais Lietuvos bankas toliau derino nacionalinės teisės ir Bendrijos teisės reikalavimus pinigų politikos, kredito įstaigų priežiūros, kapitalo judėjimo ir mokėjimų sistemos srityse. Buvo tęsiami darbai, numatyti Lietuvos pasirengimo narystei Europos Sąjungoje 2001–2003 metų programoje. Europos Komisija 2002 m. Reguliariojoje ataskaitoje apie Lietuvos pažangą rengiantis narystei ES teigiamai įvertino per pastaruosius penkerius metus pasiektus rezultatus su Lietuvos banko funkcijomis susijusiose srityse. Europos Komisijos ir ES valstybių priežiūros tarnybų ekspertai, atlikę Lietuvos finansų įstaigų priežiūros tarnybų įvertinimą, pripažino, kad šių institucijų veikla atitinka tarptautinę praktiką, o finansinių paslaugų teikimą apibrėžiantys ES reikalavimai iš esmės yra įgyvendinti.

Lietuvos bankas pradėjo leisti naują leidinių seriją „Europos Bendrijos teisės aktų rinkinys“, skirtą visiems besidomintiems Europos Bendrijos teise, jos nuostatų įgyvendinimu Lietuvos teisėje, EB teisės aktuose vartojama terminologija. Pirmajame serijos leidinyje – „Kredito įstaigos“ – pristatyta šių įstaigų veiklą reglamentuojančių EB teisės aktų rinkinio pirma knyga.

Rengdamasis tapti Europos centrinių bankų sistemos nariu, Lietuvos bankas dalyvavo Europos centrinio banko vykdomose programose, bendradarbiavo su ECB pinigų ir valiutos kurso politikos, užsienio atsargų valdymo, pinigų ir bankų statistikos, mokėjimų sistemų, informacinių technologijų ir kitose srityse. Remiantis ECB rekomendacijomis praėjusiais metais buvo patvirtinta Lietuvos banko apskaitos politika. Europos centriniam bankui pradėti reguliariai teikti duomenys apie oficialiąsias tarptautines atsargas ir kitus pinigų bei vertybinių popierių statistikos rodiklius.

Lietuvos bankas ir Lietuvos monetų kalykla vasario mėn. Bazelyje vykusioje Pasaulio pinigų konvencijoje eksponavo šalies progines ir apyvartines monetas. Specialiai šiam renginiui buvo skirtas ir leidinys „Lietuviškos kolekcinės monetos 1993–2001“, teigiamai įvertintas renginio organizatorių ir dalyvių. Vieno didžiausių pasaulyje proginių monetų katalogo leidėjas Krause Publications (JAV) Lietuvos banko išleistą 50 litų sidabro monetą, skirtą XXVII vasaros olimpinėms žaidynėms, įvertino kaip meniškiausią 2001 m. monetą pasaulyje. Balandžio mėn. buvo įteiktas šį įvertinimą pažymintis apdovanojimas. Kovo mėn. išleista į apyvartą serijos „Lietuvos miestai“ 10 litų vertės moneta, skirta Klaipėdai. Dalyvaujant tarptautinėje programoje „Išsaugokime gamtą“, birželį apyvartoje pasirodė 5 litų vertės sidabro moneta, skirta Lietuvos gamtai. Rugsėjį į apyvartą išleista pirmoji serijos „Lietuvos istorijos ir architektūros paminklai“ 50 litų vertės sidabro moneta, skirta Trakų salos piliai.

Pažymint Lietuvos banko ir lito 80 metų jubiliejų, spaudos konferencijoje buvo pristatyti šiai progai skirti knyga „Lietuvos banknotai“ ir dokumentinis filmas „Iš lito istorijos. Banknotai“. Taip pat buvo atidaryta Lietuvos banko muziejaus kartu su šalies fotomenininkų sąjunga surengta paroda „Pinigai fotografijoje“.

Praėjusiais metais Lietuvos banko atstovai dalyvavo TVF metiniame susitikime bei TVF Tarptautinio pinigų ir finansų komiteto pusmetiniuose susitikimuose, Tarptautinių atsiskaitymų banko rengtuose centrinių bankų valdytojų susitikimuose, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko metiniame susitikime ir kt. Vyko tradiciniai Baltijos valstybių centrinių bankų valdytojų pavaduotojų susitikimai, kuriuose buvo aptariami šių valstybių ekonominė situacija, artimiausi centrinių bankų veiklos planai, bendradarbiavimo su Europos centriniu banku bei integracijos į Europos Sąjungą klausimai.

Siekdamas didinti veiklos skaidrumą bei atskaitingumą, Lietuvos bankas stengiasi kuo plačiau apie savo darbą informuoti visuomenę. Kad Lietuvos bei užsienio piliečiai ir verslininkai galėtų rasti kuo daugiau ir įvairiapusiškesnės informacijos apie Lietuvos banką ir jo veiklą, birželio mėn. pradėjo veikti naujo dizaino, žymiai papildyta Lietuvos banko interneto svetainė. Didžiojoje Britanijoje leidžiamame žurnale „Central Banking“

buvo pažymėta, kad ši svetainė yra viena iš 16 centrinių bankų svetainių, atitinkančių visus veiklos skaidrumui keliamus reikalavimus. Pernai suėjo penkeri metai, kai buvo išleistas pirmasis Lietuvos banko žurnalo „Pinigų studijos“ – vienintelio šalyje mokslinio žurnalo, skirto pinigų ir finansų klausimams nagrinėti, numeris.

Lietuvos bankas, būdamas Duomenų platinimo specialiųjų standartų taikymo šalyje koordinatorius, kas mėnesį atnaujina Išankstinį duomenų skelbimo kalendorių, talpinamą savo svetainėje internete ir TVF elektroniniame biuletenyje, bei nurodytu laiku atnaujina Lietuvos ekonomikos ir finansų duomenis, skelbiamus minėtos svetainės nacionaliniame suvestinių duomenų puslapyje.

Tarptautinio valiutos fondo Statistikos departamento misija Statistikos departamente prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Finansų ministerijoje ir Lietuvos banke gegužės mėn. susipažino su Duomenų platinimo specialiųjų standartų taikymu, statistinės informacijos rinkimo ir skelbimo praktika. Lietuvos banke ji nagrinėjo pinigų ir mokėjimų balanso statistikos duomenų rinkimo ir skelbimo tvarką bei įvertino šių duomenų kokybę. Misijos parengtose „Ataskaitoje apie standartų ir principų laikymąsi statistikos srityje“ ir „Išsamaus statistinių duomenų kokybės įvertinimo ataskaitoje“ buvo pateiktos rekomendacijos atliekamam darbui tobulinti. Atsižvelgus į šias rekomendacijas, sudarytas ir vykdomas reikiamų priemonių planas.

Sėkmingai vykdant teisės aktais apibrėžtas funkcijas ir plėtojant veiklą, pasiekta gerų finansinių rezultatų. 2002 m. Lietuvos bankas daugiausiai (beveik 233 mln. Lt) uždirbo investuodamas ir valdydamas užsienio atsargas. Atliekant atsiskaitymų sistemos valdytojo funkcijas, už suteiktas paslaugas gauti beveik 5 mln. litų. Dar 5 mln. litų gauti už valiutos pirkimą ir pardavimą Lietuvos banke, Pasaulio banko paskolų valdymą, Vyriausybės vertybinių popierių aukcionų organizavimą, proginių monetų pardavimą ir kt. Pernai gautas beveik vienas milijonas litų dividendų.

Palūkanoms išmokėti Lietuvos bankas pernai išleido 61 mln. litų. Operacinės, administravimo ir turto naudojimo išlaidos, tarp kurių – personalo išlaikymo, pinigų gamybos ir jų apyvartos, turto priežiūros ir pan. išlaidos, buvo 79,8 mln. litų.

2002 m. Lietuvos bankas uždirbo 103,6 mln. litų pelno. Vadovaujantis Lietuvos banko įstatymo 23 straipsniu, jis paskirstytas taip: atsargos kapitalui formuoti skirta 51,8 mln. litų (atsargos kapitalui kaupti skiriama iki 50% pelno, kol jo suma pasieks 10% Lietuvos banko įsipareigojimų litais), o likusieji 51,8 mln. litų pervesti į valstybės biudžetą.

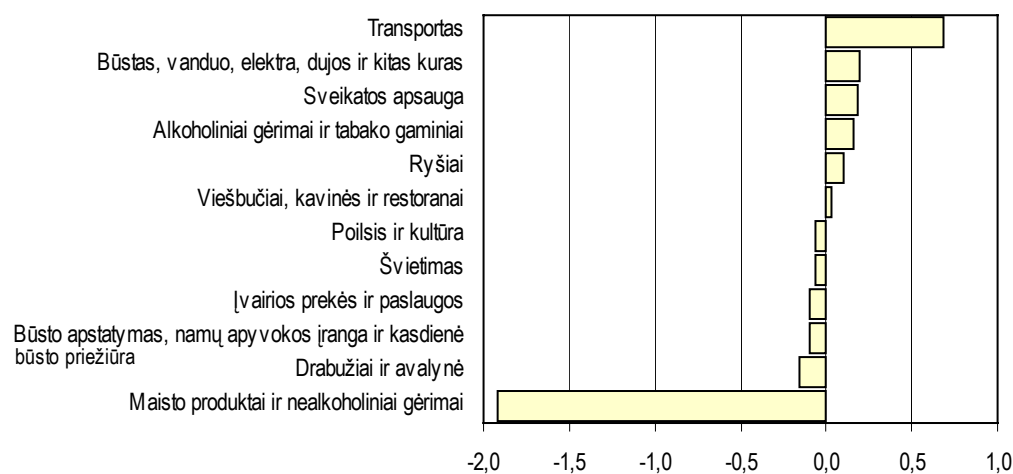
I. Lietuvos ir pasaulio ekonomikos raida

Kainų raida ir jų stabilumas

Vartotojų kainų pokyčiai

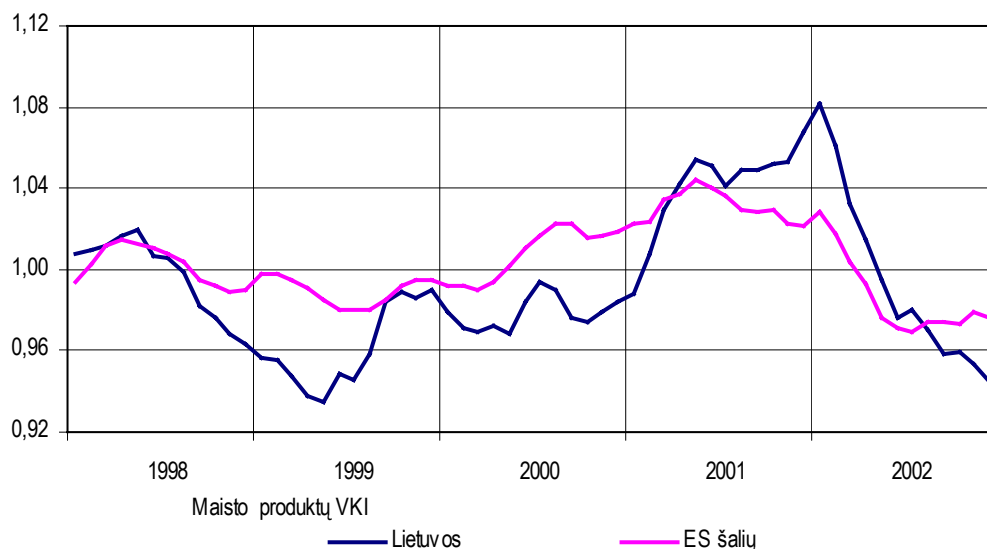
2002 m., pirmą kartą nuo Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo, vartotojų kainos Lietuvoje sumažėjo 1,0 procento. Jos mažėjo veikiamos ir vidaus, ir išorės veiksnių. Svarbiausi vidaus veiksniai buvo sumažėjusios žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos, aštri konkurencija prekyboje ir administraciniai sprendimai. Labiausiai vartotojų kainas veikusieji išorės veiksniai – importo kainos ir valiutų kursas. Didžiausios įtakos defliacijai praėjusiais metais turėjo labai atpigę maisto produktai, drabužiai ir avalynė. Defliaciją švelnino pabrangusios transporto, būsto išlaikymo, sveikatos apsaugos paslaugos bei padidėjusios tabako gaminių kainos.

Svarbiausių prekių ir paslaugų grupių įtaka vartotojų kainų indekso pokyčiui 2002 m. (procentais)

Praėjusiais metais maisto produktai ir nealkoholiniai gėrimai atpigę 5,3 procento. Sumažėjusios maisto produktų kainos vartotojų kainų indeksą (VKI) sumažino 1,9 procento. Labiausiai atpigę daržovės (27,5%), mėsa ir jos produktai (11,8%), žuvis ir jų produktai (6,8%), vaisiai ir uogos (2,7%). Pabrango pienas ir jo produktai (3,1%) bei aliejai ir riebalai (4,5%). Maisto produktų atpigimą lėmė žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų, taigi – ir gamybos sąnaudų, sumažėjimas, taip pat sumažėjusios maisto produktų kainos pasaulio rinkose.

Lietuvos ir ES šalių maisto produktų VKI kaita (pokytis per metus)

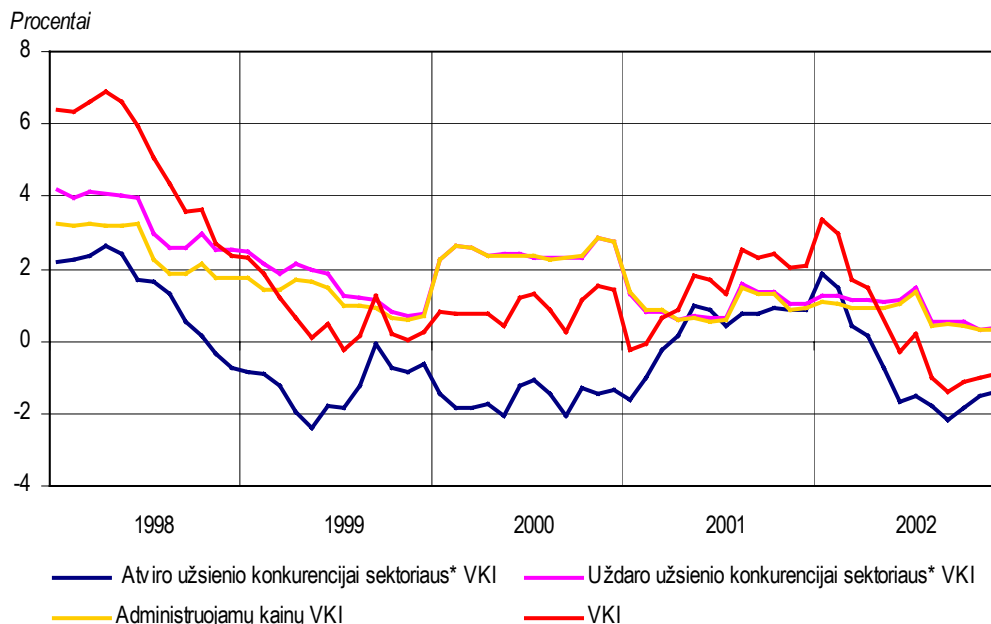
Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos pernai sumažėjo 13,6 procento, iš jų mėsos supirkimo – 24,3, daržovių – 14,9, bulvių – 66,3, pieno – 21,3 procento. Mėsos supirkimo kainas sumažino išaugusi pasiūla ir sumažėjusios importo kainos. Bulvių ir daržovių supirkimo kainų sumažėjimą lėmė geras 2002 m. derlius. Pieno supirkimo kainoms įtakos turėjo pasaulio rinkose pingantys pieno produktai bei mažėjantis dolerio ir lito kursas. Maisto produktų kainų nuosmukis pasaulio rinkose mažino importo kainas, o tai, savo ruožtu, mažino Lietuvos VKI. Europos Sąjungoje maisto produktai atpigo 2,4 procento, o šiame regione pagaminti maisto produktai sudarė didžiausią Lietuvos maisto produktų importo dalį (53,6%).

2002 m. pabrango transporto (9,4%) bei sveikatos apsaugos paslaugos (3,8%). Jų kainų kilimą lėmė, atitinkamai, pasaulinės naftos kainos ir administraciniai sprendimai.

Administruojamų kainų bei netiesioginių mokesčių įtaka vartotojų kainoms

Praėjusiais metais administruojamos kainos¹ (Lietuvos banko skaičiavimais, jos sudarė 18,6% viso VKI), padidėjusios 1,7 procento, vartotojų kainas padidino 0,3 procento. Administruojamų kainų indeksas didėjo dėl ryšių, elektros ir dujų kainų kaitos.

Vartotojų kainų indekso kaitos veiksniai

* Atviram užsienio konkurencijai sektoriui priskiriamų prekių ir paslaugų dalis sudarė 69,8 procento viso VKI. Uždaram užsienio konkurencijai sektoriui priskiriamų prekių ir paslaugų dalis buvo 30,2 procento (iš jų administruojamos – 18,6%) viso VKI.

Praėjusių metų pradžioje 5,7 procento padidėjo elektros energijos kaina. Išaugus šalto vandens kainai, vandens tiekimo paslaugos pabrango 4,7 procento. Dėl šių sprendimų būsto išlaikymas pabrango 1,5 procento, padidindamas VKI 0,2 procento. Dujų kaina sumažėjo 0,9 procento. Iš dalies tam įtakos turėjo JAV dolerio kurso pokyčiai.

„Lietuvos telekomas“ metų pradžioje 30 procentų sumažino tarifus už telefono pokalbius su ES šalimis, o nuo liepos mėn. padidino sujungimo ir abonentinį mokesčius bei pabrangino pokalbius vietos tinkle. Vartojimo kainos dėl to padidėjo 0,1 procento.

2002 m. keitėsi netiesioginių mokesčių bazė, didėjo akcizų tarifai. Liepą įsigaliojęs naujas Akcizų įstatymas šio mokesčio objektų skaičių sumažino nuo 11 iki 3: akcizu liko apmokestinti tik alkoholis, naftos produktai ir tabako gaminiai.

¹ Vandens, elektros, dujų ir kito kuro, transporto bei ryšių paslaugų kainos, kurias reguliuoja valstybė arba pačios monopolijos.

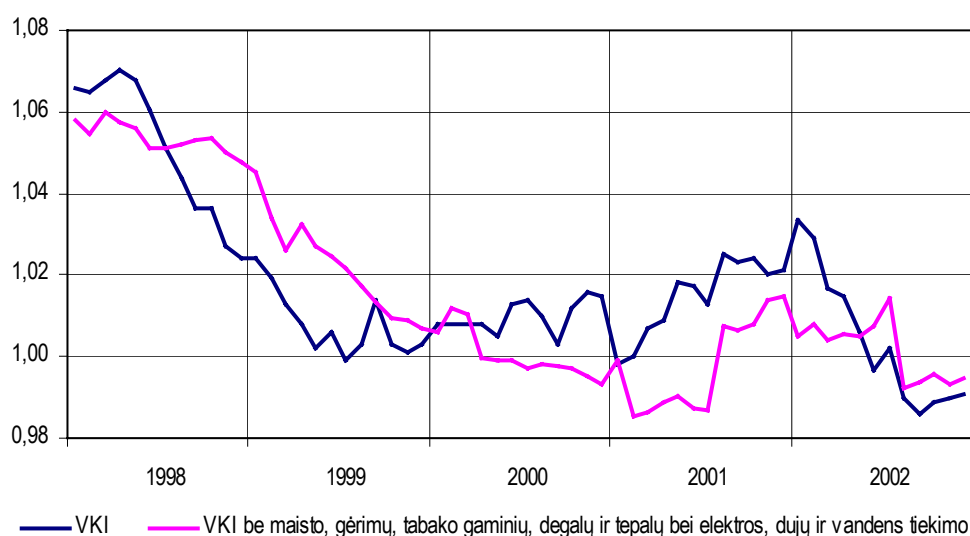
Didžiausios įtakos vartotojų kainoms turėjo 19,4 procento padidintas akcizas degalams. Padidėjus šiam akcizui bei pabrangus žaliai naftai, tačiau sumažėjus JAV dolerio kursui, degalų ir tepalų VKI išaugo 18,9 procento, visas vartojimo kainas padidindamas 0,7 procento. Tabako gaminiai dėl naujo akcizo pabrango 7,0 procento.

Nuo liepos 1 d. lengvatiniu 5 procentų PVM tarifu buvo apmokestinti kai kurie farmacijos gaminiai (anksčiau šie gaminiai nebuvo apmokestinti minėtu mokesčiu). Dėl šios priežasties 3,8 procento pabrangusios sveikatos apsaugos paslaugos VKI padidino 0,2 procento.

Į administracinius sprendimus ir kitus vienkartinis veiksmus jautriausiai reagavo maisto produktų ir gėrimų, tabako gaminių, degalų ir tepalų bei elektros, dujų ir vandens tiekimo kainos. Šių prekių ir paslaugų grupių dalis VKI buvo 58,5 procento. Eliminavus minėtas grupes, 2002 m. vartotojų kainos sumažėjo 0,5 procento.

Vartotojų kainų indekso kaita

(pokytis per metus)

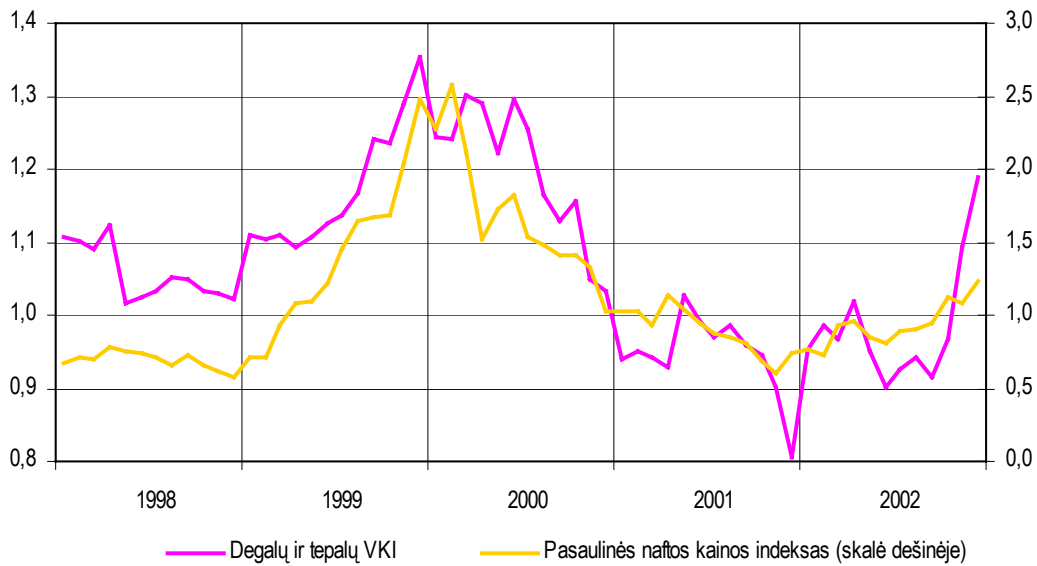
Tačiau labiau vartotojų kainas pernai veikė kainų sumažėjimas atvirame užsienio konkurencijai sektoriuje. Minėto sektoriaus prekių ir paslaugų kainos, dėl geresnio pajėgumų panaudojimo, didėjančio darbo našumo, konkurencijos ir lito pabrangimo sumažėjusios dviem procentais, VKI sumažino 1,4 procento.

Pasaulinių naftos kainų įtaka VKI

Kaip jau minėta, 2002 m. transporto prekės ir paslaugos pabrango 9,4 procento. Šioje grupėje per metus labiausiai padidėjo degalų ir tepalų (18,9%) vartojimo kainos. Šių kainų kaita, be vidaus veiksmų (pirmiausia – akcizo tarifų), tiesiogiai priklauso nuo pasaulinių naftos kainų pokyčių.

Lietuvos degalų ir tepalų VKI priklausomybė nuo pasaulinių naftos kainų

(pokytis per metus)

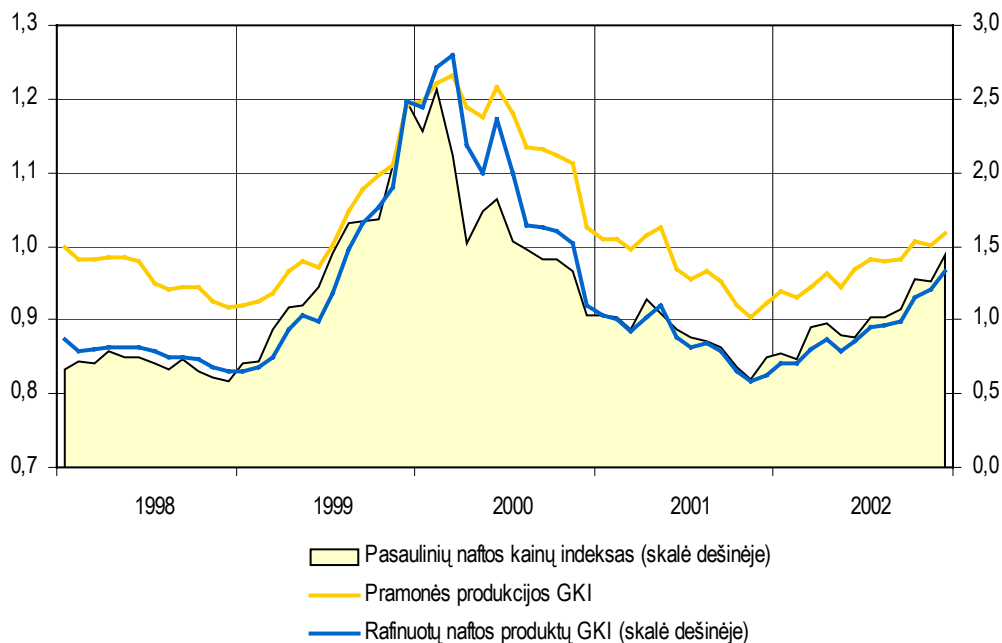

Kitų kainų kaita

Praėjusiais metais Lietuvos gamintojų parduotos pramonės produkcijos kainos padidėjo 1,9 procento. Didžiausios įtakos gamintojų kainų indeksui (GKI) turėjo 1,3 karto pabrangę rafinuoti naftos produktai. Šių produktų (sudariusių 17,5% viso GKI) gamintojų kainų, labai priklausančių nuo pasaulinių naftos kainų, padidėjimas GKI padidino 5,7 procento.

Gamintojų kainų indekso priklausomybė nuo pasaulinių naftos kainų

(pokytis per metus)

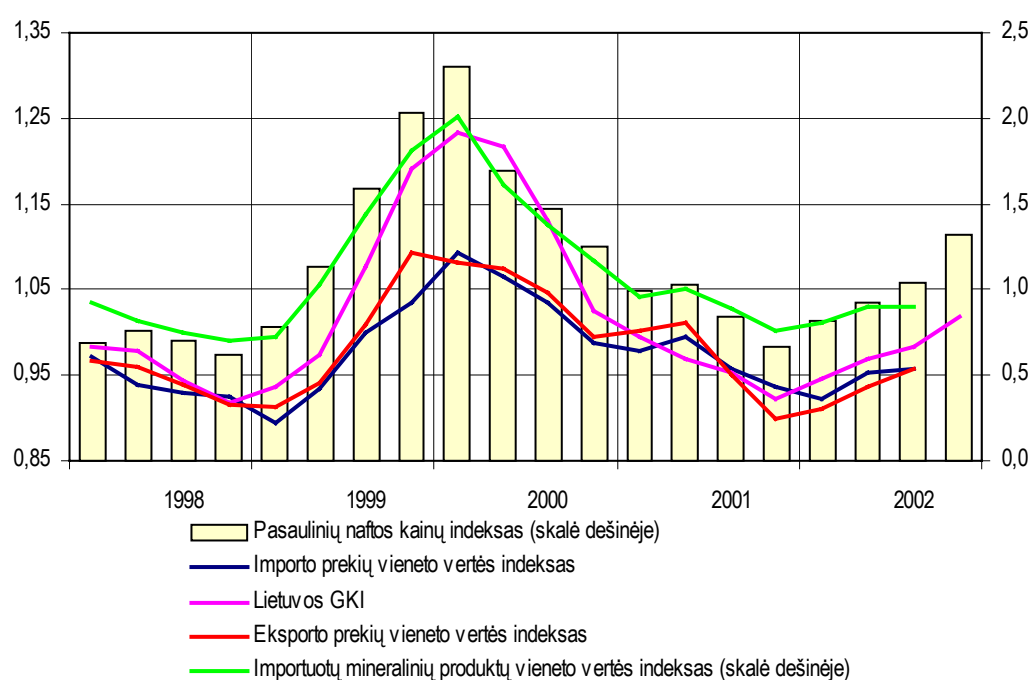
Pramonės produkcijos kainos (be rafinuotų naftos produktų) per metus sumažėjo 4,1 procento. Labiausiai (14,6%) nukrito radijo, televizijos ir ryšių įrangos bei aparatūros gamybos kainos. Ši sumažėjimą lėmė mažesnės gamybos sąnaudos dėl pigiau (už JAV dolerius) importuotų žaliavų. Tačiau didžiausios įtakos turėjo maisto produktų ir gėrimų gamybos atpigimas (6,1%), sumažinęs GKI 1,2 procento. Pastarąjį atpigimą lėmė žemesnės žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos.

2002 m. administraciniais sprendimais padidintos elektros ir šalto vandens kainos elektros gamybos ir paskirstymo GKI padidino 3,4 procento, o vandens rinkimo, valymo ir paskirstymo GKI – 4,2 procento.

Vidaus rinkoje parduotos pramonės produkcijos kainos (be rafinuotų naftos produktų) sumažėjo 2,0 procento, o eksportuotos produkcijos GKI – 6,8 procento.

Eksportuotų prekių vieneto vertė pernai padidėjo 0,2 procento. Labiausiai (18,9%) išaugo mineralinių produktų eksporto kainos. Importuotų prekių vieneto vertė sumažėjo 1,9 procento. Tą didele dalimi lėmė dolerio kurso kritimas, nes importo struktūroje atsiskaitymai JAV doleriais sudarė 42,9 procento. Importo kainoms sumažėjus, o eksporto – padidėjus, prekybos su užsieniu sąlygos praėjusiais metais buvo palankesnės negu 2001 m. Prekybos sąlygų indeksas (eksporto ir importo prekių vieneto vertės indeksų santykis) pernai padidėjo 2,1 procento.

Lietuvos gamintojų kainų, prekių importo ir eksporto kainų bei pasaulinių naftos kainų indeksai (pokytis per metus)

Artimiausioje ateityje svarbiausiais vartotojų kainų kaitos veiksniais išliks kai kurių mokesčių (ypač akcizų) tarifų didinimas stojant į ES, nepalanki naftos ir kitų žaliavų kainų kaita, Lietuvos kainų lygio artėjimas prie euro zonos šalių kainų lygio. Glaudesni prekybos ir finansiniai ryšiai su euro zonos valstybėmis sustiprins infliacijos Lietuvoje priklausomybę nuo infliacijos euro zonoje.

Bendrasis vidaus produktas

Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis, 2002 m. sukurta 50,7 mlrd. litų vertės (veikusiomis kainomis) bendrojo vidaus produkto (BVP) – 3,2 mlrd. litų daugiau negu prieš metus. Realusis BVP (lyginamosiomis 2000 m. kainomis) padidėjo 6,7 procento. Vienam gyventojui tenkanti bendrojo vidaus produkto dalis (14,6 tūkst. Lt) buvo beveik vienu tūkstančiu litų didesnė negu 2001 m.

Nepaisant nepalankios išorės paklauso, praėjusiais metais Lietuvos ekonomikos augimo tempai buvo vieni didžiausių Europoje. Ekonomikos augimas tokiomis sąlygomis rodo šalyje vykdomų struktūrinių reformų ir vis didėjančių užsienio ir vidaus investicijų efektyvumą, stiprų ekonomikos konkurencingumą ir atsigaunančią vidaus paklausą.

*Bendrojo vidaus produkto struktūra ir kaitos veiksniai**(procentais)*

	BVP veikusiomis kainomis struktūra			BVP pokytis, palyginti su 2001 m.		BVP kaitos veiksniai (palyginta su 2001 m.)	
	2001 m.	2002 m.	pokytis	realiojo	nominaliojo	realiojo	nominaliojo
BVP gamybos metodu	100,0	100,0	x	6,7	6,7	6,7	6,7
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	6,5	6,4	-0,1	6,1	4,9	0,4	0,3
Išgaunamoji pramonė	0,7	0,6	-0,1	-5,0	-9,5	-0,0	-0,1
Apdirbamoji pramonė	18,5	17,5	-1,0	5,5	1,1	1,0	0,2
Elektros, dujų ir vandens tiekimas	3,8	3,8	0,0	5,4	7,0	0,2	0,3
Statyba	5,5	5,8	0,3	12,8	14,1	0,7	0,8
Didmeninė ir mažmeninė prekyba	15,7	16,2	0,5	8,7	10,1	1,4	1,6
Viešbučiai ir restoranai	1,4	1,5	0,1	7,6	9,6	0,1	0,1
Transportas, sandėliavimas ir nuotoliniai ryšiai	11,3	12,3	1,0	12,6	15,9	1,4	1,8
Finansinis tarpininkavimas	2,1	2,1	0,0	10,6	7,8	0,2	0,2
Nekilnojamoji turtas, nuoma ir kita verslo veikla	7,5	7,3	-0,2	2,7	4,4	0,2	0,3
Viešasis valdymas ir gynyba; privalomasis socialinis draudimas	5,2	4,9	-0,3	4,4	0,9	0,2	0,0
Švietimas	5,7	5,5	-0,2	0,3	3,1	0,0	0,2
Sveikatos priežiūra ir socialinis darbas	3,1	3,1	0,0	2,9	6,4	0,1	0,2
Kitos veiklos	1,8	1,6	-0,2	2,9	4,3	0,0	0,1
Mokesčiai minus subsidijos gaminiam	11,3	11,3	0,0	6,7	6,3	0,8	0,7
BVP išlaidų metodu	100,0	100,0	x	6,7	6,7	6,7	6,7
Asmeninio vartojimo išlaidos	64,3	62,2	-2,1	4,2	3,2	2,6	2,1
Valdžios vartojimo išlaidos	20,2	20,4	0,2	4,3	7,9	0,9	1,6
Bendrosios vidaus investicijos	21,0	22,5	1,5	10,7	14,1	2,4	2,9
iš jų – bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas	20,6	21,5	0,9	12,4	11,5	2,5	2,4
Prekių ir paslaugų eksportas	50,9	54,0	3,1	19,4	13,3	10,1	6,8
Prekių ir paslaugų importas (minus)	56,4	59,1	2,7	16,1	11,8	9,3	6,7

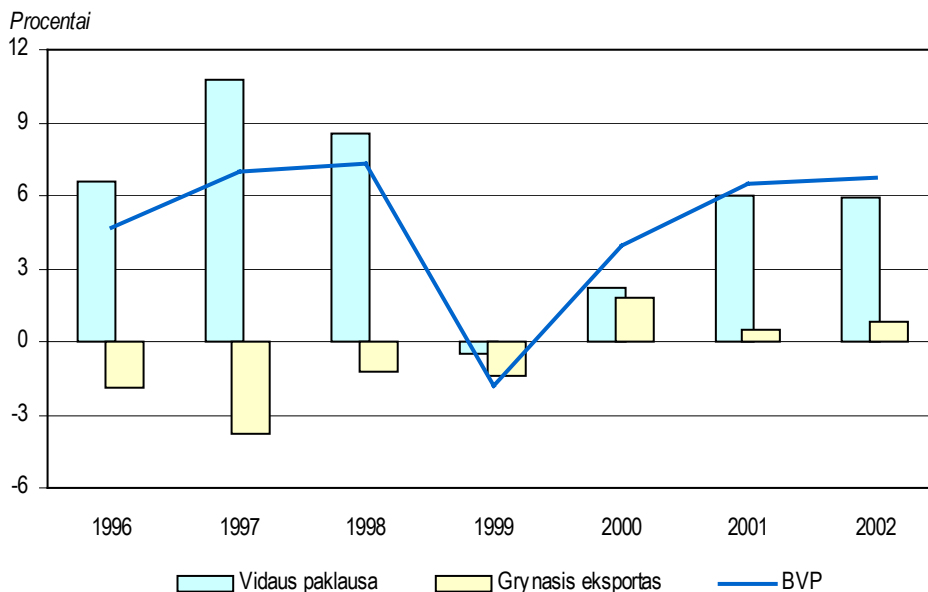
Didžiausią realiojo BVP dalį (66%), kaip ir ankstesniais metais, sukūrė paslaugų sferos įmonės. Didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje jo sukurta 16,2 procento, transporto, sandėliavimo ir ryšių veiklose – 12,3, nekilnojamojo turto, nuomos ir kito verslo veiklose – 7,3 procento. Pramonės įmonės sukūrė kiek daugiau nei penktadalį (21,9%) viso bendrojo vidaus produkto, žemės ūkyje, medžioklės ir miškininkystės veiklose jo sukurta – 6,3, statyboje – 5,8 procento.

Praėjusiais metais labiausiai (12,8%) išaugo statyboje sukurta realioji pridėtinė vertė. Tą lėmė sparčiai vykdoma gyvenamųjų namų statyba. Statybos apimčių didėjimas gerina ir bendrojo pagrindinio kapitalo formavimo rodiklį. Gana sparčiai pridėtinė vertė pernai augo žemės ūkyje, medžioklėje ir miškininkystėje. 2001 m. šiose veiklose sukurta realioji pridėtinė vertė sumažėjo 4,6 procento, o 2002 m. ji padidėjo 6,2 procento. Didelės įtakos tam turėjo geras praėjusių metų derlius. Pernai užfiksuotas didžiausias nuo 1998 m. finansinio tarpininkavimo veiklos produkcijos padidėjimas (10,6%). Tą lėmė atsigaunanti vidaus paklausa, skatinanti skolinimąsi. Kaip ir 2001 m., padidėjo transporto, sandėliavimo ir ryšių veiklose (12,6%), didmeninėje ir mažmeninėje prekyboje (8,7%), viešbučiuose ir restoranuose (7,6%) bei apdirbamojoje pramonėje (5,5%) sukurta realioji pridėtinė vertė.

BVP, apskaičiuoto išlaidų metodu, struktūroje labiausiai padidėjo prekių ir paslaugų eksporto ir importo dalys. Tai rodo padidėjusį Lietuvos ekonomikos atvirumą (praėjusiais metais užsienio prekybos apyvarta sudarė 113,1% BVP, o 2001 m. – 107,3%). Nepaisant pasaulio ekonomikos sąstingio, lito brangimo dolerio ir kai kurių kitų valiutų atžvilgiu, realusis Lietuvos prekių ir paslaugų eksportas padidėjo 19,4 procento. Importo prieaugis, palyginti su 2001 m., buvo 16,1 procento. Jau 2001 m. pradėjusios didėti realiosios bendrosios vidaus investicijos praėjusiais metais išaugo 10,7 procento. Privatus vartojimas padidėjo 4,2 procento. Tam įtakos turėjo pirmą kartą nuo 1999 m. padidėjęs realus darbo užmokestis bei išaugusios suteiktų paskolų apimtys. 2002 m. realiosios valdžios vartojimo išlaidos padidėjo 4,3 procento (2001 m. – 0,3%).

Iki 1999 m. realiojo BVP augimą daugiausia lėmė vidaus paklausos didėjimas. Tuo tarpu grynojo eksporto (skirtumas tarp prekių ir paslaugų eksporto bei importo) kaita mažino realiojo BVP didėjimo tempus. 2000–2002 m. ne tik vidaus vartojimas, bet ir grynasis eksportas tapo vienu iš spartų bendrojo vidaus produkto augimą skatinančių veiksnių. Tą lėmė realaus prekių ir paslaugų eksporto didėjimo tempai, pralenkę importo augimo tempus.

Pagrindiniai realiojo BVP kaitos veiksniai

Pagrindinės pinigų politikos kryptys

Pagrindinis pinigų politikos tikslas ir fiksuoto lito kurso sistema

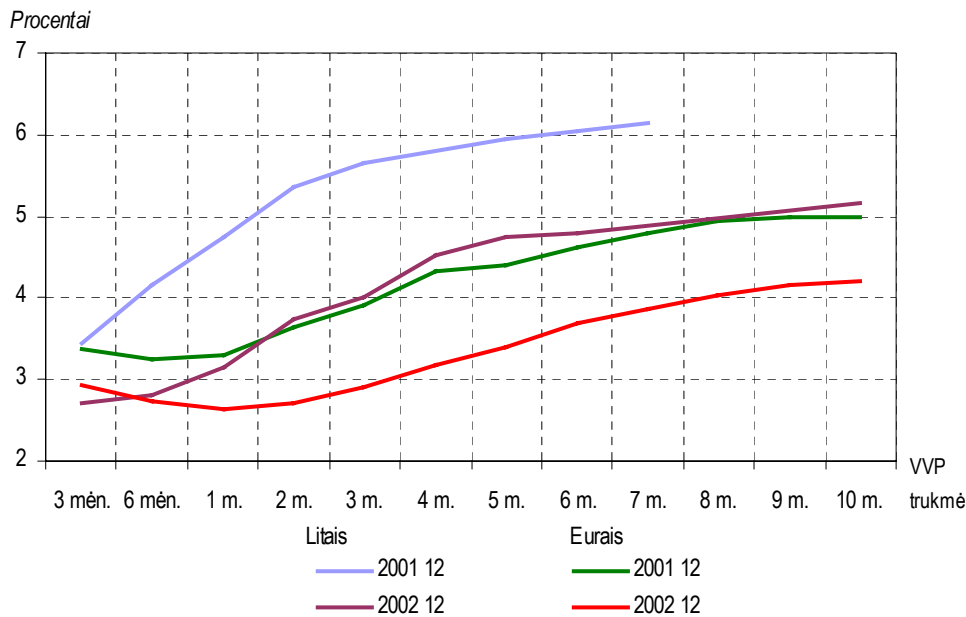
Lietuvos banko pagrindinis tikslas – siekti kainų stabilumo – įgyvendinamas taikant fiksuoto valiutos kurso strategiją. Išorinis nacionalinės valiutos stabilumas yra labai svarbus nuoseklios raidos veiksnys atvirą ekonomiką plėtojančiai Lietuvai.

Fiksuoto lito kurso sistema yra priimtina Lietuvai rengiantis tapti Europos Sąjungos nare. Siekiant plėtoti tolesnę Lietuvos ekonomikos integraciją į ES rinką bei rengiantis narystei Europos ekonominėje ir pinigų sąjungoje, nuo 2002 m. vasario 2 d. litas susietas su euru. Lietuvai tapus ES nare, yra realu prisijungti prie Valiutų kursų mechanizmo-II anksčiausiu įmanomu metu – 2004 m. gegužės 1 d., o vėliausiai – 2004 m. pabaigoje. Po to reikalaujamas du metus išlaikius lito stabilumą, eurą Lietuvoje būtų galima įvesti nuo 2007 m.

Skaidriai ir sklandžiai persiejus litą prie euro, visuomenės pasitikėjimas nacionaline valiuta dar labiau padidėjo. Šis pasitikėjimas prisidėjo prie tolesnio palūkanų normų šalyje mažėjimo ir jų artėjimo prie euro zonos palūkanų normų. Tačiau šis mažėjimas nebuvo toks intensyvus kaip 2000 ir 2001 metais, nes bazinės valiutos keitimo išvakarėse pasitikėjimas nacionaline valiuta jau buvo didelis.

Šalies rizikos tolesnį mažėjimą patvirtina eurai nominuotų Vyriausybės obligacijų pelningumo priedo sumažėjimas. 2001 m. pabaigoje įvairių trukmių Lietuvos euroobligacijų pelningumas viršijo atitinkamų euro zonos vyriausybių vertybinių popierių pelningumą 1,2–1,4 procentinio punkto, o 2002 m. pabaigoje šis skirtumas sumažėjo iki 0,9 procentinio punkto. Litais nominuotų Vyriausybės vertybinių popierių (VVP) pelningumas taip pat sumažėjo, o vidutinė jų trukmė pailgėjo. VVP rinka pasipildė pirmą kartą išleistomis 10 metų trukmės Vyriausybės obligacijomis. Kadangi 2001–2002 m. palūkanų normos euro zonoje taip pat mažėjo, tai palūkanų normos Lietuvoje pasiekė kaip niekada žemą, palankų verslui lygį.

Lito ir euro bazinio pelningumo kreivės¹
(laikotarpio pabaigoje)

Lito susiejimas su euru

Nuo 2002 m. vasario 2 d. lito kursas yra fiksuotas euro atžvilgiu. Sprendimas susieti litą su euru priimtas spartėjant ekonominei ir politinei šalies integracijai į Europos Sąjungą.

Lietuvos bankas, vadovaudamasis bazinės valiutos keitimą apibrėžiančiomis Lito patikimumo įstatymo nuostatomis, 2002 m. vasario 1 d. baigė įgyvendinti dar 1999 m. spalį pagrindiniais bruožais suformuluotą, o 2001 m. birželio 28 d. Lietuvos banko valdybos nutarimais „Dėl bazinės valiutos ir oficialaus lito kurso nustatymo“ ir „Dėl oficialaus lito kurso apskaičiavimo“ tiksliai apibrėžtą ir paskelbtą visuomenei lito susiejimo su euru planą. Rengiant šį planą, buvo konsultuojamasi su Lietuvos Respublikos Vyriausybe, Europos centriniu banku, Tarptautinių atsiskaitymų banku ir Tarptautiniu valiutos fondu.

Oficialus fiksuotas lito kursas euro atžvilgiu (3,4528 lito už 1 eurą) buvo apskaičiuotas 2002 m. vasario 1 d. ECB skelbtą JAV dolerio ir euro santykį padauginus iš keturių (t.y. iš iki tol buvusio fiksuoto lito ir JAV dolerio santykio). ECB skelbiamas kursas pasirinktas, siekiant užtikrinti maksimalų kurso parinkimo skaidrumą ir atsižvelgus į palankias technines aplinkybes.

Lietuvos ekonomikai, pastaraisiais metais įrodžiusiai savo konkurencingumą, euro ir JAV dolerio rinkos kurso svyravimų įtaka nebuvo pavojinga nustatant oficialų lito ir euro kursą. Lito perkamoji galia išliko žymiai nuvertinta ir JAV dolerio, ir euro atžvilgiu. Europos Sąjungos statistikos tarnybos (Eurostat'o) duomenimis, 2001 m. vartojimo kainų lygis Lietuvoje sudarė 48 procentus ES vidurkio.

Žymus JAV dolerio kurso kritimas euro, taigi ir lito, atžvilgiu (17% vasario–gruodžio mėn.) buvo svarbiausias veiksnys, iki 0,3 procento sumažinęs vidutinę 2002 m. infliaciją. Tačiau tai nesustabdė Lietuvos ekonomikos augimo, nes šalies prekyboje su užsieniu vyrauja euro zonos šalys ir kandidatės į ES, o konkurencijos su jomis sąlygos praktiškai nepakito.

Bankų skolininkams atsižvelgus į galimą lito kurso nestabilumą JAV dolerio atžvilgiu, nuo paskelbimo apie lito susiejimą su euru dienos sparčiai didėjo šalies komercinių bankų paskolų, suteiktų litais ir eurai, dalys. Eurai suteiktų paskolų dalis per pusantrų metų beveik padvigubėjo, o JAV doleriais – sumažėjo tris kartus.

¹ Bazinis pelningumas apskaičiuotas remiantis antrinės rinkos tarpininkų skelbiamais Lietuvos ir euro zonos VVP, nominuotų, atitinkamai, litais ir eurai, pirkimo ir pardavimo kainų vidurkiais.

*Lietuvos komercinių bankų rezidentams suteiktos paskolos valiutomis
(laikotarpio pabaigoje)*

	Iš viso paskolų, mlrd. Lt	Paskolų dalis, %			
		Litais	Užsienio valiutomis		
			Iš viso	JAV doleriais	Eurais
2001 06	5,9	34	66	48	18
2001 12	6,9	39	61	41	20
2002 06	7,1	42	58	25	33
2002 12	8,6	50	50	16	34

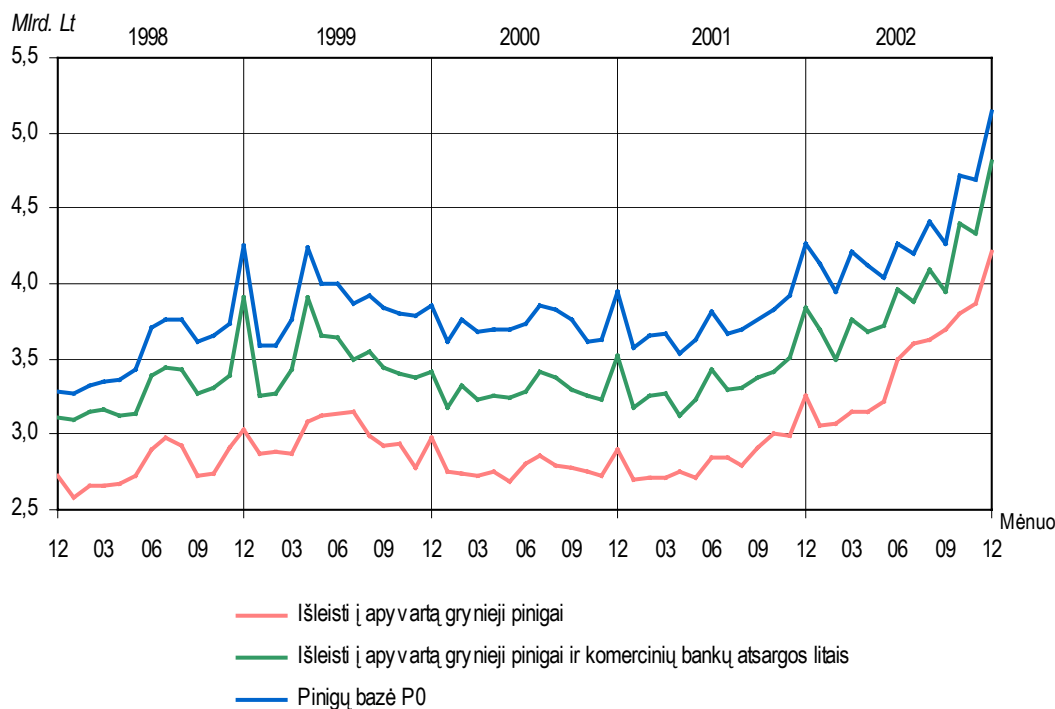
Tuo tarpu Lietuvos komercinių bankų išsipareigojimuose vyravusi jų dalis litais dar labiau išaugo, gyventojams dalį JAV doleriais laikytų santaupų pakeitus į nacionalinę valiutą. 2002 m. pabaigoje ji sudarė beveik du trečdalius (63%) visų išsipareigojimų. Išsipareigojimų eurais dalis per pusantrų metų padvigubėjo ir pasiekė 13 procentų, o JAV doleriais – sumažėjo nuo 37 iki 22 procentų.

Pinigai ir finansų sistema

Pinigų bazė

2002 m. pabaigoje pinigų bazė P0¹ buvo 5,1 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m. pabaiga, ji padidėjo 885,2 mln. litų (20,8%; 2001 m. P0 padidėjo 322,2 mln. Lt, arba 8,2%). Lietuvos banko išleistų į apyvartą grynųjų pinigų kiekis per praėjusius metus padidėjo 955,1 mln. (29,3%), komercinių bankų atsargos litais – 7,6 mln. (1,3%), o privalomosios atsargos užsienio valiutomis sumažėjo 77,5 mln. litų (18,6%). Grynųjų pinigų apyvartoje daugėjimas, ypač paspartėjęs antrąją metų pusę, iš dalies sietinas su ekonomikos augimu ir bendrojo vidaus produkto didėjimu, grynųjų pinigų laikymo alternatyvių kaštų mažėjimu bei tuo, kad krentant JAV dolerio kursui, užsienio valiuta buvo keičiama į litus.

Pinigų bazė

¹ Pinigų bazė P0 sudaro Lietuvos banko išleisti į apyvartą gryniesi pinigai ir komercinių bankų atsargos litais bei privalomosios atsargos užsienio valiutomis Lietuvos banke.

Pagrindiniai pinigų bazės kaitos praėjusiais metais šaltiniai buvo Lietuvos banko operacijos su komerciniais bankais, kurios P0 padidino 1,2 mlrd. litų, ir operacijos su centrinės valdžios institucijomis, sumažinusios P0 443,6 mln. litų.

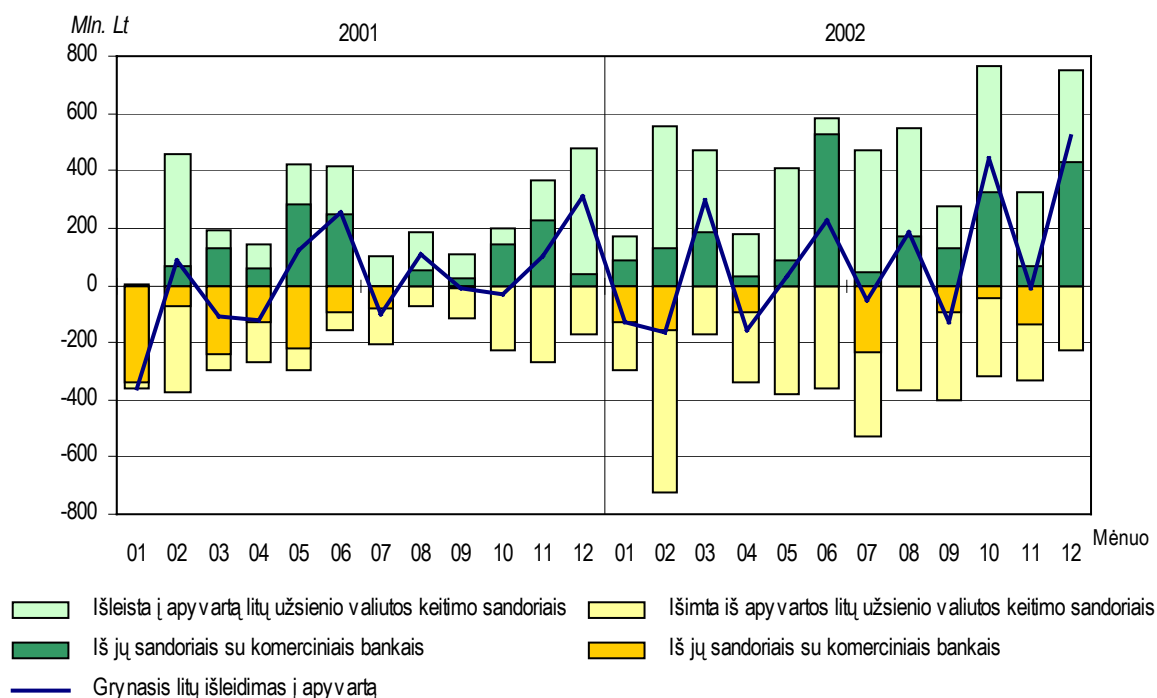
Pinigų bazės kaitos šaltiniai

(per laikotarpį; daugiau, mažiau (-); mln. Lt)

	2002					2001
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I-IV ketv.	
Operacijos su komerciniais bankais	148,1	396,9	42,9	659,4	1 247,3	82,6
Grynasis bazinės valiutos pirkimas	111,7	548,8	26,4	637,9	1 324,8	81,9
Privalomosios atsargos užsienio valiutomis	36,4	-151,9	16,5	21,5	-77,5	0,7
Operacijos su centrine valdžia	-205,9	-425,4	-114,7	302,4	-443,6	75,3
Grynasis bazinės valiutos pirkimas	-109,1	-462,6	-73,5	413,7	-231,5	159,4
Grynosios pretenzijos centrinei valdžiai litais	-96,8	37,2	-41,2	-111,3	-212,1	-84,1
Atvirosios rinkos operacijos	-	-	-	-	-	-
Kiti šaltiniai	12,4	73,5	75,8	-80,1	81,5	164,3
Pinigų bazė P0	-45,4	45,0	4,0	881,7	885,2	322,2

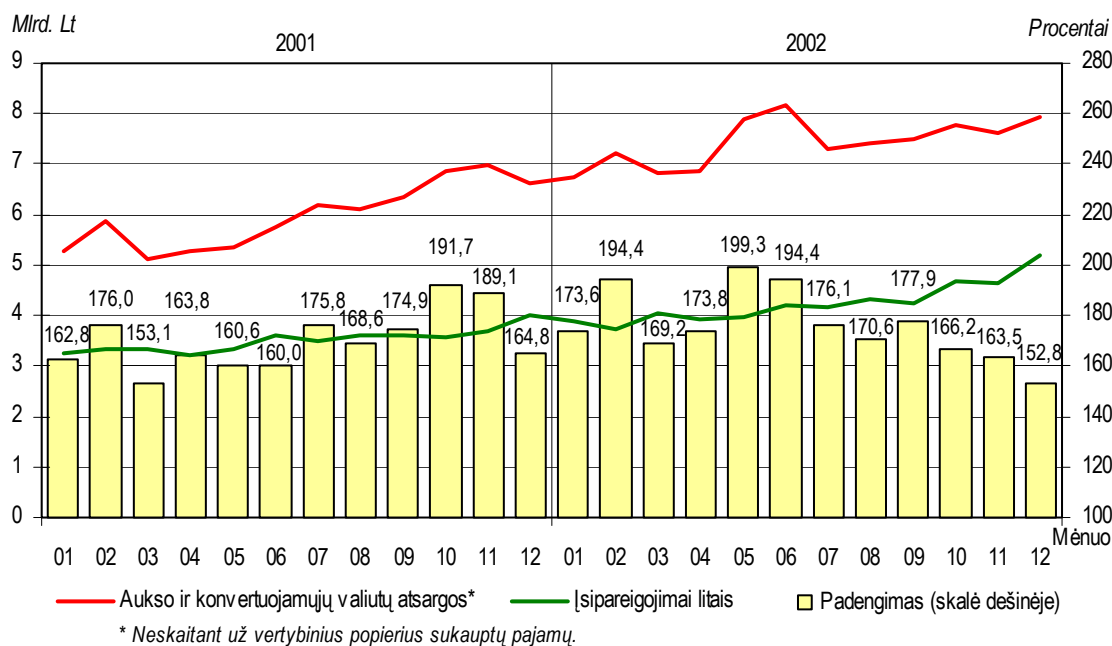
2002 m. komerciniai bankai Lietuvos bankui pardavė užsienio valiutos už 1,3 mlrd. litų daugiau negu iš jų nupirko (2001 m. – už 81,9 mln. Lt daugiau), atitinkamai padidindami pinigų bazę. Centrinės valdžios institucijos pirkė užsienio valiutos už 231,5 mln. litų daugiau negu pardavė.

Grynasis litų išleidimas į apyvartą užsienio valiutos keitimo sandoriais

Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimas aukso ir konvertuojamųjų valiutų atsargomis visiškai atitiko Lietuvos Respublikos Lito patikimumo įstatymo nuostatas. 2002 m. pabaigoje minėtos atsargos 2,7 mlrd. litų viršijo Lietuvos banko įsipareigojimus nacionaline valiuta, o padengimo santykis buvo 152,8 procento (2001 m. pabaigoje – atitinkamai 2,6 mlrd. Lt ir 164,8%). Beveik visais praėjusių metų mėnesiais padengimo santykio svyravimus daugiausia lėmė Lietuvos banko su nerezidentais sudarytos atpirkimo sutartys, kurios veikia konvertuojamųjų valiutų atsargų dydį, bei centrinės valdžios institucijų vykdytos bazinės valiutos keitimo Lietuvos banke operacijos. Kitos priežastys lėmė minėtus svyravimus tik gegužės ir liepos mėn. Gegužės mėn. padengimo santykis padidėjo, Vyriausybei pervedus į sąskaitą Lietuvos banke lėšas už 400 mln. eurų vertės valstybės obligacijas, išplatintas užsienio rinkose. Liepos mėn. padengimo santykis sumažėjo, Vyriausybei išpirkus 1997 m. laidos 200 mln. JAV dolerių vertės obligacijų emisiją.

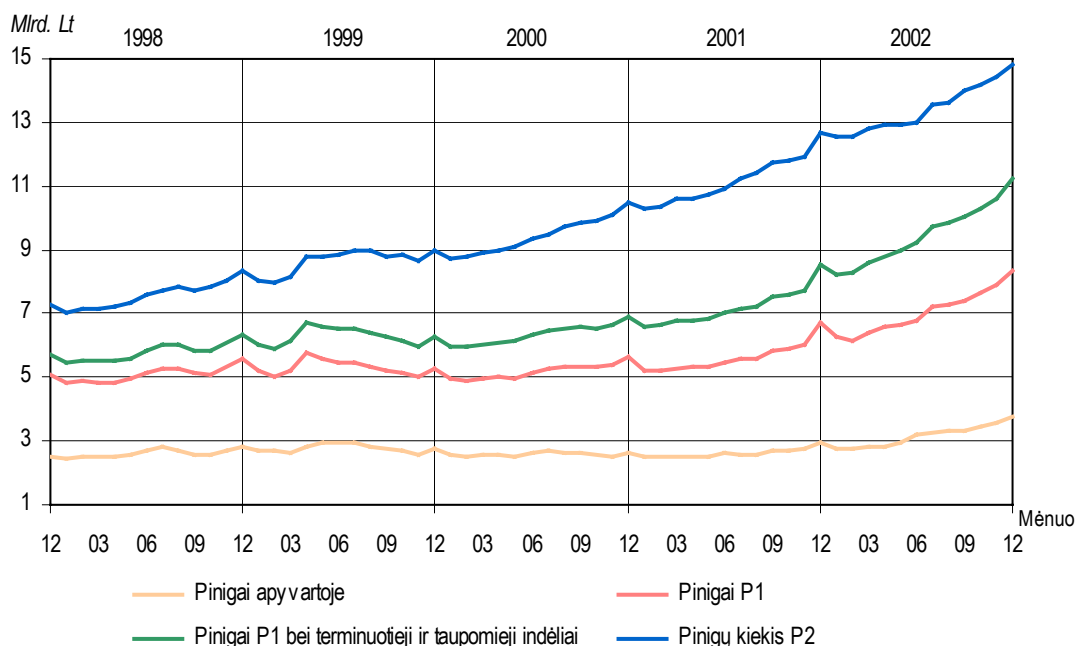
Lietuvos banko įsipareigojimų litais padengimas

Pinigų kiekis

Praėjusių metų pabaigoje pinigų kiekis P2¹ buvo 14,8 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m. pabaiga, jis padidėjo 2,1 mlrd. litų (16,9%; per 2001 m. P2 padidėjo 2,2 mlrd. Lt, arba 21,4%).

Pinigų kiekis

¹ Pinigų kiekį P2 sudaro pinigai P1 ir kvazipinigai.

Pinigai P1 – tai pinigai apyvartoje ir pinigus laikancio sektoriaus indėliai iki pareikalavimo litais pinigus kuriančiame sektoriuje.

Pinigai apyvartoje – tai Lietuvos banko išleisti į apyvartą gryniesi pinigai, atėmus pinigus kuriančio sektoriaus turimus grynuosius pinigus.

Kvazipinigai – tai pinigus laikancio sektoriaus terminuoti ir taupomieji indėliai litais bei visi indėliai užsienio valiutomis pinigus kuriančiame sektoriuje.

Pinigus kuriantis sektorius (money creating sector) – tai rezidentai: Lietuvos bankas, komerciniai bankai, užsienio bankų skyriai ir kredito unijos.

Pinigus laikantis sektorius (money holding sector) – tai rezidentai: vietos valdžios institucijos, valstybinės ir privačios ne finansų įmonės, fiziniai asmenys, ne pelno institucijos ir nebankinės finansų institucijos.

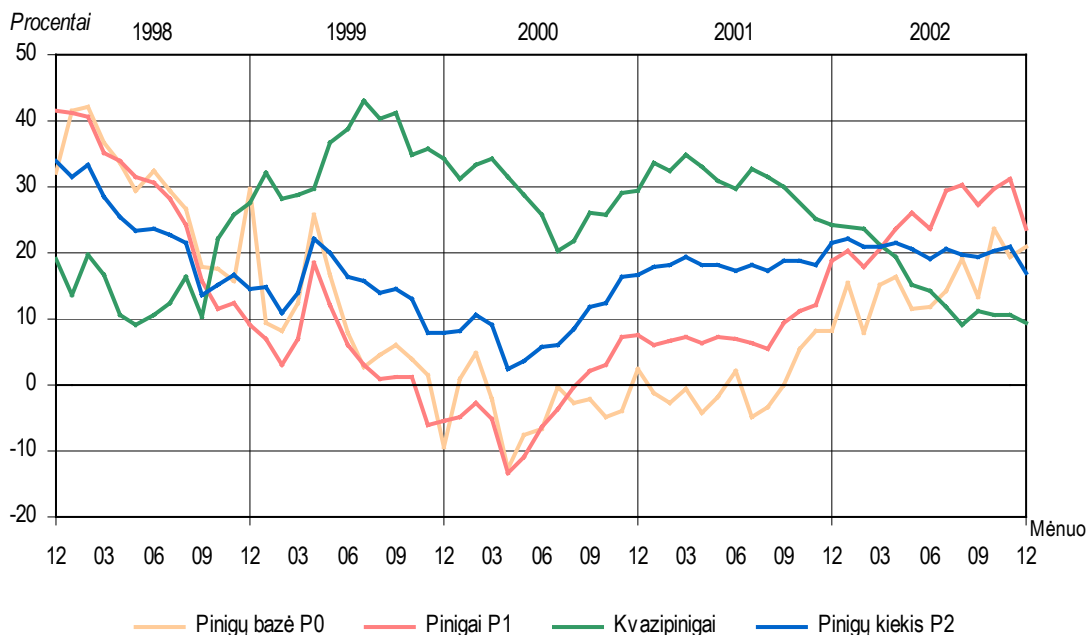
Pinigams neutralus sektorius (money neutral sector) – tai rezidentai: centrinės valdžios institucijos ir socialinio draudimo fondai.

Per praėjusius metus pinigų P1 kiekis išaugo 1,6 mlrd. (23,5%) – iki 8,3 mlrd. litų, o 2001 m. jis padidėjo 1,1 mlrd. litų (18,9%). 2002 m. pinigų apyvartoje ir indėlių iki pareikalavimo sumos padidėjo atitinkamai 836,5 ir 748,4 mln. litų. Fizinė asmenų indėlių iki pareikalavimo padaugėjo 540,6 mln. litų.

2002 m. kvazipinigų suma padidėjo 559,1 mln. litų (9,4%) ir metų pabaigoje prilygo 6,5 mlrd. litų (2001 m. ji padidėjo 1,2 mlrd. Lt, arba 24,3%). Terminuotieji ir taupomieji indėliai litais padidėjo 1,1 mlrd., o indėliai užsienio valiutomis – sumažėjo 567,7 mln. litų. Didžiausią kvazipinigų prieaugio dalį, skirtingai negu ankstesniais metais, sudarė nefinansinių įmonių indėliai. Šių įmonių terminuotieji ir taupomieji indėliai litais padidėjo 342,6 mln., o indėliai užsienio valiutomis – 157,7 mln. litų. Tuo tarpu fizinių asmenų terminuotieji ir taupomieji indėliai litais išaugo 736,4 mln. litų, o indėliai užsienio valiutomis – beveik tokia pat suma (731,5 mln. Lt) sumažėjo. Pastarųjų sumažėjimas yra stebimas pirmą kartą nuo 1996 m. Persiejus litą nuo JAV dolerio prie euro, fiziniai asmenys pakeitė dalį JAV doleriais laikytų indėlių į indėlius litais. Be to, JAV doleriais nominuotų indėlių, perskaičiavus juos į litus, apimtis sumažėjo dėl JAV dolerio santykio kritimo lito atžvilgiu.

Pinigų rodiklių kaita

(metinis pokytis)

2002 m. pabaigoje pinigų kiekio P1 daugiklio (P1/P0) slenkantis 3 mėn. vidurkis buvo 1,6, o pinigų kiekio P2 daugiklio (P2/P0) – 3,0. Abiejų minėtų rodiklių dydžiai buvo tokie pat ir 2001 m. pabaigoje.

Pinigų sudedamųjų ir priešinių dalių kaita

(per laikotarpį; daugiau, mažiau (-); mln. Lt)

	2002					2001
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I-IV ketv.	
Pinigai P1	-358,5	385,9	644,9	912,6	1 584,9	1 071,4
Pinigai apyvartoje	-92,4	381,3	140,0	407,6	836,5	261,2
Indėliai iki pareikalavimo	-266,1	4,6	504,9	505,0	748,4	810,2
Kvazipinigai	494,3	-201,4	313,0	-46,8	559,1	1 163,5
Terminuotieji ir taupomieji indėliai	436,0	279,9	140,9	270,0	1 126,8	536,5
Indėliai užsienio valiutomis	58,3	-481,3	172,2	-316,8	-567,7	627,0
Pinigų kiekis P2	135,8	184,4	957,9	865,8	2 144,0	2 234,9
Grynasis užsienio turtas	-15,7	1 227,9	-326,8	-299,5	585,8	1 071,7
Grynasis kreditas centrinės valdžios institucijoms ir socialinio draudimo fondams	-6,6	-1 294,3	666,9	480,6	-153,3	288,7
Kreditai kitiems rezidentams	205,0	51,8	626,9	956,1	1 839,8	1 378,0
Nefinansinėms įmonėms	120,5	50,2	333,4	596,7	1 100,8	911,9
Fiziniams asmenims	69,8	58,5	212,7	185,9	526,9	153,6
Kitoms institucijoms	14,7	-56,9	80,9	173,5	212,2	312,4
Kitos priešinės dalys	-46,9	199,0	-9,1	-271,4	-128,4	-503,4

Vidaus kreditas praėjusiais, kaip ir 2001, metais padidėjo 1,7 mlrd. litų. Iš jo grynasis kreditas centrinės valdžios institucijoms ir socialinio draudimo fondams sumažėjo 153,3 mln. litų. Kreditas kitiems rezidentams išaugo 1,8 mlrd. litų, iš jo paskolos litais ir užsienio valiutomis – atitinkamai 1,6 mlrd. ir 226,3 mln. litų, o investicijos į skolas ir nuosavybės vertybinius popierius sumažėjo tik atitinkamai 8,3 ir 0,4 mln. litų. Sparčiai atsigauant Lietuvos ekonomikai toliau didėjo ūkio subjektų paklausa paskoloms. Tai lėmė kredito ne finansų įmonėms padidėjimą 1,1 mlrd. litų. Fizinį asmenų kreditavimas praėjusiais metais padidėjo 526,9 mln. litų. Tai sietina su tolesniu paskolų palūkanų normų mažėjimu bei, augant konkurencijai tarp bankų, toliau gerėjančiomis paskolų gyvenamajam būstui įsigyti gavimo sąlygomis. Kreditas kitoms (vietos valdžios, ne pelno ir nebankinėms finansų) institucijoms per metus padidėjo 212,2 mln. litų. Didžiausią šio prieaugio dalį, kaip ir ankstesniais metais, sudarė komercinių bankų paskolos jų finansinės nuomos ir kitoms antrinėms įmonėms.

Pinigų ir valiutų rinka

Pinigų rinka – tai didmeninė trumpalaikių likvidumo valdymo priemonių rinka, kuri Lietuvoje, dėl didelio ekonomikos atvirumo, fiksuoto lito kurso ir liberalizuoto kapitalo judėjimo, yra glaudžiai susijusi su užsienio valiutos rinkomis.

Lietuvos pinigų ir valiutų rinkos apyvarta

(mlrd. Lt)

	2002 m.	2001 m.
Valiutų keitimo sandoriai, iš viso	397,3	131,3
Sandorių rūšimis:		
Neatidėliotini	350,0	100,2
Apsikeitimo	43,2	24,0
Išankstiniai	3,4	3,9
Ateities	0,7	0,0
Pasirinkimo	0,0	3,1
Valiutomis:		
Lito ir užsienio valiutų	229,6	87,1
Lito ir bazinės valiutos	204,7	76,3
Užsienio valiutų	167,7	44,2
Tarpbankinio skolinimo sandoriai:	181,0	207,1
Litais	18,7	12,7
Užsienio valiutomis	162,3	194,4
Sandoriai tarp bankų rezidentų	14,8	7,8
Litais	11,5	6,6
Užsienio valiutomis	3,3	1,2
Sandoriai tarp bankų rezidentų ir bankų nerezidentų	166,2	199,3
Litais	7,2	6,1
Užsienio valiutomis	159,0	193,2
Iždo vekseliai:	1,8	2,7
Parduota pirminėje rinkoje	0,7	0,8
Išpirkta	0,7	1,2
Apyvarta antrinėje rinkoje	0,4	0,7

2002 m. tarpbankinės skolinimo (įskaitant apsikeitimo sandorius) rinkos apyvarta buvo 223,8 mlrd. litų (3,0% mažesnė negu 2001 m.).

Tarpbankinė užsienio valiutų skolinimo rinka

Praėjusiais metais užsienio valiutų skolinimo ir apsikeitimo sandoriai sudarė 80,1 procento visų tarpbankinio skolinimo ir apsikeitimo sandorių. Dažniausiai jie buvo sudaromi su užsienio bankais, nes užsienio rinkos yra svarbios Lietuvos bankams valdant savo atsargas valiutomis ir valiutų pozicijas. Šios rinkos apyvarta buvo 175,9 mlrd. litų (14,0 % mažesnė negu 2001 m.). Šiam pokyčiui turėjo įtakos šalies

bankų grynųjų pretenzijų užsienio bankams sumažėjimas, dėl intensyvaus ekonomikos augimo atsiradus didesnėms galimybėms investuoti vidaus rinkoje. Tai lėmė ir bendrą tarpbankinės skolinimo rinkos apyvartos sumažėjimą.

Vidaus rinkoje 2002 m. sudaryta 3,4 mlrd. litų vertės užsienio valiutos skolinimo ir apsikeitimo sandorių (2,6 k. daugiau negu 2001 m.). Šalies bankai turimas valiutos atsargas dažniausiai investuoja užsienyje, tačiau nedideli bankai sandorius kartais sudaro ir vidaus rinkoje.

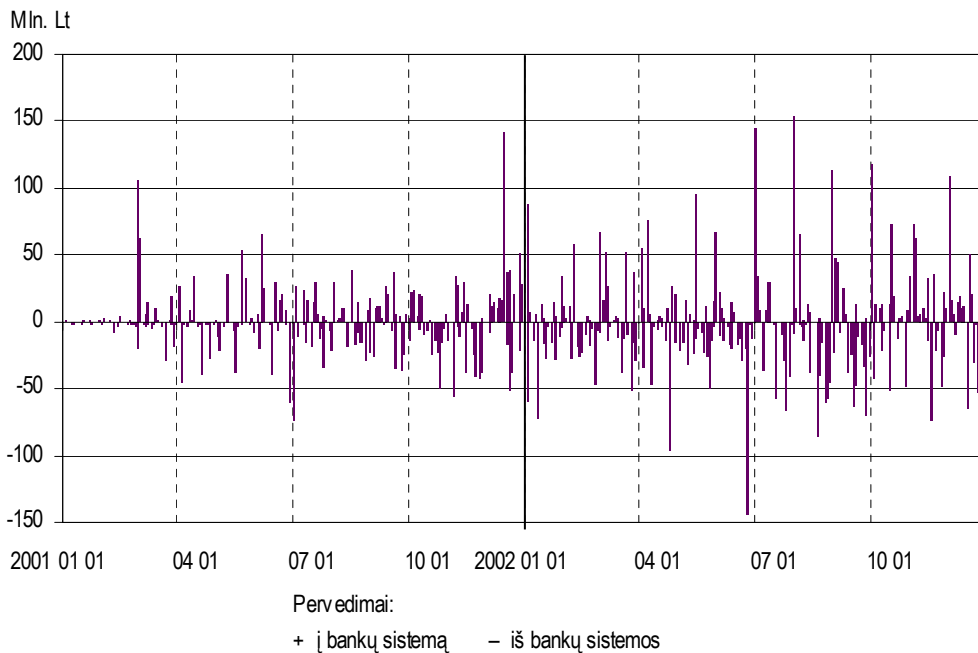
Tarpbankinėje rinkoje vyravo trumpiausios trukmės sandoriai užsienio valiutomis. Praėjusiais metais vienos dienos sandoriai tarp šalies bankų ir bankų nerezidentų sudarė 83 procentus, o tarp šalies bankų – 64 procentus apyvartos.

Palūkanų normos tarpbankinėje užsienio valiutos skolinimo rinkoje buvo labai panašios į palūkanas tarptautinėse rinkose.

Tarpbankinė litų skolinimo rinka

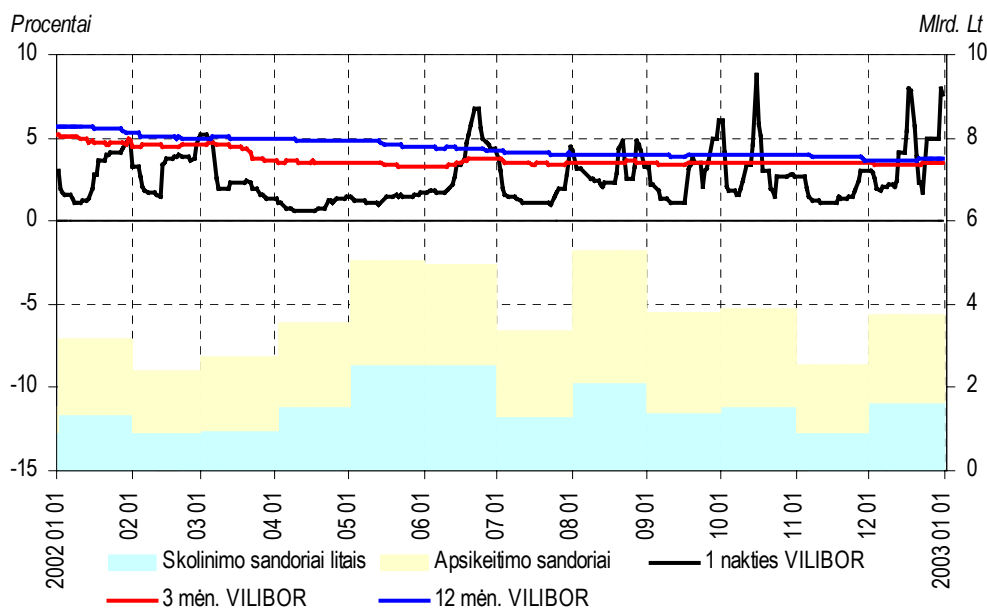
2002 m. litų skolinimo ir apsikeitimo sandorių apyvarta buvo 44,5 mlrd. litų (1,8 k. didesnė negu 2001 m.). Šių sandorių dalis tarpbankinio skolinimo ir apsikeitimo sandorių visumoje buvo 19,9 procento (2001 m. – 10,7%). Apyvarta didėjo dėl kelių veiksnių. Pirmoje 2001 m. pusėje valstybės išdo sąskaitą perkėlus į Lietuvos banką, praėjusiais metais išdo lėšų pervedimai nuolat didino bankų atsargų ir trumpalaikių tarpbankinių palūkanų normų svyravimus.

Grynieji išdo lėšų pervedimai

Tai skatino bankus aktyviau valdyti savo atsargas. Didėjantis bankų tarpusavio pasitikėjimas sudarė prielaidas apyvartai tarpbankinėje rinkoje augti.

Tarpbankinio skolinimo sandorių litais ir VILIBOR kaita 2002 m.

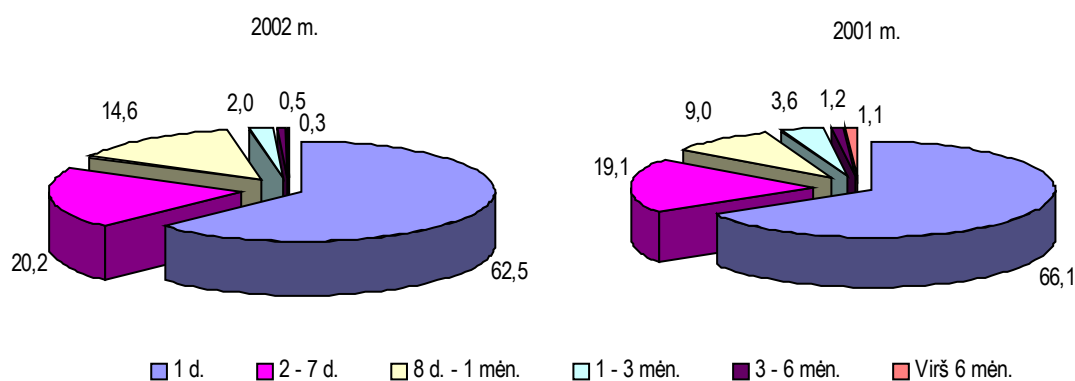
Išaugus litų ir užsienio valiutos apskaitimo sandorių mastui, šių sandorių dalis pernai padidėjo iki 58 procentų (2001 m. buvo 49%), o litų skolinimo sandoriai sudarė 42 procentus visų sandorių. Dauguma (92,8%) lito ir užsienio valiutos apskaitimo sandorių praėjusiais metais – tai lito ir bazinės valiutos apskaitimo sandoriai, nors po lito persiejimo buvo sudaromi ir lito bei JAV dolerio apskaitimo sandoriai. Tarp šalies bankų populiariausi yra skolinimo be užtikrinimo priemonių sandoriai (2002 m. jie sudarė 72% visų sandorių šioje bankų grupėje). Tarp šalies ir nerezidentų bankų dažniau sudaromi apskaitimo sandoriai (jų dalis visuose minėtų bankų sandoriuose buvo 74,7%).

Kiek daugiau nei trečdalis (35,7%) visų litų skolinimo sandorių sudaryta vidaus rinkoje. Šių sandorių apyvarta buvo 15,9 mlrd. litų (1,6 k. didesnė negu 2001 m.). Litų skolinimo sandoriai tarp šalies bankų dažniausiai sudaromi bankams siekiant tinkamai valdyti likvidumą.

Didžiąją tarpbankinių sandorių litais dalį sudaro trumpalaikiai sandoriai. Praėjusiais metais iki 1 mėn. trukmės sandorių buvo 97,3 procento, iš jų vienos dienos sandorių – 62,5 procento (2001 m. – atitinkamai 94,2% ir 66,1%). Ilgesnės trukmės sandoriai dažniau sudaromi su užsienio bankais.

Mažiausios trukmės – vienos dienos – skolinimo sandoriai dažniau sudaromi be užtikrinimo priemonių. Ilgesniam laikotarpiui paprastai sudaromi apskaitimo sandoriai.

Tarpbankinio litų skolinimo sandorių struktūra pagal trukmę (procentais)

2002 m. trumpalaikių (iki 1 mėn.) sandorių palūkanų normos tarpbankinėje rinkoje gana smarkiai svyravo. Jų svyravimai dažniausiai buvo susiję su bankų likvidumo valdymu ir privalomųjų atsargų kaupimu. Ilgesnių trukmių VILIBOR mažėjimą lėmė didėjantis vidaus rinkos stabilumas.

Sandorių litais palūkanų normos tarpbankinėje rinkoje dažniausiai svyravo tarp atitinkamų trukmių VILIBID ir VILIBOR. Tačiau dalies sandorių palūkanos buvo mažesnės už VILIBID arba didesnės už VILIBOR palūkanų normas. Tą lėmė specifinės sandorių sudarymo sąlygos arba greitai besikeičianti situacija rinkoje. 2002 m. skirtumas tarp populiariausių (1 nakties) sandorių VILIBID ir VILIBOR buvo 1,31 procentinio punkto (2001 m. – 1,90 p. p.), o tarp ilgiausios trukmės (12 mėn.) sandorių VILIBID ir VILIBOR – 1,19 procentinio punkto (2001 m. – 1,73 p. p.). Galima teigti, kad mažėjanti marža ir panaši sandorių, kurių palūkanų norma yra tarp atitinkamų VILIBID ir VILIBOR, apyvarta rodo padidėjusį likvidumą tarpbankinėje rinkoje.

Siekdami operatyviai valdyti likvidumą, bankai gali ne tik naudotis rinka, bet ir pirkti ar parduoti bazinę valiutą Lietuvos banke. Tai ypač svarbu, kai bankų sistemoje susidaro atsargų perteklius ar jų trūkumas. Prekybos bazine valiuta tarp komercinių bankų ir Lietuvos banko apyvarta praėjusiais metais buvo 3,1 mlrd. litų. Komerciniai bankai pardavė Lietuvos bankui bazinės valiutos už 1,3 mlrd. litų daugiau negu pirko.

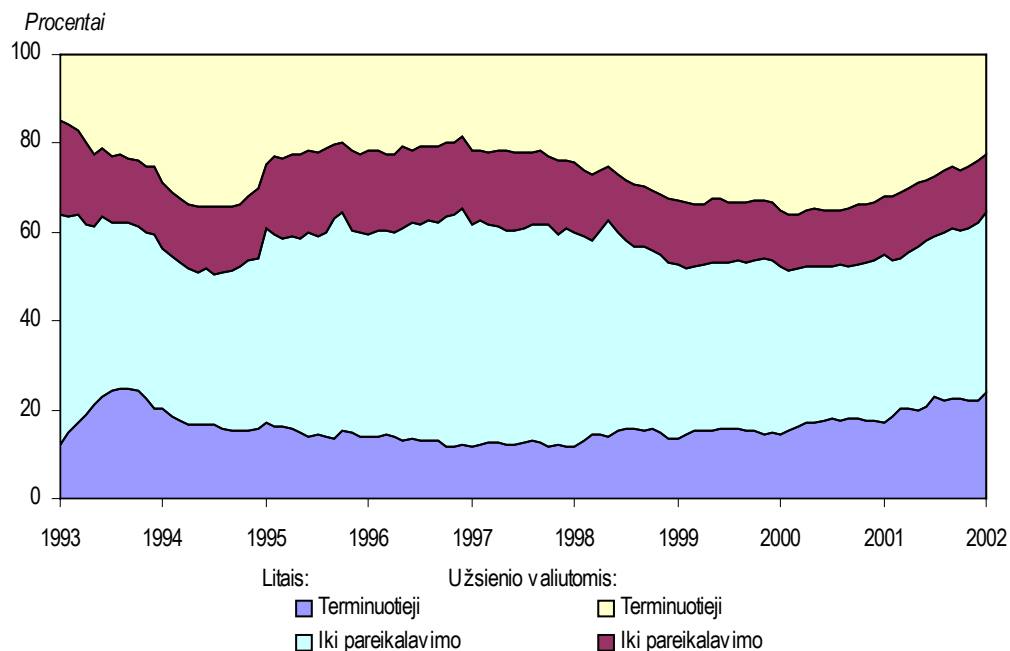
Indėlių ir paskolų rinka

Indėliai bankuose ir jų palūkanų normos

2002 m. pabaigoje bankai buvo sukaupę 11,7 mlrd. litų fizinių asmenų, įmonių, valdymo institucijų ir ne pelno organizacijų indėlių (1,3 mlrd. Lt arba 12% daugiau negu 2001 m. pabaigoje). Nerezidentų indėlių buvo beveik 0,6 mlrd. litų (5%). Indėlių ir BVP santykis padidėjo 1,1 procentinio punkto – iki 23 procentų.

Indėlių litais padaugėjo 1,8 mlrd. litų (32%), o jų dalis padidėjo nuo 55 iki 65 procentų. Indėlių užsienio valiutomis sumažėjo 0,6 mlrd. litų (12%). Šių indėlių išraišką litais mažino per metus 17 procentų lito atžvilgiu kritęs JAV dolerio kursas ir, nuo metų pradžios iki lito persiejimo, 2 procentais susilpnėjęs euro kursas.

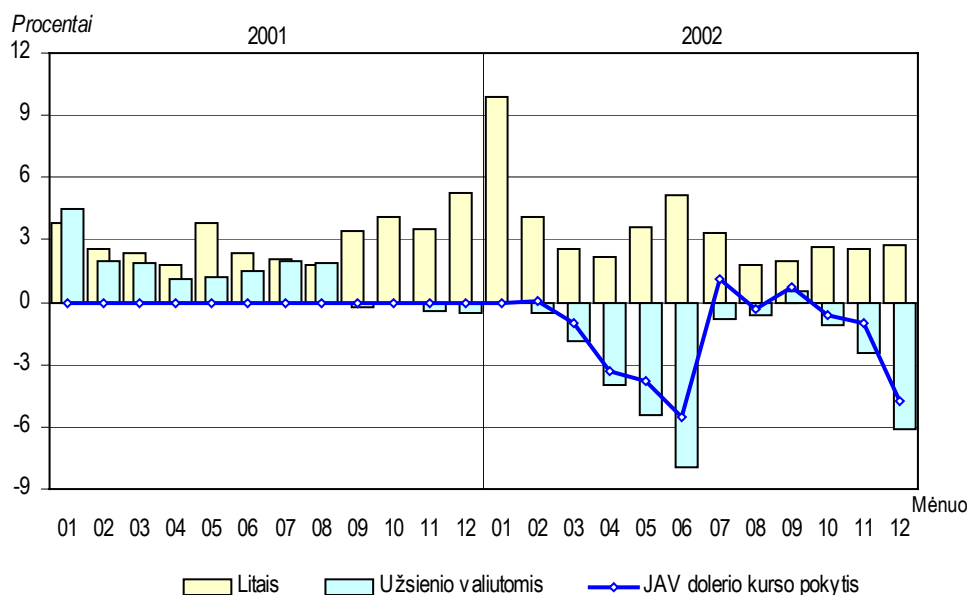
Indėlių struktūra

Nors terminuotųjų indėlių litais padaugėjo net 1,6 karto, tačiau dėl valiutų kursų pokyčių visi terminuotieji indėliai padidėjo tik 338 mln. litų (7%), nes daugiau kaip penktadaliu (701 mln. Lt) sumažėjo šios rūšies indėlių užsienio valiutomis suma. Tai didžiausi terminuotųjų indėlių litais ir užsienio valiutomis pokyčiai nuo 1994 m.

Fizinių asmenų terminuotųjų indėlių pokytis

(per mėnesį)

Fizinių asmenų terminuotųjų indėlių užsienio valiutomis per metus sumažėjo net 27 procentais, t.y. daugiau negu krito JAV dolerio kursas. Gyventojai terminuotuosius indėlius JAV doleriais daugiau keitė ne į eurus, o į litus, todėl šių indėlių litais dalis padidėjo nuo trečdaliu iki pusės. Tačiau daugėjo ir gyventojų terminuotųjų indėlių eurai. Tą rodo padidėjusi ilgesniam kaip 1 mėn. laikotarpiui priimtų terminuotųjų indėlių eurai dalis.

Rimta alternatyva terminuotiesiems gyventojų indėliams litais tampa Vyriausybės išleidžiami taupymo lakštai. Per metus taupymo lakštų apyvartoje padaugėjo 2,7 karto – iki 477 mln. litų, arba nuo 13 iki 23 procentų fizinių asmenų terminuotųjų indėlių litais. Praėjusių metų gruodį taupymo lakštų apyvartoje padaugėjo netgi daugiau negu fizinių asmenų terminuotųjų indėlių litais.

Vis daugiau įmonių darbo užmokestį perveda į darbuotojų sąskaitas bankuose, o gyventojai aktyviau naudojami bankų paslaugomis įvairiems mokėjimams atlikti. Todėl jų indėlių iki pareikalavimo suma iš viso padidėjo 586 mln. litų (28%) ir sudarė du penktadalius fizinių asmenų indėlių. Gyventojų indėlių iki pareikalavimo litais padaugėjo 545 mln. (34%). Tačiau dėl sumažėjusios terminuotųjų indėlių apimties fizinių asmenų visų indėlių dalis sumažėjo 2 procentiniais punktais – iki 59 procentų.

Sparčiai plėtojantis šalies ūkiui ir didėjant bankų paskolų portfeliui, įmonių indėliai tapo svarbiausiu visų indėlių augimo veiksniu. Įmonių indėlių dalis padidėjo nuo 32 iki 36 procentų. Kaip ir 2001 m., kai į Lietuvos banką buvo perkelta išdo sąskaita, pernai bankuose toliau mažėjo valdymo institucijų indėlių – vidutinė šių indėlių suma sumažėjo nuo 772 iki 618 mln. litų.

Visų indėlių iki pareikalavimo dalis padidėjo nuo 51 procento iki 54 procentų, ir tai šiek tiek padidino bankų likvidumo riziką, nes šie indėliai sudarė daugiau kaip trečdalį bankų įsipareigojimų (visi indėliai – daugiau kaip du trečdalius bankų įsipareigojimų). Kita vertus, likvidumo normatyvo vykdymo ataskaitų duomenys leidžia teigti, kad vidutinis terminuotųjų indėlių grąžinimo terminas pailgėjo, nes grąžintinių po 6 mėn. indėlių dalis padidėjo nuo 21 procento iki 23 procentų, o per 3 mėn. grąžintinių indėlių dalis praktiškai nepakito.

Koncentracija visų indėlių ir ypač gyventojų indėlių rinkoje išliko mažesnė negu paskolų rinkoje. Tačiau dėl pagyvėjusios konkurencijos trys didžiausi bankai prarado 3 procentus fizinių asmenų indėlių rinkos, 2 procentus įmonių indėlių rinkos ir 6 procentus valdymo institucijų indėlių rinkos. Užsienio bankų skyriai pradėjo veikti ne tik sostinėje, bet ir kituose didžiuosiuose miestuose. Tačiau jiems nepavyko išplėsti savo dalies rinkoje, nes didžiųjų bankų prarastą rinkos dalį perėmė mažesnieji bankai.

Praėjusiais metais JAV ir euro zonos centriniai bankai pagrindines palūkanų normas sumažino po 50 bazinių punktų, tačiau Lietuvoje visų trumpalaikių ir daugumos ilgesnių trukmių terminuotųjų indėlių palūkanų normos sumažėjo gerokai daugiau. Sparčiausiai mažėjo terminuotųjų indėlių litais palūkanų normos, todėl nebeliko skirtumo tarp vidutinių metų palūkanų normų už terminuotuosius indėlius litais ir eurais (bazine valiuta). Skirtumas išnyko, nes 2002 m. viduryje bankai žymiai sumažino trumpalaikių indėlių litais palūkanų normas, Lietuvos banko normatyvo ribose siekdami valdyti nuolatinę trumpą litų poziciją, susiformavusią dėl ribotų investavimo litais galimybių. Vidutinės indėlių litais laikotarpiui iki 6 mėn. imtinai palūkanų normos tapo mažesnės už indėlių eurais palūkanų normas.

Bankų paskolos ir jų palūkanų normos

Praėjusių metų pabaigoje šalies komerciniai bankai įmonėms, fiziniams asmenims, valdymo institucijoms ir ne pelno organizacijoms buvo suteikę 7,9 mlrd. litų paskolų – beveik 1,5 mlrd. litų (22%) daugiau negu 2001 m. pabaigoje. Rezidentams suteikti 96 procentai visos paskolų sumos (7,6 mlrd. Lt).

Paskolų prieaugis 2002 m. buvo didžiausias nuo 1995 m. ne tik absoliučia išraiška, bet ir palyginti su BVP (2,8%). Paskolų sumos ir BVP santykis padidėjo 2 procentiniais punktais – iki 15,7 procento. Tačiau rimta alternatyva tradicinėms bankų paskoloms tampa išperkamoji nuoma. Jau antri metai išperkamosios nuomos bendrovių lizingo portfelio padidėjimas sudarė daugiau kaip 40 procentų bankų paskolų portfelio prieaugio. Pernai lizingo portfelis sudarė daugiau kaip penktadalį (22%) bankų paskolų portfelio (2001 m. – 17%).

Pagrindine paskolų apimties augimo priežastimi laikytina sparti ūkio plėtra ir su tuo susiję pozityvūs lūkesčiai. Tačiau ne mažiau svarbūs ir kiti veiksniai. Pirma, būstų įsigijimo kreditavimas lengvatinėmis sąlygomis pagal Vyriausybės programą bei nuo 2003 m. įsigaliojusi būsto paskolų palūkanų mokestinė lengvata suaktyvino būsto paskolų rinką. Antra, sumažėjo ir JAV, ir Europos centrinių bankų pagrindinės palūkanų normos, todėl toliau mažėjo ir bazinis litų palūkanų normų lygis. Trečia, dėl paaštrėjusios bankų konkurencijos sumažėjo palūkanų marža, pasiūlyta naujų produktų, patobulintos paskolų suteikimo procedūros. Kartu paėmus, mažesnės bazinės palūkanų normos bei susiaurėjusi palūkanų marža labai sumažino palūkanų normas už bankų paskolas ir litais, ir užsienio valiutomis. Ketvirta, panaikinus mokestinę reinvesticijų lengvatą, įmonės suskato koreguoti kapitalo struktūrą, didindamos skolinto kapitalo dalį.

Padidėjusi nacionalinės valiutos pasiūla, mažėjančios paskolų litais palūkanų normos bei valiutų kursų kaita lėmė, kad paskolų užsienio valiutomis praėjusiais metais padaugėjo vos 88 mln. litų – mažiausiai nuo 1997 m. Paskolų litais dalis per metus padidėjo daugiau kaip 10 procentinių punktų ir pasiekė beveik pusę visų paskolų. Šį šuolį lėmė padidėjusi ilgalaikių paskolų litais įmonėms ir gyventojams suma, trumpalaikių paskolų užsienio valiutomis sumažėjimas bei lėtesnis ilgalaikių paskolų užsienio valiutomis augimas. Ilgalaikių paskolų litais fiziniams asmenims dalis padidėjo nuo 48 iki 68 procentų, o įmonėms – nuo 18 iki 25 procentų.

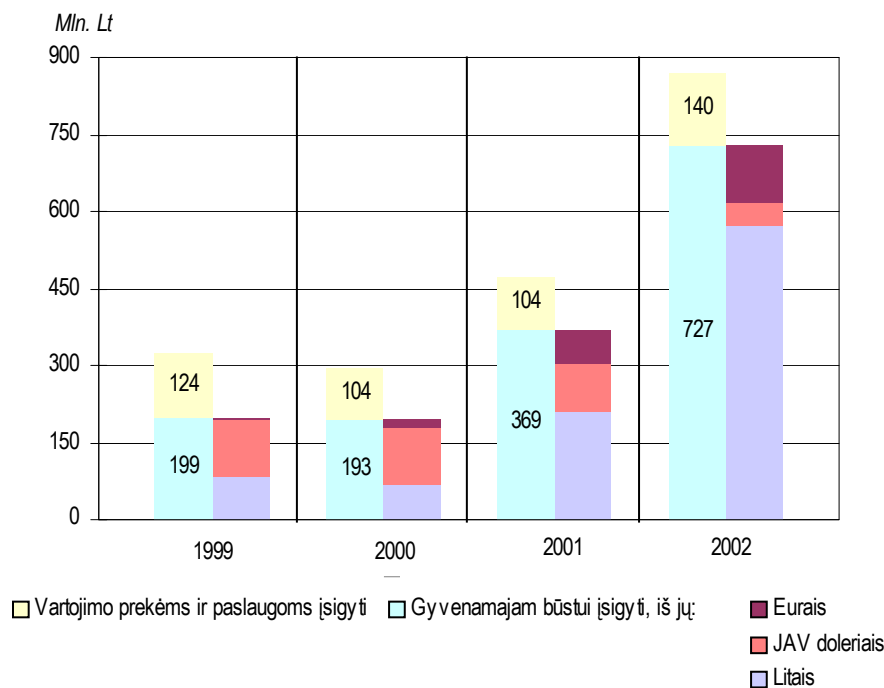
Trumpalaikių paskolų dalis per praėjusius metus sumažėjo nuo 33 iki 28 procentų. Likvidumo normatyvo vykdymo ataskaitos taip pat patvirtina, kad ilgėjo vidutinis paskolų gražinimo terminas. Per vienerius metus gražintinių paskolų dalis sumažėjo nuo 51 procento iki 47 procentų, o gražintinių po 3 metų paskolų dalis padidėjo net 6 procentiniais punktais – iki 24 procentų.

Praėjusiais metais labai paaštrėjo konkurencija paskolų fiziniams asmenims rinkoje. Dėl aktyvios mažesnių bankų veiklos trijų didžiausių bankų dalis šioje rinkoje sumažėjo 12 procentinių punktų – iki 77 procentų. Paskolų įmonėms koncentracija sumažėjo kukliau – trijų didžiausių bankų dalis sumažėjo vienu procentiniu punktu. Užsienio bankų skyriai formaliai nepadidino paskolų rinkos dalies (10%), tačiau tik todėl, kad trečiojo pagal dydį komercinio banko strateginis investuotojas, turėjęs skyrių Lietuvoje, šio skyriaus turtą perdavė įsigytam bankui.

Kaip ir 2001 m., pernai paskolų įmonėms apimtis sparčiausiai augo paskutinįjį ketvirtį (ypač – gruodį). Paskolų fiziniams asmenims suma didėjo kiek tolygiau, tačiau daugiausia – irgi antroje metų pusėje.

Dėl būstų įsigijimo kreditavimo lengvatinėmis sąlygomis ir laukiamos mokestinės būsto paskolų palūkanų lengvatos itin suaktyvėjo gyventojų skolinimasis. Paskolų fiziniams asmenims suma išaugo 504 mln. litų (nuo 11% iki 15% visų paskolų). Paskolų įmonėms dalis (78%) nepakito, nes sumažėjo valdymo institucijų skolos bankams. Būsto paskolų suma sudarė vos 2 procentus BVP (bankų apklausos duomenimis, 2002 m. pabaigoje – 989 mln. Lt, arba 81% visų paskolų fiziniams asmenims), todėl šių paskolų artimiausiais metais turėtų ir toliau sparčiai daugėti.

Fiziniams asmenims suteikta paskolų

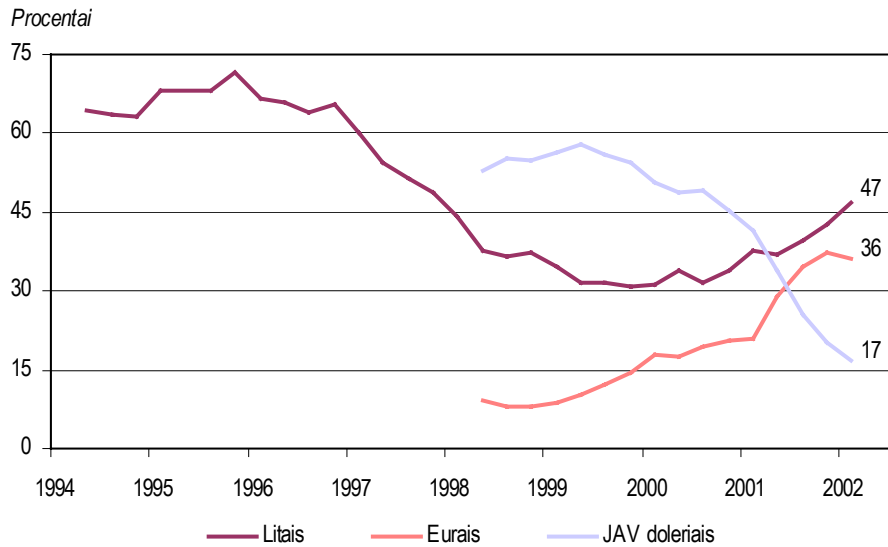
Pagausėjo ir vartojimo kreditų. 2002 m. jų suteikta beveik 40 procentų daugiau (140 mln. Lt). Šioje srityje bankams nelengva konkuruoti su išperkamosios nuomos bendrovėmis. Tačiau šios bendrovės yra dukterinės bankų įmonės, todėl bendrų bankų ir išperkamosios nuomos bendrovių kredito (pirkimo išsimokėtinai) kortelių atsiradimas dar labiau susies minėtas giminingas įstaigas.

Per metus paskolų ekonominėms veikloms (įskaitant paskolas bankams ir finansų institucijoms) padaugėjo 18 procentų (1,1 mlrd. Lt) – iki 7,3 mlrd. litų (92% visų paskolų). Labiausiai padaugėjo paskolų pramonei (262 mln. Lt), finansiniam tarpininkavimui (229 mln. Lt) – daugiausia dukterinėms išperkamosios nuomos bendrovėms, ir prekybai (218 mln. Lt) plėtoti. Jau keleri metai minėtos veiklos vyrauja kredituojant ekonomines veiklas.

Paskolų ekonominėms veikloms JAV doleriais sumažėjo nuo 641 iki 374 mln. Įvertinus litais, jų dalis sumažėjo nuo 41 procento iki 17 procentų, todėl skolininkai, JAV dolerio kursui pernai nukritus 17 procentų, laimėjo mažiausiai 300 mln. litų. Per tris pirmuosius 2002 m. ketvirčius bankų skolininkai gana aktyviai keitė paskolas JAV doleriais į paskolas eurais ar litais. Tačiau metų pabaigoje, stebėdami nesibaigiantį JAV dolerio kurso kritimą ir itin mažas palūkanų normas už paskolas šia valiuta, jie turbūt nusprendė kiek palaukti ir dar daugiau laimėti, nes per paskutinįjį ketvirtį tokių paskolų suma praktiškai nepakito.

Paskolų ekonominėms veikloms eurais padaugėjo 405 mln. – iki 770 mln. eurų, o jų dalis išaugo 15 procentinių punktų – iki 36 procentų. Paskolų litais dalis padidėjo 9 procentiniais punktais (iki 47%), tačiau, prie jų pridėjus nepriskirtas ekonominėms veikloms, daugiausia – paskolas būstui, paskolų litais dalis, padidėjusi 11 procentinių punktų, sudarė pusę visų paskolų.

*Paskolų ekonominėms veikloms struktūra valiutomis
(įskaitant paskolas bankams ir finansų institucijoms)*

Nors, kaip jau minėta, JAV bei euro zonos centriniai bankai pagrindines palūkanų normas 2002 m. sumažino tik po 50 bazinių punktų, tačiau paskolų rezidentams palūkanų normos Lietuvoje sumažėjo gerokai daugiau. Pavyzdžiui, populiariausios 1–5 m. trukmės paskolos JAV doleriais, litais ir eurais atpigo atitinkamai 2,1, 2,0 ir 1,5 procentinio punkto. Ilgesnės kaip 5 m. trukmės paskolos būstui įsigyti JAV doleriais, litais ir eurais atpigo atitinkamai 1,0, 2,1 ir 1,6 procentinio punkto.

Skirtumas tarp vidutinių palūkanų normų už paskolas litais ir bazine valiuta (eurais) sumažėjo iki 1,1 procentinio punkto ir praktiškai susilygino su skirtumu tarp palūkanų normų už paskolas litais ir JAV doleriais. Kadangi dauguma paskolų palūkanų siejama su 6 arba 12 mėn. trukmės paskolų palūkanų normomis, o JAV Federalinės rezervų sistemos pagrindinė palūkanų norma 150 bazinių punktų mažesnė už ECB pagrindinę palūkanų normą, tai galima teigti, kad paskolos JAV doleriais buvo santykinai brangesnės už paskolas eurais.

Vidutinis paskolų ir indėlių metų palūkanų normų skirtumas ir toliau mažėjo. Ypač sumažėjo (nuo 3,9 iki 2,7 proc. punkto) vidutinis skirtumas tarp paskolų ir indėlių eurais palūkanų normų. Kiek lėčiau mažėjo skirtumai tarp palūkanų normų už paskolas ir indėlius JAV doleriais (nuo 4,5 iki 4,2 proc. punkto) ir litais (nuo 4,4 iki 3,8 proc. punkto). Pastarojo skirtumo mažėjimą pristabdė spartesnis palūkanų normų už trumpalaikius terminuotuosius indėlius litais kritimas.

Vyriausybės vertybiniai popieriai

Vykdydamas valstybės išdo agento funkciją ir sutartį su Finansų ministerija, Lietuvos bankas rengia Vyriausybės vertybinių popierių aukcionus. VVP į pirminę rinką išleidžiami atsižvelgiant į Vyriausybės skolinimosi vidaus rinkoje poreikius.

2002 metais toliau buvo įgyvendinama vidutinės apyvartoje esančių Vyriausybės vertybinių popierių trukmės ilginimo strategija išperkant iki vienerių metų trukmės išdo vekselius bei dvejų metų trukmės Vyriausybės obligacijas ir išleidžiant vis daugiau ilgesnių trukmių obligacijų. Praėjusiais metais Lietuvos banko aukcione pirmą kartą vidaus rinkoje sėkmingai išplatintos dešimties metų trukmės Vyriausybės obligacijos.

Išleidžiant vis daugiau ilgalaikių Vyriausybės obligacijų, vidutinė aukcionuose parduotų ir esančių apyvartoje VVP trukmė per praėjusius metus pailgėjo beveik 9 mėnesiais ir gruodžio pabaigoje pasiekė 890 dienų (prieš metus – 630 d.).

Kaip ir ankstesniais metais, pernai buvo organizuojami ankstesnių VVP emisijų papildymo aukcionai. Tai leido padidinti vienos emisijos Vyriausybės vertybinių popierių kiekį bei sumažinti emisijų skaičių. 2002 m. pabaigoje, kaip ir prieš metus, apyvartoje buvo 29 emisijų VVP. Tačiau apyvartoje esančių VVP kiekis per praėjusius metus padidėjo 740,9 mln. litų (1,4 k.; 2001 m. – atitinkamai 222,2 mln. Lt ir 14,6%). Augant apyvartoje esančių VVP emisijų dydžiui, bet nedidėjant jų skaičiui, sudaromos palankios sąlygos augti Vyriausybės vertybinių popierių likvidumui antrinėje rinkoje.

Dėl minėtos valstybės vidaus skolos valdymo strategijos pernai pasikeitė apyvartoje esančių VVP struktūra. Gruodžio pabaigoje VVP, iki kurių išpirkimo buvo likę daugiau negu vieneri metai, sudarė didžiąją dalį (61,1%) visų apyvartoje buvusių VVP (2001 m. pabaigoje – 53,6%).

VVP paklausa aukcionuose ir praėjusiais metais išliko gana stabili, viršydama pasiūlą du kartus (2001 m. – 1,9 k.).

Mažėjusios bazinės valiutos – euro – palūkanų normos, gerėjantys šalies kredito reitingai bei artėjanti Lietuvos narystė Europos Sąjungoje lėmė šalies VVP pelningumo mažėjimą pirminėje rinkoje. Net ir išleidus daugiau ilgesnių trukmių Vyriausybės obligacijų, praėjusiais metais aukcionuose parduotų visų trukmių VVP vidutinis pelningumas sumažėjo iki 4,6 procento (2001 m. buvo 6,4%). Valstybės išdo vekselių vidutinis pelningumas nukrito iki 3,7 procento (2001 m. buvo 5,7%), o Vyriausybės obligacijų – iki 5,2 procento (2001 m. – 7,2%).

Lietuvos VVP ir euro zonos šalių skolos vertybinių popierių pelningumo skirtumas taip pat sumažėjo: 6 mėn. trukmės VVP vidutinis pelningumas buvo net vidutiniškai 0,12 procentinio punkto žemesnis už tokios pat trukmės Vokietijos vyriausybės skolos vertybinių popierių pelningumą, o 10 metų trukmės Vyriausybės obligacijų – tik 1,2 procentinio punkto aukštesnis už tos pačios trukmės Vokietijos skolos vertybinių popierių pelningumą.

Nacionalinės vertybinių popierių biržos duomenimis, antrinė Vyriausybės vertybinių popierių apyvarta 2002 m. buvo 1,4 karto didesnė negu prieš metus. Praėjusiais metais antrinė jų apyvarta sudarė 58,1 procento viso vidutinio apyvartoje buvusių VVP kiekio nominaliąja verte (2001 m. – 56,1%). Didžiausią antrinės apyvartos dalį (58,4%) pernai sudarė prekyba VVP, iki kurių išpirkimo buvo likę daugiau kaip vieneri metai (2001 m. tokių VVP apyvarta siekė tik 26,7%).

Lietuvos centrinio vertybinių popierių depozitoriumo duomenimis, pagrindiniai investuotojai į Vyriausybės vertybinius popierius, kaip ir anksčiau, buvo Lietuvos komerciniai bankai. Palyginti su 2001 m., bankų investicijos pernai padidėjo 510,8 mln. litų. Metų pabaigoje jie turėjo 66,8 procento visų apyvartoje buvusių Vyriausybės vertybinių popierių nominaliąja verte (2001 m. pabaigoje – 65,9%). Draudimo įstaigų (neįskaitant privalomojo soc. draudimo) investicijos į VVP per metus padidėjo 132,0 mln. litų (nuo 15,0% iki 15,8% visų apyvartoje buvusių VVP). Valstybės ir savivaldybių įmonių (kurių daugiau kaip 95% sudaro valstybės įmonės „Indėlių ir investicijų draudimas“ investicijos) investavimas į Vyriausybės vertybinius popierius per metus padidėjo 18,2 mln. litų, tačiau jų dalis sumažėjo iki 9,1 procento (2001 m. pabaigoje buvo 12,0%).

Gyventojų investavimas į Lietuvos banko aukcionuose parduotus VVP per praėjusius metus padidėjo 5,4 mln. – iki 11,1 mln. litų (0,4% visų apyvartoje buvusių VVP). 2001 m. pabaigoje gyventojai buvo įsigiję Vyriausybės vertybinių popierių už 5,7 mln. litų (0,3%). 2002 m. net 2,7 karto padidėjo gyventojų investicijos į tik jiems skirtus taupymo lankštus, kuriuos parduoda kiti Finansų ministerijos pasirinkti platintojai. Praėjusių metų pabaigoje apyvartoje buvo 476,7 mln. litų nominaliosios vertės taupymo lankštų (2001 m. pabaigoje – 173,8 mln. Lt).

2002 m., kaip ir anksčiau, nerezidentų investicijos į aukcionuose parduotus Lietuvos Vyriausybės vertybinius popierius išliko nedidelės. Metų pabaigoje užsienio investuotojai buvo įsigiję vos 12,3 mln. litų nominaliosios vertės VVP (0,5%; 2001 m. pabaigoje – atitinkamai 5,3 mln. Lt ir 0,3%). Daugiausia jų turėjo Estijos investuotojai – už 10,6 mln. litų (0,4% visų VVP).

Susiformavusi stabili paklausa aukcionuose ir pirminėje rinkoje nuolat mažėjantis Vyriausybės vertybinių popierių pelningumas sudaro palankias sąlygas leisti ilgesnių trukmių VVP ir taip ilginti vidutinę jų trukmę. Tai mažina valstybės vidaus skolos refinansavimo riziką ir leidžia efektyviau valdyti šią skolą bei mažinti išlaidas jai aptarnauti.

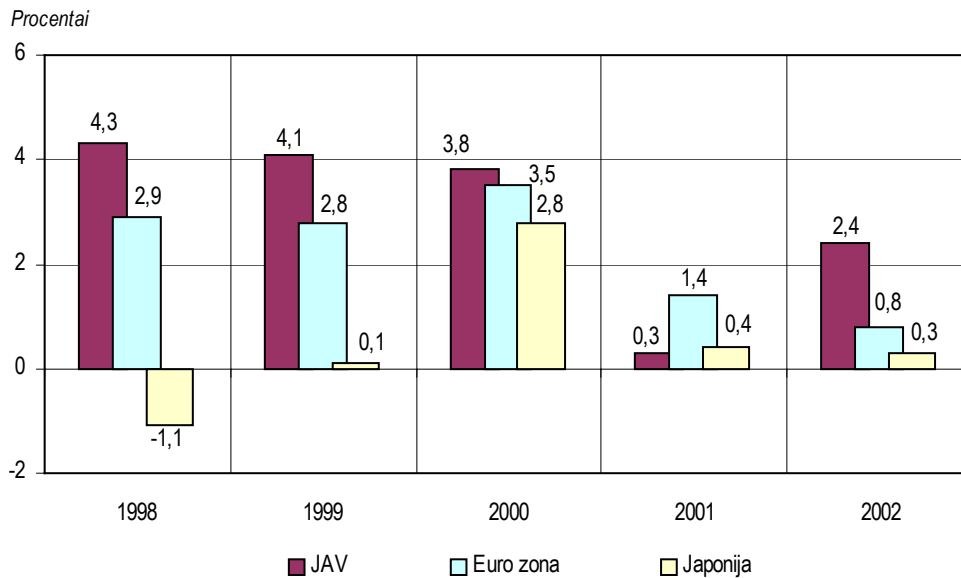
Pasaulio makroekonominė aplinka ir šalies mokėjimų balansas

Trumpa pasaulio makroekonomikos apžvalga

2002 m. lauktas pasaulio ekonomikos atsigavimas nebuvo visuotinas. JAV ūkio plėtros tempai po 2001 m. recesijos didėjo, tuo tarpu ekonomikos augimas euro zonoje ir Japonijoje liko vangus.

JAV, euro zonos ir Japonijos BVP pokyčiai 1998-2002 m.

(palyginta su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu)

JAV ekonomika praėjusiais metais, ypač – pirmoje jų pusėje, pradėjo augti, tačiau atsigavimas nebuvo toks staigus kaip tikėtasi. Pagrindinė šios šalies ūkio plėtros varomoji jėga buvo nuoseklus namų ūkių vartojimo išlaidų didėjimas, švelninęs pastarųjų metų ekonomikos recesiją. Stiprų impulsą ekonomikai suteikė augančios vyriausybės išlaidos. Labiausiai padidėjusios išlaidos gynybai buvo vienas pagrindinių veiksnių, lėmusių biudžeto deficitą (1,5% BVP) po 4 metus buvusio pertekliaus. Investicijų augimą stabdė krentanti įmonių akcijų vertė bei mažėjantis pelnas.

Metų pabaigoje Federalinis rezervų bankas, siekdamas sušvelninti neigiamą akcijų rinkos nuosmukio poveikį ekonomikai, tikslinę vienos nakties skolinimosi palūkanų normą sumažino iki žemiausio lygio per daugiau nei 40 metų – 1,25 procento. Infliacija, metų pradžioje buvusi mažiausia per pastaruosius 15 metų, dėl brangstančios naftos vėliau kiek padidėjo. 2000 m. JAV prasidėjęs užimtumo mažėjimas tęsėsi, todėl nedarbo lygis pernai buvo didžiausias per paskutiniuosius 8 metus.

Infliacijos pokyčiai JAV, euro zonoje ir Japonijoje 1998-2002 m.

(palyginta su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu)

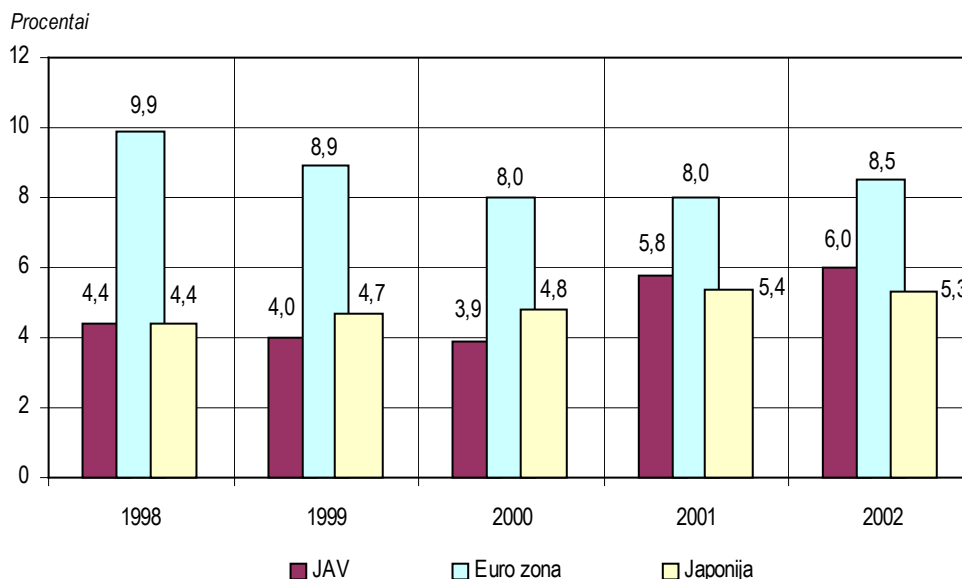

2002 m. prognozuotas lūžis euro zonos ekonomikoje neįvyko. Lėčiausią per beveik dešimt pastarųjų metų ūkio plėtrą lėmė tolesnis investicijų mažėjimas bei vangus namų ūkių vartojimo augimas. Lėtai įgyvendinamos struktūrinės reformos, dėl griežtai ribojamo biudžeto deficito nelanksti išdo politika taip pat

kliudė šio regiono ekonomikos raidai. Dėl silpnos vidaus paklausos mažėjantys įmonių pelningumo rodikliai skatino mažinti gamybą bei darbuotojų skaičių.

Nedarbo lygis JAV, euro zonoje ir Japonijoje 1998-2002 m.

(laikotarpio pabaigoje)

Nepaisant ekonomikos sąstingio, infliacija euro zonoje pernai beveik visus metus viršijo ECB nustatytą ribą. Biudžeto deficitas euro zonoje 2002 m. padidėjo iki 2,2 procento BVP (2001m. – 1,6%). Atsižvelgdamas į prastus makroekonomikos rodiklius bei akcijų kainų kritimą, Europos centrinis bankas metų pabaigoje sumažino palūkanų normas.

Japonijoje ekonomikos raidą veikė įsisenėjusios problemos. Šios šalies BVP nedidelį augimą lėmė mažėjančios investicijos bei silpnas vidaus vartojimas, kurį veikė mažėjančios namų ūkių pajamos. Gamybą ir eksportą skatino sparčiai augančios Pietryčių Azijos šalių ekonomikos. Defliacija Japonijoje tęsėsi ketvirtus metus iš eilės, nedarbo lygis išliko beveik toks pats kaip ir 2001 m., o biudžeto deficitas ir valstybės skola dar labiau išaugo.

Vidurio ir Rytų Europos valstybės

Praėjusiais metais Vidurio ir Rytų Europos (VRE) šalių ūkio plėtra išliko sparti, nors dėl mažiau palankios pasaulio ir ypač euro zonos ekonominės aplinkos ji sulėtėjo. Didžiausios įtakos regiono ekonomikos augimui turėjo padidėjusi vidaus paklausa. Pasaulio rinkose sumažėjusios prekių kainos ir lėtesnė pasaulio ekonomikos plėtra lėmė tolesnį infliacijos mažėjimą beveik visose VRE šalyse. Tuo tarpu nedarbo lygis jose dėl tolesnės įmonių pertvarkos išaugo. Didelis bedarbių skaičius išliko viena didžiausių ekonominių problemų daugelyje regiono valstybių. Visose kandidatėse į ES, išskyrus Slovėniją, kurioje 2002 m. einamosios sąskaitos balansas buvo teigiamas, minėtos sąskaitos deficitas per metus dar labiau padidėjo.

Čekijos, Lenkijos ir Vengrijos centriniai bankai pernai sumažino palūkanų normas. Sumažėjus infliacijai, Čekijos nacionalinis bankas pagrindinę palūkanų normą sumažino iš viso 2 procentiniais punktais – iki 2,75 procento. Lenkijos nacionalinis bankas dėl tos pačios priežasties pagrindinę palūkanų normą pernai sumažino net 4,75 procentinio punkto – iki 6,75 procento. Vengrijos nacionalinis bankas praėjusių metų viduryje minėtą rodiklį buvo padidinęs, tačiau vėliau sumažino iki 8,5 procento.

Vengrijos nacionalinis bankas, siekdamas padidinti konkurencingumą šalies bankų sistemoje bei toliau artinti privalomųjų atsargų sistemą prie ECB reikalavimų, šių atsargų normą sumažino nuo 6 iki 5 procentų. Minėtų atsargų normą 2002 m. taip pat sumažino Lenkijos nacionalinis bankas (nuo 5% iki 4,5%) ir Latvijos bankas (nuo 5% iki 3%).

Dabartinės kandidatės, tapusios ES narėmis, rengiasi dalyvauti valiutos kurso mechanizme II, o vėliau – savo nacionalines valiutas pakeisti euru. Dauguma jų euro zonos narėmis tikisi tapti 2006–2008 m. Tačiau

prieš tai naujosios Europos Sąjungos narės turės atitikti Maastrichto sutarties kriterijus, vienas kurių reikalauja, kad šių šalių biudžeto deficitas neviršytų 3 procentų BVP. Šiuo metu pastarąjį kriterijų atitinka tik maždaug pusė kandidačių į ES. Dėl išlaidų, susijusių su integracija, minėtą kriterijų bus nelengva tenkinti ir ateityje.

Lietuvos mokėjimų balansas

Išankstiniais duomenimis, 2002 m. šalies mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitas (ESD) siekė 2,4 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m., jis padidėjo 118,4 mln. litų, tačiau, kaip ir prieš metus, sudarė 4,8 procento BVP.

*Einamosios sąskaitos deficito ir bendrojo vidaus produkto santykis
(procentais)*

	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	I–IV ketv.
2002 m.	-4,1	-5,8	-1,0	-8,1	-4,8
2001 m.	-5,2	-4,1	-0,1	-10,0	-4,8

Praėjusiais metais ESD padidėjo dėl sumažėjusio teigiamo einamųjų pervedimų balanso ir padidėjusio užsienio prekybos deficito. Priešingai, padidėjęs teigiamas paslaugų balansas ir sumažėjęs neigiamas pajamų balansas mažino einamosios sąskaitos deficitą.

Einamosios sąskaitos balansas ir jo kaitos veiksniai

	2001 m., mln. Lt	2002 m., mln. Lt	Pokytis, %	Veiksnių įtaka, %
ESD	-2 295,0	-2 413,3	5,2	x
Prekybos balansas	-4 432,2	-4 562,2	2,9	5,7
Paslaugų balansas	1 825,9	1 992,1	9,1	-7,2
Pajamų balansas	-718,8	-657,1	-8,6	-2,7
Einamųjų pervedimų balansas	1 030,1	812,9	-21,0	9,4

Europos Sąjungos ir kaimyninių šalių ūkio raida pernai buvo lėtesnė už Lietuvos ūkio raidą. Todėl 10,6 procento padidėjęs šalies prekių eksportas vertintinas ypač palankiai. Tai rodo, kad Lietuvos prekės yra konkurencingos, o šalies prekių eksportas gana įvairus. Prekių importo padidėjimas (nepaisant atpigusio JAV dolerio) tik 0,4 procentinio punkto viršijo prekių eksporto prieaugį. Tą lėmė išaugęs investicinių ir tarpinio vartojimo prekių importas. Be mineralinių produktų (kurių eksportas ir importas 2002 m. sumažėjo), prekių eksporto prieaugis (16,9%), viršijo importo prieaugį (15,9%). Prekių importo ir ESD pokyčiui 2002 m. svarbus buvo šalies izdo deficito sumažėjimas.

Sėkmingai (su mažesnėmis nei ankstesniais metais palūkanomis) 2002 m. išplatinti Vyriausybės ilgalaikiai skolos vertybiniai popieriai, beveik pusantrą kartą padidėjęs tiesioginių užsienio investicijų srautas bei pagerėję šalies kredito reitingai patvirtina, kad Lietuvos ESD yra priimtinas, nes jam finansuoti nesunkiai pritraukiama užsienio kapitalo. Praėjusiais metais skolos nedidinančiomis užsienio kapitalo investicijomis (daugiausia tiesioginių užsienio investicijų akciniu kapitalu ir reinvesticijomis) buvo finansuoti beveik 85 procentai šalies einamosios sąskaitos deficito. Bendroji šalies skola užsieniui sumažėjo nuo 41,5 iki 40,5 procento BVP. Oficialiosios tarptautinės atsargos (be aukso vertės) 2002 m. pabaigoje prilygo 3,1 prekių ir paslaugų importo mėnesio (metų pradžioje – 2,9 mėn.). BVP prieaugis, žymiai viršijęs ESD ir BVP santykį, rodo, kad bendrasis vidaus produktas pernai didėjo sparčiau už šalies tarptautinius įsipareigojimus.

2002 m. neigiamas pajamų balansas siekė 657,1 mln. litų (jis buvo 61,7 mln. Lt mažesnis negu prieš metus). Palyginti su 2001 m., dividendai nerezidentams už tiesiogines užsienio investicijas sumažėjo 74,9 mln., o reinvesticijos – 86,8 mln. litų. Sumažėjo ir valstybės skolos užsieniui aptarnavimo išlaidos. Palūkanos, sumokėtos už valstybės vardu ir su valstybės garantija gautas užsienio paskolas, sumažėjo 104,5 mln. litų. Kita vertus, sumažėjo investicijų pajamos ir teigiamas darbo pajamų balansas.

Teigiamas einamųjų pervedimų balansas pernai buvo 813,9 mln. litų (2001 m. – 1,0 mlrd. Lt). Jo sumažėjimas susijęs su gaunamų neatlygintinių pervedimų struktūros pokyčiais. 2002 m. žymiai daugiau neatlygintinių pervedimų (išmokų iš ES paramos SAPARD ir ISPA fondų) buvo skirta įvairiems

investiciniams projektams Lietuvoje įgyvendinti, todėl padidėjo neatlygintinų kapitalo pervedimų, kurie atsispindi kapitalo ir finansinėje sąskaitoje, srautas. Einamųjų pervedimų srautas, kuris atsispindi einamojoje sąskaitoje, sumažėjo.

2002 m. kapitalo ir finansinės sąskaitos balansas buvo 2,1 mlrd. litų, iš jo kapitalo sąskaitos – 203,8 mln., o finansinės sąskaitos – 1,9 mlrd. litų. Kapitalo ir finansinės sąskaitos balansas buvo 427,8 mln. litų didesnis negu 2001 m. Šiam pokyčiui didžiausios įtakos turėjo padidėję tiesioginių užsienio investicijų ir kitų investicijų Lietuvoje srautai.

Kapitalo ir finansinės sąskaitos balansas ir jo kaitos veiksniai

	2001 m., mln. Lt	2002 m., mln. Lt	Pokytis, %	Veiksnių įtaka, %
Kapitalo ir finansinės sąskaitos balansas (su klaidomis ir praleidimais)	2 295	2 413,3	5,2	x
Kapitalo sąskaitos balansas	5,5	203,8	37,0 k.	8,6
Grynosios tiesioginės užsienio investicijos	1 754,9	2 604,5	48,4	37,0
Grynasis investicijų portfelis	1 057,0	39,9	-96,2	-44,3
Grynosios finansinės išvestinės priemonės	-5,3	-10,0	88,7	-0,2
Kitos grynosios investicijos	167,8	880,2	5,2 k.	31,0
Oficialiosios tarptautinės atsargos	-1 300,1	-1 610,8	23,9	-13,5
Klaidos ir praleidimai	615,2	305,8	-50,3	-13,5

Per praėjusius metus šalies ūkio subjektų investicijos užsienyje sumažėjo 155,8 mln. litų. Šalies komerciniai bankai investicijas į nerezidentų skolos vertybinius popierius padidino 372,6 mln. litų, jų indėliai ir korespondentinių sąskaitų likučiai užsienio bankuose taip pat padidėjo. Tačiau bankų paskolos nerezidentams sumažėjo 862,9 mln. litų. Šalies ūkio subjektų tiesioginės investicijos užsienyje padidėjo 61,2 mln. litų, kitų sektorių indėliai užsienio bankuose – 22,4 mln., o įsiskolinimas nerezidentams už prekes ir paslaugas išaugo 131 mln. litų.

Užsienio investicijų Lietuvoje srautas pernai buvo beveik 3,4 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m., jis sumažėjo 366,1 mln. litų. Tą lėmė sumažėjęs investicijų portfelio srautas ir išaugęs neigiamas užsienio paskolų srautas.

Tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje srautas praėjusiais metais buvo 2,7 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m., jis padidėjo beveik 1,5 karto. Pernai daugiausia tiesiogiai buvo investuota į naftos produktų gamybą (742,2 mln. Lt), finansinio tarpininkavimo veiklą (600,6 mln. Lt), maisto produktų, gėrimų ir tabako gamybą (341,9 mln. Lt) bei elektros, dujų ir vandens tiekimą (226,5 mln. Lt).

2002 m. gruodžio 31 d. Lietuvoje buvo sukaupta 13,2 mlrd. litų (3,8 mlrd. eurų) tiesioginių užsienio investicijų. Vienam šalies gyventojui teko vidutiniškai 3,8 tūkst. litų (1,1 tūkst. eurų) minėtų investicijų. Metų pabaigoje apdirbamajai pramonei teko 29,3 procento visų tiesioginių užsienio investicijų, finansiniam tarpininkavimui – 20,1, didmeninei ir mažmeninei prekybai – 17,3, transporto, sandėliavimo ir nuotolinių ryšių veikloms – iš viso 17,1 procento.

Daugiausia lėšų buvo investavę Danijos (17,2% visų investicijų), Švedijos (15,3%), Estijos (11,7%), Vokietijos (9,6%) ir JAV (8,7%) investuotojai. Europos Sąjungos šalių investuotojų lėšos sudarė 59,5 procento, kandidačių į ES – 16,8 procento visų investicijų.

2002 m. grynasis investicijų portfelis buvo 517 mln. litų dydžio (2001 m. – 952,1 mln. Lt). Tokį jo dydį lėmė du pagrindiniai veiksniai. Už nerezidentams išplatintą Vyriausybės euroobligacijų emisiją buvo gauta 1,25 mlrd. litų. Trečiąjį metų ketvirtį Vyriausybei išpirkus ankstesniais metais išplatintas euroobligacijas, investicijų portfelio srautas tapo neigiamas (681,8 mln. Lt).

Šalies tarptautinių investicijų balansas. 2002 m. pabaigoje visas finansinis užsienio turtas Lietuvoje siekė 14 mlrd. litų, o visi šalies tarptautiniai finansiniai įsipareigojimai – 31 mlrd. litų. Taigi, neigiamas tarptautinių investicijų balansas buvo 17 mlrd. litų. Per praėjusius metus visas užsienio turtas padidėjo 1,5 mlrd., o tarptautiniai finansiniai įsipareigojimai – 1,7 mlrd. litų. Dėl to neigiamas tarptautinių investicijų balansas padidėjo 225,3 mln. litų. Metų pabaigoje šalies tarptautinius įsipareigojimus sudarė: tiesioginės užsienio investicijos (42,5%), gautos užsienio paskolos (24,3%), investicijų portfelis (16,1%) ir kitos investicijos (17,1%).

II. Lietuvos banko operacijos

Pinigų politikos priemonės ir valiutos keitimo operacijos

Pinigų politikos priemonių taikymas

Fiksuoto lito kurso sąlygomis naudojamos pinigų politikos priemonės padeda Lietuvos bankui reguliuoti bankų sistemos likvidumą. 2002 m. buvo taikomos šios pinigų politikos priemonės: neribotas bazinės valiutos keitimas į litus ir litų į bazinę valiutą, privalomųjų atsargų reikalavimai ir Lietuvos banko paskolų galimybės.

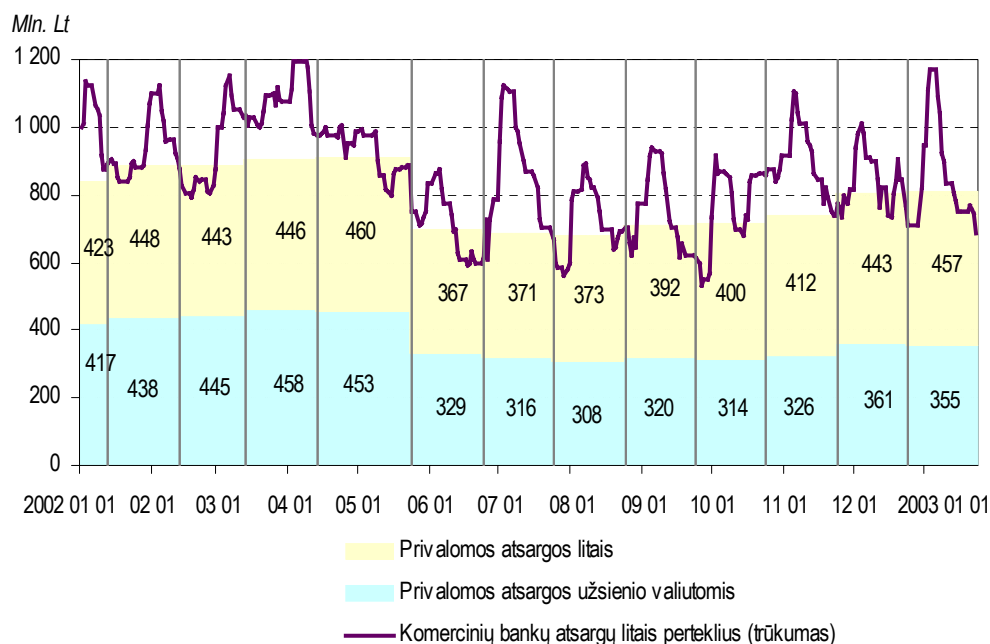
Privalomųjų atsargų reikalavimų vykdymas

Lietuvos bankas, siekdamas palaikyti reikiama bankų sistemos likvidumą, komerciniams bankams ir užsienio bankų skyriams taiko privalomųjų atsargų reikalavimus. Privalomosios atsargos komercinių bankų išsipareigojimams šalies valiuta laikomos litais korespondentinėse sąskaitose Lietuvos banke, o išsipareigojimams užsienio valiutomis – eurai ir (arba) JAV doleriais (fiksuota suma) specialiose Lietuvos banko sąskaitose.

2002 m. gegužės mėn. Lietuvos bankas pradėjo taikyti naujas Kredito įstaigų privalomųjų atsargų taisykles, sumažinusias privalomųjų atsargų normą nuo 8 iki 6 procentų ir dar labiau priartinusias ją prie ECB taikomo 2 procentų lygio. Šiose taisyklėse su euro zonoje veikiančia tvarka suderinta daugelis svarbiausių nuostatų: privalomųjų atsargų bazės ir jų sumos apskaičiavimas, baudos už privalomųjų atsargų nevykdymą, atsargų laikymo laikotarpis. Atsižvelgdamas į didelę šalies kredito įstaigų išsipareigojimų užsienio valiutomis dalį, Lietuvos bankas paliko toliau galioti reikalavimą privalomąsias atsargas šiems išsipareigojimams laikyti užsienio valiutomis (eurai arba JAV doleriais).

Privalomųjų atsargų apimtis per praėjusius metus sumažėjo 26,9 mln. litų (3,2%). Metų pabaigoje jų suma buvo 812,6 mln. litų: nacionaline valiuta – 457,4 mln., užsienio valiutomis – 355,2 mln. litų. (Palyginimui: 2001 m. privalomosios atsargos padidėjo 75,0 mln. Lt, arba 9,8%.)

Komercinių bankų privalomosios atsargos Lietuvos banke 2002 m.

Komercinių bankų įsipareigojimų, kuriems taikomos privalomosios atsargos, padidėjimas šias atsargas padidino 250,0 mln. litų (29,8%), iš to skaičiaus atsargas litais – 190,3 mln. (beveik 1,5 k.), o užsienio valiutomis – 59,7 mln. litų (14,3%). Įsipareigojimų litais prieaugiui didžiausios įtakos turėjo fizinių asmenų indėliai, išaugę 1,2 mlrd. litų (45,3%), ir privačių įmonių indėliai, padidėję 543,0 mln. litų (33,6%), taip pat įsipareigojimų, kuriems netaikoma privalomųjų atsargų norma, sumažėjimas 223,5 mln. litų (80,1%), kai privalomosios atsargos, ECB pavyzdžiu, pradėtos skaičiuoti 1–2 metų trukmės indėliams. Įsipareigojimais užsienio valiutomis labiausiai išaugo dėl privačių įmonių indėlių padidėjimo 495,8 mln. litų (1,5 k.) ir indėlių, kuriems netaikoma privalomųjų atsargų norma, sumažėjimo 373,1 mln. litų (50,4%).

Tuo tarpu privalomųjų atsargų normos sumažinimas ir ECB pavyzdžiu įvesta apskaičiuotų privalomųjų atsargų nuolaida (kiekvienam bankui po 345,3 tūkst. Lt) šias atsargas sumažino 276,9 mln. litų (25,5%).

2002 m. vidutinis atsargų litais perteklius buvo 68,4 mln. litų (16,4% privalomųjų atsargų), 2001 m. – 59,4 mln. litų (15,4%).

Lietuvos banko paskolos

Lietuvos bankas mokiems, tačiau turintiems laikinų likvidumo sutrikimų komerciniams bankams gali teikti likvidumo paskolas arba sudaryti su jais tiesioginius Vyriausybės vertybinių popierių atpirkimo sandorius. Tarpbankinių atsiskaitymų stabilumui užtikrinti Lietuvos bankas gali teikti vienos nakties paskolas už įkeistus Vyriausybės vertybinius popierius. Tačiau pernai komerciniai bankai nesikreipė dėl vienos nakties ar likvidumo paskolų bei tiesioginių atpirkimo sandorių, nes veiksminga tarpbankinių atsiskaitymų sistema Lietuvos banke ir tarpbankinės rinkos galimybės leido patiems bankams patikimai valdyti likvidumą.

Valiutos keitimo operacijos

2002 m. Lietuvos bankas su savo indėlininkais (daugiausiai su Finansų ministerija) ir šalies komerciniais bankais sudarė 9,9 mlrd. litų vertės užsienio valiutos keitimo sandorių. Sandoriai su komerciniais bankais sudarė 31,3 procento, o su indėlininkais – 68,7 procento minėtos sumos. Per praėjusius metus valiutų keitimo apyvarta buvo 1,7 karto didesnė nei 2001 m. Didžiausia ji buvo paskutinį metų ketvirtį (2,7 mlrd. Lt), mažiausia – antrąjį ketvirtį (2,3 mlrd. Lt).

Lietuvos bankas pernai iš komercinių bankų nupirko užsienio valiutos už 1,3 mlrd. litų daugiau, negu jiems pardavė, o indėlininkams pardavė užsienio valiutos už 269,6 mln. litų daugiau, negu iš jų pirko. Bendras prekybos rezultatas buvo teigiamas – beveik 1,1 mlrd. litų. (2001 m. Lietuvos bankas pirko užsienio valiutos už 252,7 mln. litų daugiau nei pardavė.)

Lietuvos banko indėlininkų atliekamos užsienio valiutos keitimo operacijos praėjusiais metais buvo susijusios su valstybės biudžeto išlaidomis, Vyriausybės vertybinių popierių išleidimu bei išpirkimu vidaus ir užsienio rinkose, užsienio paskolų grąžinimu ir palūkanų mokėjimu, taip pat su laikinai laisvų lėšų investavimu.

Grynasis užsienio valiutos pardavimas Lietuvos bankui

(mln. Lt)

	2002 m.					Iš viso	2001 m.
	I ketv.	II ketv.	III ketv.	IV ketv.	Iš viso		
Komerciniai bankai	111,7	548,8	26,4	637,9	1 324,8	81,9	
LB indėlininkai	-107,3	-452,4	-25,3	315,3	-269,6	170,8	
Iš viso	4,4	96,4	1,1	953,2	1 055,2	252,7	

Užsienio atsargų valdymas

Praėjusių metų pabaigoje oficialiųjų užsienio atsargų vertė buvo 2,3 mlrd. eurų. Spartus Lietuvos ekonomikos augimas ir žemos palūkanų normos skatino skolinimąsi bei visuminę paklausą. Tai didino pinigų paklausą ir turėjo teigiamos įtakos užsienio atsargų dydžiui. Per metus šios atsargos padidėjo 427,7 mln. eurų (23%). Šis padidėjimas buvo tik šiek tiek mažesnis negu 2001 m. ir antras pagal dydį nuo 1992 m.

Didžiausios įtakos užsienio atsargų padidėjimui 2002 m. turėjo Lietuvos banko ir komercinių bankų vykdytos bazinės valiutos keitimo su operacijos. Lietuvos bankas nupirko iš komercinių bankų bazinės valiutos už 384,5 mln. eurų daugiau negu jiems pardavė. Pajamos iš užsienio atsargų investavimo šalies oficialiąsias atsargas padidino 79 mln. eurų.

Pagrindinis Lietuvos banko tikslas valdant užsienio atsargas – užtikrinti tokių likvidžių finansų išteklių kiekį, kurio bet kada pakaktų fiksuotam lito kursui bazinės valiutos atžvilgiu išlaikyti. Siekiant šio tikslo, oficialiosios užsienio atsargos valdomos pirmiausia vadovaujantis likvidumo ir saugumo principais, o patenkinus šiuos reikalavimus jos valdomos laikantis pelningumo principo. Minėti principai apibūdinti užsienio atsargų valdymo nuostatose.

Siekdamas užtikrinti prioritetinį užsienio atsargų valdymo tikslą – investicijų likvidumą, Lietuvos bankas absoliučią šių atsargų daugumą investuoja į labai aukšto likvidumo finansines priemones. 2002 m. vidutiniškai 64 procentai oficialiųjų užsienio atsargų buvo investuoti į užsienio šalių vyriausybių išleistus vertybinius popierius.

Igyvendinant saugumo principą, užsienio atsargos investuojamos į tokio patikimumo finansines priemones, kurios praktiškai neturi išsipareigojimų nevykdymo rizikos. Į aukščiausio patikimumo (t.y. Aaa reitingo) finansines priemones pernai investuoti vidutiniškai 75 procentai visų užsienio atsargų. Susiklosčius teigiamoms tendencijoms užsienio šalių vyriausybių vertybinių popierių sektoriuje, investicijos į aukščiausio patikimumo finansines priemones, palyginti su 2001 m., padidėjo 10 procentinių punktų. Didinant investicijų saugumą, buvo plačiai taikomas ir diversifikacijos principas – nustatomi maksimalūs investicijų į tam tikras finansines priemones, taip pat pagal emitentus bei jų grupes dydžiai.

Siekiant sumažinti valiutos kurso riziką, didžioji užsienio atsargų, nesusijusių su išsipareigojimais užsienio valiuta, dalis buvo investuota bazine valiuta, o turtas, susijęs su minėtais išsipareigojimais, investuotas tų išsipareigojimų valiuta. 2002 m. pabaigoje eurai sudarė 98 procentus, o JAV doleriai – 2 procentus užsienio atsargų (be aukso), nesusijusių su išsipareigojimais užsienio valiuta. Bazinės valiutos pasikeitimas turėjo įtakos ir Lietuvos banko išsipareigojimų, kurių didžiąją dalį sudaro Finansų ministerijos lėšos, struktūrai. Eurų dalis šiuose išsipareigojimuose padidėjo nuo 10 procentų metų pradžioje iki 80 procentų jų pabaigoje.

Valdydamas oficialiąsias užsienio atsargas, Lietuvos bankas susiduria ne tik su likvidumo, skolinimo, valiutos kurso, bet ir su palūkanų normų rizika. Didėjant oficialiųjų atsargų apimčiai bei trumpesnio laikotarpio investicijų daliai, prisiimta užsienio atsargų palūkanų normų rizika, išreikšta modifikuotos finansinės trukmės rodikliu, per praėjusius metus sumažėjo vidutiniškai nuo 0,86 iki 0,73 metų.

Norėdamas visapusiškiau įvertinti investicijų rinkos riziką, Lietuvos bankas naudoja vertės pokyčio rizikos (VAR – value at risk) metodologiją. Užsienio atsargų, nesusijusių su išsipareigojimais užsienio valiuta, VAR su tam tikra tikimybe (remiantis istoriniais duomenimis) parodo galimus nuostolius dėl palūkanų normų ir valiutos kursų svyravimų. Praėjusių metų pabaigoje užsienio atsargų, nesusijusių su išsipareigojimais užsienio valiuta, VAR buvo lygus 1,05 mln. eurų¹ (2001 m. pabaigoje – 3,35 mln. eurų). VAR sumažėjimą lėmė nebazinės valiutos kiekio užsienio atsargose, aukso kainos bei palūkanų normų svyravimų sumažėjimas.

¹ VAR apskaičiuota remiantis istoriniais 36 dienų vertybinių popierių, aukso kainų ir valiutų kursų pokyčių bei jų koreliacijos duomenimis (su 95 procentų tikimybe), kad per būsimą darbo dieną dėl minėtų pokyčių užsienio atsargos nepasikeis didesne kaip nurodyta suma.

Kai užsienio atsargų saugumo ir likvidumo reikalavimai yra patenkinti, šalies oficialiosios atsargos užsienyje valdomos taip, kad būtų gauta kuo didesnė jų grąža. Vangus ekonomikos augimas JAV ir euro zonoje lėmė palūkanų normų sumažėjimą iki vieno žemiausių lygių istorijoje. Šios tendencijos pasaulio finansų rinkose buvo palankesnės ilgesnės trukmės investicijoms, todėl investicijų portfelio grąža padidėjo nuo 7,3 procento 2001 m. iki 8,1 procento praėjusiais metais. Likvidumo portfelio grąža per metus sumažėjo nuo 4,4 iki 3,0 procento. Kadangi minėtas portfelis sudaro didžiąją užsienio atsargų dalį, tai bendra oficialiųjų užsienio atsargų investicijų grąža sumažėjo nuo 4,9 procento 2001 m. iki 3,8 procento pernai. Tačiau, išaugus užsienio atsargų sumai, grynosios pajamos iš šių atsargų investavimo (neįskaitant valiutos kurso įtakos) padidėjo nuo 62,4 mln. eurų¹ 2001 m. iki 79 mln. eurų 2002 m.

Tarptankinės lėšų pervedimo sistemos valdymas

Lietuvos banko įstatymas ir Mokėjimų įstatymas suteikia Lietuvos bankui teisę kurti ir valdyti tarptankinę lėšų pervedimo sistemą bei nustatyti reikalavimus šios sistemos dalyviams. Lietuvos bankas valdo tarptankinę lėšų pervedimo sistemą TARP BANK. Tai nustatyto laiko sistema, kurioje atsiskaitymai vykdomi du kartus per dieną. Ji naudojama tarptankiniams (bankų ir jų klientų) mokėjimams atlikti ir atsiskaityti už vertybinių popierių sandorius.

TARP BANK sistemos veiklą reglamentuoja Lietuvos banko tarptankinės lėšų pervedimo sistemos taisyklės bei dvišalės Lietuvos banko ir sistemos dalyvių sutartys. Taisyklėse apibrėžti priėmimo į sistemą kriterijai, jos veikimo tvarka ir priemonės sklandžiam veiklos tęstinumui užtikrinti.

2002 m. pabaigoje TARP BANK sistemos dalyviai buvo Lietuvos bankas, 9 šalies komerciniai bankai, 4 šalyje veikiančios užsienio bankų skyriai ir Lietuvos centrinė kredito unija. Sistemoje dalyvavo ir 95 komercinių bankų skyriai, siekiantys keistis informacija apie mokėjimus. Vykdydami atsiskaitymus už vertybinius popierius, šia sistema naudojosi 27 vertybinių popierių rinkos dalyviai: Centrinis vertybinių popierių depozitoriumas, komercinių bankų finansų maklerio skyriai ir Vertybinių popierių komisijos licenciją turinčios bei jos prižiūrimos finansų maklerio įmonės.

Praėjusiais metais TARP BANK sistemoje apdorota 11,7 mln. mokėjimo nurodymų, kurių vertė – arti 145 mlrd. litų. Palyginti su 2001 m., mokėjimų operacijų skaičius padidėjo 17,6 procento, o jų vertė išaugo 23,9 procento. Vidutiniškai per mėnesį minėtoje sistemoje atlikta apie 972 tūkst. mokėjimų. Vidutiniškai per dieną buvo atliekama 46,1 tūkst. mokėjimų, kurių vertė – apie 572 mln. litų. Vidutinė vienos operacijos vertė – daugiau kaip 12 tūkst. litų.

Tarptankiniai mokėjimai

Metai	Operacijų skaičius, tūkst.		Operacijų vertė, mln. Lt	
	Iš viso	Vidutiniškai per dieną	Iš viso	Vidutiniškai per dieną
2000	8 947	35,4	104 027	411,2
2001	9 915	39,2	116 745	461,4
2002	11 661	46,1	144 611	571,6

Pernai TARP BANK sistemoje toliau mažėjo atsiskaitymų už vertybinių popierių sandorius. Palyginti su 2001 m., šių operacijų skaičius sumažėjo 8 procentais, tačiau jų vertė padidėjo beveik 15 procentų.

Atsiskaitymai už vertybinių popierių sandorius

Metai	Operacijų skaičius, tūkst.		Operacijų vertė, mln. Lt	
	Sandoriai NVPB ir už jos ribų	VVP aukcionai	Sandoriai NVPB ir už jos ribų	VVP aukcionai
2000	3,4	1,1	1 199	2 885
2001	3,1	0,6	834	1 958
2002	2,9	0,5	1 026	2 175

¹ Perskaičiuojant 2001 m. grynąsias pajamas iš JAV dolerių į eurus, naudotas oficialus vidutinis JAV dolerio ir euro kursas 2001 m.

2002 m. pradžioje paskelbtoje Lietuvos finansų sektoriaus įvertinimo ataskaitoje Tarptautinis valiutos fondas ir Pasaulio bankas pabrėžė, kad šalies mokėjimų sistema atitinka pagrindinius sistemiskai svarbių mokėjimo sistemų principus. (Šie Tarptautinių atsiskaitymų banko parengti principai yra standartas šalių mokėjimo sistemoms vertinti.)

Europos centrinis bankas praėjusiais metais atliko valstybių, siekiančių narystės Europos Sąjungoje, mokėjimo ir atsiskaitymo už vertybinius popierius sistemų infrastruktūros bei centrinio banko galimybių vykdyti šių sistemų priežiūrą įvertinimą. Lietuvos bankas, dalyvaudamas šiame projekte, turėjo galimybę susipažinti su Europos centrinių bankų sistemoje (ECBS) taikomos praktikos įvertinimu. Tai leido numatyti tolesnes veiklos kryptis įgyvendinant ECBS tikslus ir uždavinius įstojus į Europos Sąjungą. ECB ataskaitoje pabrėžta, kad Lietuvos mokėjimų ir atsiskaitymų už vertybinius popierius sistemos infrastruktūra nesudaro kliūčių Lietuvai įstoti į Europos Sąjungą.

Lietuvos banko veiklos gairėse 2002–2004 metams numatyta įdiegti naują Lietuvos tarpbankinę lėšų pervedimo sistemą. 2002 m., laikantis Tarpbankinės lėšų pervedimo sistemos kūrimo priežiūros komisijos patvirtinto šios sistemos kūrimo ir diegimo darbų grafiko, buvo vykdomi detalaus sistemos projektavimo ir programavimo darbai. Kuriama sistema bus skirta didelės vertės ir skubiems mokėjimams vykdyti realiu laiku, o mažos vertės ir neskubiems mokėjimams – nustatytu laiku. Atsiskaitymai už vertybinių popierių sandorius sistemoje bus vykdomi laikantis vertybinių popierių pervedimo ir atsiskaitymo pinigais vienalaikiškumo principo. Naujoji sistema kuriama naudojant naujausias technologijas ir vadovaujantis tarptautiniais standartais, padėsiančiais pasiekti aukštą sistemos saugumo lygį ir atliekamų operacijų patikimumą bei pagerinti tarpbankinių atsiskaitymų paslaugų kokybę.

III. Grynujų pinigų valdymas

Grynujų pinigų išleidimas ir išėmimas

2002 m. gruodžio 31 d. apyvartoje buvo 4,2 mlrd. litų, įskaitant progines monetas ir numizmatinius rinkinius, grynujų pinigų (2001 m. pabaigoje – beveik 3,3 mlrd. litų).

Per praėjusius metus apyvartoje esančių grynujų pinigų kiekis labai išaugo, nes į apyvartą buvo išleista beveik 2,1 mlrd., o išimta – kiek daugiau negu 1,1 mlrd. litų. Grynasis pinigų išleidimas buvo 955,3 mln. litų. Vien gruodžio mėn. į apyvartą išleisti 345 mln. litų. Tai didžiausia per vieną mėnesį išleistų į apyvartą pinigų suma nuo 1993 m. birželio 25 d.

Grynasis pinigų išleidimas ir išėmimas

(mln. Lt)

Metai	Ketvirčiai					I-IV
	I	II	III	IV	I-IV	
2002 m.	-114,0	341,2	206,1	522,0	955,3	
2001 m.	-190,3	130,8	62,9	355,4	358,8	

Praėjusių metų kovo mėn. apyvartoje pasirodė proginė 10 litų moneta, skirta Klaipėdai (iš serijos „Lietuvos miestai“). Dalyvaujant tarptautinėje programoje „Išsaugokime gamtą“, birželį išleista į apyvartą Lietuvos gamtai skirta 5 litų sidabro moneta. Pradedant naują seriją „Lietuvos istorijos ir architektūros paminklai“, rugsėjį išleista 50 litų sidabro moneta, skirta Trakų salos piliai.

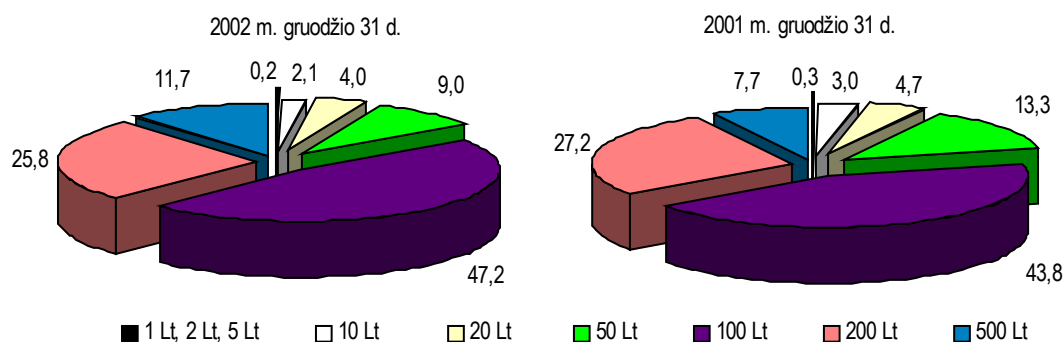
Banknotų ir monetų struktūra

2002 m. pabaigoje apyvartoje buvo 54,5 mln. vienetų banknotų ir 450,0 mln. vienetų monetų. Per metus banknotų apyvartoje padaugėjo 5,6 mln. vienetų, o jų suma išaugo 949,3 mln. litų. Monetų apyvartoje kiekis padidėjo 38,9 mln. vienetų, o jų suma – 6 mln. litų.

Gruodžio pabaigoje arti pusės visos banknotų apyvartoje sumos buvo 100 litų vertės banknotais. Per metus jų dalis padidėjo 3,4 procentinio punkto. Populiariesni tapo 500 litų vertės banknotai – jų dalis padidėjo 4 procentiniais punktais, o 200 litų vertės banknotų dalis 1,4 procentinio punkto sumažėjo.

Banknotų apyvartoje struktūra

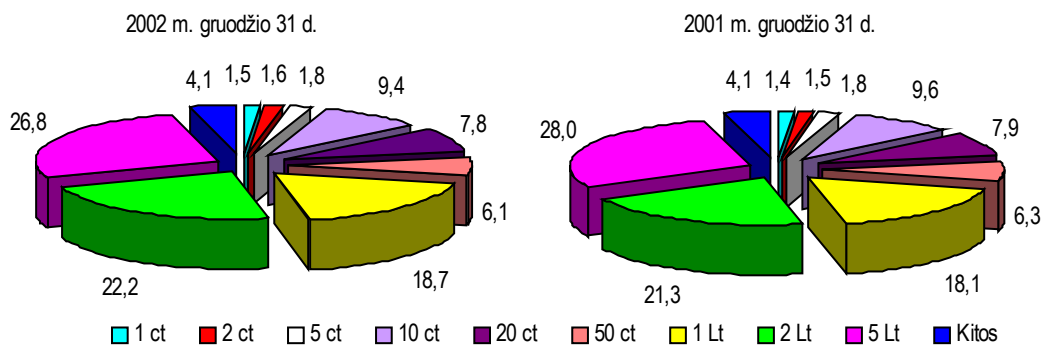
(procentais; palyginta su visa banknotų suma)

Praėjusių metų pabaigoje 1, 2 ir 5 litų vertės monetos, baigiančios pakeisti tų pačių nominalų banknotus, sudarė daugiau negu du trečdalius (67,7%) visos monetų apyvartoje sumos. Per metus šių monetų dalis apyvartoje pakito nežymiai (1 ir 2 litų vertės monetų dalis padidėjo iš viso 1,5 proc. punkto, o 5 litų vertės monetų – sumažėjo 1,2 proc. punkto).

Monetų apyvartoje struktūra

(procentais; palyginta su visa monetų suma)

Atsargų fondų saugojimas ir banknotų naikinimas

Visos šalies grynųjų pinigų atsargos saugomos Lietuvos banko saugyklų atsargų bei apyvartos fonduose.

Siekiant užtikrinti aukštą pinigų kokybę, į apyvartą išleidžiami tik tinkami, nesusidėvėję ir nesutepti banknotai bei kokybiškos monetos. 2002 m. visų nominalų banknotų ir monetų atsargų kiekis buvo pakankamas. Tai leido patenkinti visus grynųjų pinigų poreikius, nors saugyklose saugomų tinkamų apyvartai banknotų ir monetų kiekis per praėjusius metus sumažėjo 35 mln. vienetų. Pernai buvo nukalta po 5 mln. vienetų 1 cento ir 2 litų bei 15 mln. vienetų – 1 lito vertės monetų.

Susidėvėję ir išimti iš apyvartos visų laidų banknotai yra sunaikinami. Per praėjusius metus sunaikinti 55 mln. vienetų išimtų iš apyvartos banknotų. Išimamos iš apyvartos 1991 m. laidos monetos, kurios kaupiamos apyvartos fonduose, gruodžio mėn. pradėtos naikinti specialia monetų naikinimo mašina.

IV. Kredito įstaigų priežiūra

Pagrindinės kredito įstaigų priežiūros kryptys

Lietuvos bankas, atlikdamas jam patikėtas kredito įstaigų priežiūros funkcijas, 2002 m. toliau siekė įgyvendinti geriausią tarptautinę praktiką atitinkančią priežiūros sistemą, skatinti bankų veiklos skaidrumą ir rinkos discipliną atskleidžiant visuomenei daugiau informacijos, tobulinti visapusišką rizikų valdymą bankuose ir tinkamai pasirengti užtikrinti veiklos tęstinumą ypatingomis aplinkybėmis, stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą bei tęsti Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimo procesą, rengiantis artėjančiai narystei šioje bendrijoje.

Lietuvos banko vykdomos kredito įstaigų priežiūros pagrindas yra Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimai bei Bazelio bankų priežiūros komiteto rekomendacijos. 2001–2002 m. Tarptautinis valiutos fondas ir Pasaulio bankas vykdė Lietuvos finansų sektoriaus įvertinimo programą. Buvo įvertinti šalies kredito įstaigų sektoriaus stabilumas bei gebėjimas atsispirti galimiems sukrėtimams, taip pat kredito įstaigų priežiūros sistema. Ekspertai pažymėjo, kad šalies bankų sistema yra pakankamai stabili ir pajėgi atlaikyti įvairius makroekonomikos sukrėtimus, o bankų priežiūra atitinka tarptautinius standartus.

Europos Komisijos ekspertai, praėjusiais metais atlikę Lietuvos teisės, reglamentuojančios finansinių paslaugų teikimą bei laisvą kapitalo judėjimą, peržiūros programą, pažymėjo, kad ES teisės reikalavimai, apibrėžiantys finansinių paslaugų teikimą, šalyje yra iš esmės įgyvendinti, bankų sektoriaus efektyvumas ir stabilumas išaugo, pasiektas aukštas kapitalo liberalizavimo lygis.

2002 m. Lietuvos bankų sektorius pasižymėjo tolesne teikiamų paslaugų plėtra. Todėl buvo svarbu taikyti naujus bankų veiklos rizikos prevencijos metodus, padedančius užtikrinti stabilumą šiame sektoriuje. Vienu iš pagrindinių uždavinių tapo bankų savimonės lygio kėlimas, leidžiantis priežiūros institucijai formuoti banko veiklos ir rizikos valdymo kryptis, pagrįstas racionalumo bei veiklos konservatyvumo principais. Užtikrinant saugią veiklą, esminę vietą užima bankų vidaus kontrolės sistema, atsakinga už naujų veiklos rūšių įvertinimą ir tinkamą visų banko veiklos sričių funkcionavimą. Vykdam pinigų plovimo bei kovos su terorizmu prevenciją, Lietuvos banko nurodymu į banko vidaus kontrolės sistemą turi būti įtraukta „klientų pažinimo“ tvarka. Jos paskirtis – įvertinti visus banko klientus, siekiant atsiriboti nuo asmenų, kurių veikla gali būti nusikalstama bei kelti grėsmę banko veiklos stabilumui ir reputacijai.

Kredito įstaigų veikla užima svarbią vietą šalies ekonominiame gyvenime. Todėl, siekdamas padėti užtikrinti šios veiklos tęstinumą, Lietuvos bankas rekomendavo naudoti testavimą nepalankiausiomis sąlygomis kaip vieną iš rizikos valdymo metodų. Šio metodo esmė – įvertinus strateginius banko veiklos aspektus, nustatyti jo silpnąsias puses ir iš anksto numatyti, kokius didžiausius nuostolius jis patirtų rinkoje susiklosčius tam tikroms nepalankioms aplinkybėms. Vadovaudamiesi rekomendacijomis, bankai privalo ne tik įvertinti galimų grėsmių pavojų, bet ir numatyti savo veiksmus tokiomis aplinkybėmis, t.y. nustatyti veiklos strategiją bei alternatyvius finansavimo šaltinius galimoms problemoms stabilizuoti.

Pagrindinė rizika, su kuria susiduria šalies komerciniai bankai, – kredito rizika. Jai riboti ir valdyti buvo skiriama daug dėmesio. Šalies komerciniai bankai veikia jau ne kaip atskiri vienetai. Daugelis jų yra įsteigę dukterines bendroves arba patys priklauso įvairioms finansinėms grupėms. Svarbiu aspektu tampa kredito rizikos ribojimas finansinės grupės viduje. Todėl Lietuvos bankas patikslino Maksimalios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo taikymo tvarką ir sugriežtino skolinimąsi tarp banko ir kitų finansinės grupės, kuriai jis priklauso, narių. Griežtesnės sąlygos taikomos tai atvejais, kai Lietuvos bankas nevykdo konsoliduotos visų grupės narių priežiūros. Šie apribojimai leis išvengti pernelyg didelės paskolų koncentracijos, galinčios neigiamai paveikti banko finansinę būklę.

2002 m. Lietuvos bankas taip pat pradėjo įgyvendinti naują centralizuotai tvarkomos Paskolų rizikos duomenų bazės koncepciją. Naujas požiūris į duomenų bazėje kaupiamus duomenis leis bankams taikyti

pažangius skolininkų vertinimo metodus, grindžiamus istorinių duomenų apdorojimu bei analize. Minėtoje duomenų bazėje pradėti kaupti duomenys apie ekonomine prigimtimi artimas paskoloms finansines priemones: atpirkimo sandorius, išsimokėtinai parduotą turtą, faktoringo bei vekselių operacijas. Pertvarkyta duomenų bazė turėtų sudaryti galimybes geriau įvertinti skolininkų finansinę būklę, taip pat sudaryti prielaidas šalies bankuose įdiegti skolininkų išorės ir vidaus reitingų sistemas bei bankų vidaus rizikos vertinimo modelius, kaip tai numatyta ES direktyvose ir Bazelio Komiteto Naujajame susitarime dėl bankų kapitalo pakankamumo.

Tarptautinė patirtis rodo, kad visuomenės pasitikėjimą bankais skatina didesnis jų veiklos skaidrumas ir galimybės suinteresuotiems rinkos dalyviams viešai susipažinti su bankų finansiniais rodikliais. Todėl Lietuvos bankas įpareigojo, o komerciniai bankai, vykdydami Minimalius reikalavimus visuomenei skelbiamai informacijai, pradėjo ne rečiau kaip kartą per ketvirtį skelbti svarbiausią informaciją apie savo finansinę būklę, turto kokybę, veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą ir kt. Savo ruožtu, Lietuvos bankas taip pat kas ketvirtį pateikia informaciją apie bankų sektoriaus veiklą interneto svetainėje.

Toliau buvo plėtojamas Lietuvos banko bendradarbiavimas su užsienio valstybių kredito įstaigų priežiūros tarnybomis. Pernai Lietuvos bankas plėtojo darbo ryšius su Švedijos finansų institucijų priežiūros tarnyba, atnaujino bendradarbiavimo su Lenkijos centriniu banku sutartį, pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Baltarusijos nacionaliniu banku. 2002 m. Lietuvos banke vyko dalykiniai susitikimai su Lenkijos, Suomijos, Estijos bankų priežiūros atstovais, kurie kartu su Lietuvos banko tarnautojais atliko šių šalių jurisdikcijai priklausančių bankų padalinių, veikiančių Lietuvoje, inspektavimus.

Tikimės, kad Lietuvos banko veikla kredito įstaigų priežiūros stiprinimo srityje prisidės prie tolesnio stabilaus šalies bankų sistemos augimo.

Kredito įstaigų veiklos apžvalga

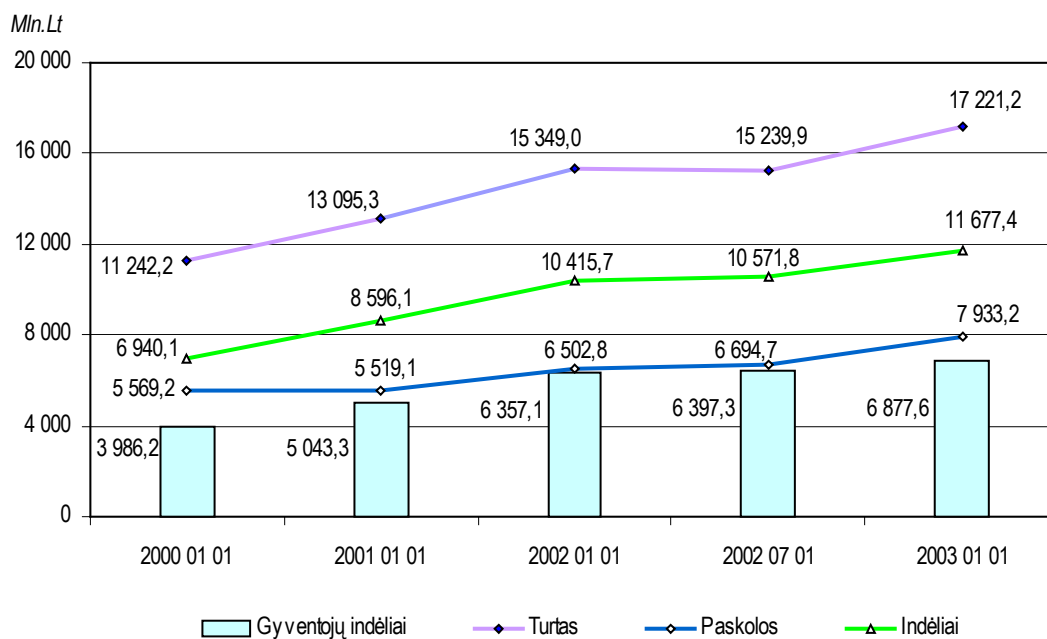
2002 m. bankų sektorius išlaikė plėtros tendencijas – didėjo klientams suteiktų paskolų portfelis ir valdomas turtas, buvo plečiamas finansinių paslaugų spektras, diegiamos modernios informacinės technologijos, toliau stiprinama kapitalo bazė. Apie bankų veiklos stabilumą liudija toliau gerėjantys paskolų kokybės rodikliai, augančios indėlių apimtys ir pelninga veikla.

Metų pabaigoje šalyje veikė 10 komercinių bankų ir 4 užsienio bankų skyriai. Veiklos licenciją pernai gavo vienas naujas bankas – Vilniaus banko įsteigtas dukterinis VB būsto kreditų ir obligacijų bankas su 20 mln. litų dydžio akciniu kapitalu, kurio specializuota veikla – hipotekinis kreditavimas ir hipotekinių obligacijų platinimas.

Pokyčiams bankų rinkos struktūroje didžiausios įtakos praėjusiais metais turėjo paskutinio valstybės kontroliuoto banko privatizavimas. Trečio pagal turto dydį Lietuvos žemės ūkio banko kontrolinį 76 procentų dydžio akcijų paketą įsigijo Vokietijos bankas Norddeutsche Landesbank Girozentrale, kuris vėliau padidino įsigyto banko akcinį kapitalą, įregistravęs naują 73,7 mln. litų vertės akcijų emisiją. Be to, akcinį kapitalą pernai padidino dar 3 mažesnieji bankai (Ūkio bankas – 18 mln. Lt, Sampo bankas – 16 mln. Lt, Šiaulių bankas – 4 mln. Lt). Dėl to 2002 m. pabaigoje bankų sistemos akcinis kapitalas perkopė 1 mlrd. litų ribą, o didžiausią jo dalį (88%) valdė užsienio investuotojai.

Septyniuose iš dešimties komercinių bankų užsienio investuotojai valdė daugiau nei pusę akcinio kapitalo. Skandinavijos šalių ir Estijos investuotojų dalis siekė 52 procentus, Vokietijos investuotojai valdė 15 procentų, o Lietuvos juridiniai ir fiziniai asmenys – apie 12 procentų akcinio bankų kapitalo. Strateginių užsienio investuotojų atėjimas turėjo nemažai teigiamų aspektų, visų pirma dėl to, kad, būdami finansiškai stiprūs ir turėdami ilgametės veiklos patirtį, savo investicijomis jie padeda modernizuoti šalies bankų infrastruktūrą ir užtikrina spartesnę plėtrą.

Bankų sistemos turto, paskolų ir indėlių kaita

Pagrindiniai 2002 m. bankų veiklos rodikliai liudija, kad išaugus šalies ūkio ekonominiam aktyvumui, pagerėjus finansinėms potencialių skolininkų galimybėms, o patiems bankams išplėtus savo kapitalo bazę, atsivėrė daugiau galimybių plėsti verslo ir gyventojų kreditavimą.

Visas bankų turtas, per metus padidėjęs daugiau kaip 12 procentų, metų pabaigoje viršijo 17 mlrd. litų. Bankų plėtra ir investicijų politika buvo orientuota į šalies ūkį, tuo tarpu užsienyje investuoto bankų turto dalis per praėjusius metus sumažėjo nuo 17 iki 13 procentų.

Klientams suteiktų paskolų portfelis padidėjo daugiau negu penktadaliu (22%), pasiekdamas 7,9 mlrd. litų. Tai buvo didžiausias skolinimo „šūolis“ nuo 1994 m., kuriam reikšmingos įtakos turėjo didėjantis privatus verslo aktyvumas bei Vyriausybės teikiama parama būstui įsigyti. Privačioms įmonėms suteiktų ilgalaikių paskolų suma, palyginti su 2001 m., padidėjo daugiau kaip trečdaliu, o gyventojams – apie 1,8 karto ir pasiekė beveik 1,2 mlrd. litų. Tikėtinas ir tolesnis būsto paskolų apimčių augimas, kurį papildomai turėtų skatinti nuo 2003 m. įsigaliojusios gyventojų pajamų mokesčio lengvatos, leidžiančios sumažinti apmokestinamąsias pajamas už būsto paskolas mokamų palūkanų suma. Ilgalaikių paskolų didėjimo tendencija būdinga visam paskolų portfeliui. Per metus 32 procentais išaugusi šių paskolų suma atspindi bankų prioritetus – finansuoti ilgalaikius verslo projektus. Kita vertus, ilgalaikės paskolos susijusios su didesne bankų prisiimama kredito rizika ir verčia galvoti apie tolesnį šios rizikos valdymo tobulinimą, atidžiau analizuoti ir makroekonomikos pokyčius, ir konkrečių skolininkų veiklos perspektyvas.

Praėjusiais metais toliau gerėjo bankų paskolų portfelio kokybės rodikliai. Neveiksnių paskolų dalis sumažėjo nuo 7,5 iki 5,8 procento, o specialiųjų atidėjimų santykis su paskolų portfeliu – nuo 2,5 iki 1,1 procento. Be to, vertinant paskolas pagal rizikos laipsnį, pernai, kaip ir 2001 m., buvo stebimas geriausios kokybės standartinei grupei priskiriamų paskolų dalies augimas (ji padidėjo nuo 70,4% iki 76,1%). Šiuos teigiamus poslinkius lėmė daugelis priežasčių. Iš vienos pusės, paskolų portfelį papildė naujos paskolos, kurių galima rizika dar neišryškėjo, iš kitos pusės, pasireiškė atsigaunanti ekonomika bei pagerėjusios kai kurių skolininkų finansinės būklės poveikis, be to, nuostolingos paskolos buvo sistemingai nurašomos ir perkeliamos į nesisteminę apskaitą.

Bankų įsipareigojimų struktūroje stabiliausiai ir sparčiausiai augo indėlių likučiai. Per metus jie padidėjo 12 procentų, pasiekdami 11,7 mlrd. litų. Gyventojų indėlių augimas, palyginti su 2001 m., sulėtėjo. Tą labiausiai lėmė kritęs JAV dolerio kursas bei, dėl sumažėjusių palūkanų už indėlius, populiarėjančios alternatyvios taupymo priemonės (valstybės taupymo lėšos, investicinis gyvybės draudimas ir pan.). Atsigaunant verslui, daugiau kaip penktadaliu padidėjo privačių įmonių indėliai bankuose. Pernai, persiejus litą nuo JAV dolerio prie euro, pastebimai sustiprėjo indėlių nacionaline valiuta didėjimo tendencija, kurią iš

dalies lėmė ir indėlininkų noras apsidrausti nuo pastaruoju metu padidėjusio neapibrėžtumo valiutų rinkose ir nepalankių kursų svyravimų. Indėlių užsienio valiutomis likučiai bankuose pernai sumažėjo 12 procentų, tuo tarpu indėlių litais – padaugėjo beveik trečdaliu, ir jie sudarė apie 65 procentus visos indėlių sumos.

2002 m. audituotas 146,8 mln. litų dydžio pelnas buvo geriausias Lietuvos bankų sistemos veiklos pastaraisiais metais rezultatas (2001 m. bankų sistema patyrė 24,1 mln. Lt nuostolių.) Praėjusiais metais pelningai dirbo aštuoni šalies bankai ir trys užsienio bankų skyriai (jie gavo iš viso 205,1 mln. Lt pelno), o du bankai (Lietuvos žemės ūkio ir Sampo) bei Nordea Bank Finland Plc Lietuvos skyrius patyrė iš viso 58,3 mln. litų nuostolių. Sumažėjus palūkanų normoms ir sustiprėjus konkurencijai, pelningą bankų sistemos veiklą padėjo užtikrinti ne pajamų didėjimas, o išlaidų mažinimas. Be to, sumažėjusias pajamas iš palūkanų iš dalies kompensavo augančios pajamos už paslaugas ir komisinius, plečiant teikiamų finansinių paslaugų spektrą.

Didėjant konkurencijai bankų sektoriuje, suaktyvėjus užsienio bankų skyrių bei mažesniųjų bankų veiklai, antrus metus iš eilės buvo stebimas koncentracijos mažėjimas įvairiose bankų rinkos srityse. Nepaisant to, rinkoje ir toliau didžiausia buvo stambiausių bankų (Vilniaus banko, „Hansa-LTB“ ir Lietuvos žemės ūkio banko) įtaka. Jie valdė 74 procentus bankų sistemos turto, 72 procentus paskolų ir 81 procentą indėlių rinkos. Indėlių koncentraciją paveikė 2002 m. pabaigoje paskleisti gandai apie tariamai pablogėjusią Vilniaus banko būklę. Dėl to dalis šio banko klientų atsiėmė savo indėlius ar pasirinko kitus bankus.

Kredito unijos. 2002 m. pabaigoje Lietuvoje buvo 53 kredito unijos. Finansines ataskaitas Lietuvos bankui pateikusios 52 unijos vienijo beveik 21 tūkst. narių. Praėjusiais metais buvo įsteigta trylika naujų kredito unijų – daugiausia per vienerius metus nuo jų steigimosi pradžios. Vienai kredito unijai veiklos licencija buvo atšaukta. Kredito unijų judėjime daugiausiai dalyvauja žemdirbiai – jie yra įsteigę net 29 unijas.

Kredito unijos veikia daugelyje šalies miestų ir rajonų, o Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Ignalinoje, Jonavoje, Jurbarko, Plungėje, Radviliškyje, Šakiuose, ir Šilutėje jų yra net po kelias. Uždarius Lietuvos taupomojo banko filialus, veikusius mažuose miesteliuose, rinkoje atsiradusią nišą užpildo kredito unijos ir jų steigiamos nutolusios kasos, sudarančios sąlygas gyventojams įprastose vietose atsiskaityti už komunalines paslaugas ir atlikti kitus mokėjimus. Per metus aštuonios kredito unijos įsteigė iš viso 18 tokių kasų, o „Ūkininkų viltis“ jų įsteigė net 6. Tai ne tik patogų gyventojams, bet ir sudaromos sąlygos kredito unijų veiklai plėtoti.

Per praėjusius metus unijų turtas išaugo 2,1 karto – iki 70,1 mln. litų. Metų pabaigoje jis sudarė 0,4 procento veikiančių bankų sistemos turto (prieš metus – 0,2%). Minėtą prieaugį lėmė žymus turto padidėjimas didžiausiose kredito unijose – Pakruojo ūkininkų ir „Ūkininkų viltis“.

Stambėjant kredito unijoms, praėjusių metų pabaigoje kiekvienos iš trijų didžiausių unijų („Ūkininkų vilties“, Pakruojo ūkininkų bei Šilutės) turtas viršijo 5 mln. litų (prieš metus tokių kredito unijų nebuvo), o jų užimama turto rinkos dalis buvo 29 procentai.

Pernai kredito unijų paskolų portfelis padidėjo 2,2 karto ir, pasiekęs 45,9 mln. litų, sudarė 65 procentus viso unijų turto. Paskolų portfelio struktūroje toliau tęsėsi keletą metų stebimas ilgalaikių paskolų sumos augimas. Metų pabaigoje tokių paskolų buvo 60,1 procento (2001 m. pabaigoje – 43%, o jų pradžioje – tik 18,2%). Ilgalaikes paskolas smulkiam verslui vystyti, žemei pirkti, žemės ūkio technikai bei automobiliams įsigyti, būstams pirkti ir remontuoti bei kitiems tikslams kredito unijos buvo suteikusios 2–5 metų laikotarpiui, o „Vievio taupa“ – net 10-čiai metų.

Paskolos kredito unijų narių poreikiams tenkinti daugiausia teikiamos panaudojant jose sukauptus indėlius. Per praėjusius metus indėlių apimtis kredito unijose išaugo 30 mln. litų (2,1 k.). Gruodžio pabaigoje jų buvo 56,5 mln. litų (92% visų įsipareigojimų), iš jų fizinių asmenų indėlių – 48,9 mln. litų. Tačiau paskoloms teikti naudojamos ir lėšos, gaunamos iš tarptautinių ir užsienio valstybių labdaros ir paramos fondų, savivaldybių įgaliotų institucijų fondų bei per Lietuvos kredito unijų asociaciją gaunamos Soroso fondo lėšos „Mažų paskolų programai“ vykdyti. 2002 m. pabaigoje, panaudojus minėtų fondų lėšas, suteikta 10,8 procento kredito unijų paskolų.

Investicijos į Vyriausybės vertybinius popierius pernai padidėjo 1,3 karto, pasiekdamos 2,6 mln. litų. Kaip ir anksčiau, daugiausiai iš visų kredito unijų (42,7%) į VVP buvo investavusi „Vievio taupa“.

Sparčiai augant narių indėlių apimtims, sumažėjo iš kitų šaltinių pritrauktų indėlių dalis. Lietuvos kredito unijų asociacijos indėliai praėjusių metų pabaigoje siekė beveik 5 mln. litų, visuomeninių organizacijų, religinių bendruomenių, profesinių sąjungų, savivaldybių įgaliotų institucijų, tarptautinių ir užsienio valstybių labdaros ir paramos fondų indėliai – 1,4 mln. litų.

Nors pernai įsiskolinimų kitoms kredito unijoms apimtys augo, tačiau unijų, laikančių laisvas lėšas kitose kredito unijose, skaičius mažėjo.

Per 2002 m. beveik dvigubai išaugus kredito unijų narių skaičiui bei nariams, siekiantiems gauti didesnes paskolas, įnešus papildomus pajus, pajinis kapitalas išaugo 1,9 karto – iki 7,6 mln. litų.

Pernai kredito unijos uždirbo 414,2 tūkst. litų pelno (2001 m. – 359,5 tūkst. Lt). Tą lėmė išaugusios šių institucijų veiklos apimtys. Praėjusiais metais sėkmingai dirbusios 37 kredito unijos gavo iš viso 457,7 tūkst. litų pelno, o 15 unijų patyrė iš viso 43,5 tūkst. litų nuostolių.

Kaip ir ankstesniais metais, pagrindinis kredito unijų pajamų šaltinis buvo pajamos iš palūkanų (87,1% visų pajamų). Didžiausią išlaidų dalį taip pat sudarė išlaidos palūkanoms bei operacinės išlaidos.

Praėjusių metų pabaigoje gavo licenciją ir pradėjo veikti Lietuvos centrinė kredito unija, kurios kapitalui formuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybė skyrė 5,3 mln. litų. Centrinės kredito unijos nariais tapo 36 kredito unijos.

Kredito įstaigų veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymas

Praėjusių metų gruodžio pabaigoje visi Lietuvos komerciniai bankai vykdė veiklos riziką ribojančius normatyvus. Šie normatyvai buvo vykdomi su gana didele atsarga: vidutinis kapitalo pakankamumas bankų sistemoje buvo 14,75 procento (minimumas – 10 %), likvidumas siekė 42 procentus (turi būti ne mažesnis kaip 30 %). Bankų turėtos kapitalo atsargos būtų leidusios, esant reikalui, papildomai sudaryti apie 491,5 mln. litų specialiųjų atidėjimų paskolų nuostoliams padengti. Kadangi paskolos sudaro didžiausią turto dalį, tai daugiausia kapitalo skiriama jų rizikai padengti. Prekybos rizikai amortizuoti buvo skirti beveik 4 procentai kapitalo.

2002 m. pabaigoje kredito unijos taip pat vykdė visus Lietuvos banko nustatytus jų veiklos riziką ribojančius normatyvus.

V. Rengimasis narystei Europos Sąjungoje ir bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis

Rengimosi narystei Europos Sąjungoje eiga

Lietuvos bankas praėjusiais metais toliau tęsė nacionalinių teisės aktų derinimą su Bendrijos teisės reikalavimais pinigų ir valiutos kurso politikos, kredito įstaigų priežiūros, kapitalo judėjimo ir mokėjimo sistemų srityse.

2002 m. darbų programoje buvo numatytos šios pagrindinės Lietuvos banko darbų, rengiantis narystei Europos Sąjungoje, kryptys: pinigų politikos priemonių bei bankų ir pinigų statistikos tobulinimas atsižvelgiant į ECB reikalavimus, taip pat kredito įstaigų veiklą ir mokėjimus apibrėžiančių teisės aktų suderinimas su ES teise. Visas praėjusiais metais planuotas teisės aktų derinimo ir *acquis* įgyvendinimo priemonės Lietuvos bankas įvykdė.

Lietuvos bankas pagal savo kompetenciją toliau vykdė Europos (Asociacijos) sutarties straipsnių priežiūrą ir buvo atstovaujamas Asociacijos Vidaus rinkos bei Ekonomikos, pinigų, kapitalo judėjimo ir statistikos pakomitečių posėdžiuose. Vidaus rinkos pakomitečio susitikime buvo aptarti šalies bankų sektoriaus plėtros klausimai, nauji bankų veiklą bei mokėjimo sistemą Lietuvoje apibrėžiantys teisės aktai, pateikta informacija apie pažangą įgyvendinant atitinkamų ES teisės aktų reikalavimus. Ekonomikos, pinigų, kapitalo judėjimo ir statistikos pakomitetyje buvo pristatyta Lietuvoje vykdoma pinigų ir valiutos kurso politika, pateikta informacija apie mokėjimų balansą, bankų sektoriaus plėtrą, taip pat apie dar likusius laisvo kapitalo judėjimo apribojimus.

Derybas dėl trijų pagrindinių su Lietuvos banko funkcijomis susijusių ES teisės skyrių „Laisvė teikti paslaugas“, „Laisvas kapitalo judėjimas“ ir „Ekonominė ir pinigų sąjunga“ Lietuva baigė pirmąjį 2001 m. pusmetį. Todėl paskutiniaisiais derybų dėl narystės Europos Sąjungoje metais ypatingą svarbą įgavo derybų metu priimtų išipareigojimų įgyvendinimo ir reikiamo administracinių gebėjimų lygio užtikrinimas. Europos Komisija parengė Veiksmų planą, kuriame numatyti su Lietuvos administracinių gebėjimų stiprinimu susiję Stojimo Partnerystės prioritetai bei priimti derybiniai išipareigojimai. Viena iš Lietuvos administracinių gebėjimų įvertinimo priemonių buvo Europos Komisijos inicijuotas ir 2002 m. balandžio mėn. ES valstybių ekspertų įvertintas Lietuvos finansų įstaigų, tarp jų ir kredito įstaigų, priežiūros efektyvumas ir ES teisės nuostatų, reglamentuojančių šią sritį, įgyvendinimas. Praėjusiais metais Europos centrinis bankas vykdė šalių kandidačių mokėjimų ir atsiskaitymo už vertybinius popierius sistemų infrastruktūros bei centrinio banko galimybių atlikti šių sistemų priežiūrą įvertinimą, atkreipdamas didžiausią dėmesį į narystei ES svarbius klausimus.

Europos Komisija 2002 m. Reguliariojoje ataskaitoje apie Lietuvos pažangą rengiantis narystei ES teigiamai įvertino šalies penkerių metų pasiekimus su Lietuvos banko funkcijomis susijusiose srityse. Komisijos vertinimu, pinigų ir valiutos kurso politikos srityje Lietuva jau šiuo metu didžia dalimi vykdo išipareigojimus, priimtus derybose dėl narystės. Derinant nacionalinę teisę su Bendrijos teisės reikalavimais centrinio banko nepriklausomybės srityje pasiektas aukštas suderinimo lygis (didžiausia pažanga – 2001 m. priimtas naujas Lietuvos banko įstatymas). Lietuvos teisės aktai kredito įstaigų priežiūros srityje taip pat didžia dalimi jau suderinti su Bendrijos teise, o šalyje vykdoma bankų priežiūra atitinka tarptautinius ir Europos Sąjungos standartus. Lietuvos bankas pakankamai gerai atlieka savo, kaip bankų priežiūros tarnybos, funkcijas.

Siekdamas perimti ECB taikomą praktiką ir patyrimą bei tinkamai pasirengti dalyvauti Europos centrinių bankų sistemoje, Lietuvos bankas dalyvavo Europos centrinio banko vykdomose priemonėse teisės aktų derinimo, mokėjimų sistemų, pinigų ir valiutos kurso politikos, statistikos, informacinių technologijų ir kitose srityse.

Dalyvauta rengiant trečiąją ECB ataskaitą apie šalių kandidačių teisinio pasirengimo su Eurosistema susijusiose Bendrijos teisės srityse būklę bei ataskaitą apie mokėjimų ir atsiskaitymo už vertybinius popierius sistemas šalyse kandidatėse. Lietuvos bankas taip pat dalyvavo atnaujinant ECB leidinį „Pinigų ir bankų statistika stojančiose į ES šalyse: Metodologijos vadovas“.

Euro zonos šalių ir šalių kandidačių centrinių bankų vadovų metiniam susitikimui Briuselyje, kur buvo aptarti valiutų kursų ir finansų stabilumo šalyse kandidatėse klausimai, Lietuvos bankas parengė analitinę medžiagą apie valiutų kurso režimą.

Lietuvos bankas bendradarbiavo su ECB centrinio banko operacijų klausimais, pinigų politikos ir užsienio atsargų valdymo srityse, analizuojant pinigų politikos poveikį euro zonoje ir šalyse kandidatėse bei tarptautinį euro vaidmenį. 2002 m. Europos centrinis bankas pakvietė Lietuvos banką prisijungti prie centrinių bankų elektroninio pašto sistemos (Cebamail), užtikrinančios saugų ir patikimą apsikeitimą konfidencialia informacija tarp ECB ir nacionalinių centrinių bankų.

Praėjusiais metais Lietuvos banke lankėsi ECB Sekretoriato ir lingvistinių paslaugų direktorato pareigūnai. Susitikime buvo aptarti ECB vidaus ir išorės ryšių principai ir su šiais ryšiais susiję lingvistiniai aspektai.

2002 m. pabaigoje Europos centrinis bankas pakvietė Lietuvos banko atstovus stebėtojų teisėmis dalyvauti ECB Bendrosios Tarybos bei dvylikos Europos centrinių bankų sistemos komitetų darbe.

Pernai Lietuvos bankas toliau rengė ir leido ketvirtinį leidinį „Lietuvos integracija į Europos Sąjungą: bankininkystė ir finansai“. Jame pateikti su Lietuvos banko funkcijomis susijusių ES teisės aktų vertimai: ECB reglamentai dėl privalomųjų atsargų, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi ir veiklos ir kt. Taip pat paskelbti straipsniai apie centrinio banko vaidmens, reglamentuojant mokėjimų ir atsiskaitymo už vertybinius popierius sistemas, teisinius aspektus, daug dėmesio skirta klausimams apie pasirengimą dalyvauti Europos centrinių bankų sistemoje ir eurosistemoje.

Lietuvos bankas išleido pirmąją serijos „Europos Bendrijos teisės aktų rinkinys“ leidinį „Kredito įstaigos“. Tai šių įstaigų veiklą apibrėžiančių Europos Bendrijos teisės aktų rinkinio pirma dalis, kurioje skelbiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/12/EB dėl kredito įstaigų steigimosi ir veiklos.

Bendradarbiavimas su tarptautinėmis finansų organizacijomis

2002 m. su Tarptautiniu valiutos fondu (TVF) sėkmingai buvo vykdoma Prevencinė stabilizavimo programa, apimanti laikotarpį nuo 2001 m. rugsėjo 30 d. iki 2003 m. kovo 29 d. Praėjusių metų birželio 13 d. buvo pasirašytas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lietuvos banko Papildomas ekonominės politikos memorandumas, patikslinęs Prevencinės stabilizavimo programos sąlygas. Šioje programoje buvo numatyta Lietuvos galimybė iki 2003 m. kovo 29 d. iš TVF pasiskolinti iki 86,5 mln. SST. Tačiau Lietuvos bankas ir Vyriausybė yra pareiškę, kad šia galimybe neplanuojama pasinaudoti. Baigus vykdyti minėtą programą, šalies ekonominė politika su TVF bus aptariama konsultacijose, vykdomose remiantis TVF Steigimo sutarties IV straipsniu.

TVF vykdančioji valdyba, įvertinusi Prevencinės stabilizavimo programos vykdymą, patvirtino, kad Lietuva vykdo prisiimtus įsipareigojimus. Ekonominių konsultacijų metu teigiamai įvertintas lito susiejimas su euru, kuriam buvo gerai pasirengta ir kuris skatina tolesnę ekonominę integraciją su ES šalimis, pabrėžta, kad valiutų valdybos modelis išlieka makroekonomikos politikos pagrindu. Ši valdyba rekomendavo vidutiniu laikotarpiu siekti subalansuoti biudžetą, stengiantis pasirengti papildomoms išlaidoms, susijusioms su naryste Europos Sąjungoje.

Pirmoje praėjusių metų pusėje TVF ir Pasaulio bankas pateikė rekomendacijas dėl visiško tarptautinių standartų ir principų įgyvendinimo keliolikoje finansų sektoriaus veiklos sričių, tarp jų – bankų priežiūroje, pinigų politikoje bei mokėjimų sistemose. Rekomendacijos buvo parengtos šalyje 2001 m. vykdamas Finansų sektoriaus įvertinimo programą (FSIP). Lietuva buvo viena pirmųjų šalių, kurioje TVF ir Pasaulio bankas atliko tokį išsamų finansų sektoriaus veiklos įvertinimą. FSIP ataskaitoje buvo pažymėta, kad tiesioginės

grėsmės Lietuvos finansų sistemos stabilumui nėra, palankiai įvertinta Lietuvos kreditų įstaigų priežiūra, pinigų politika bei atsiskaitymų praktika. Svarbiausios TVF ir Pasaulio banko rekomendacijos buvo įtrauktos į Lietuvos ekonominės politikos memorandumą. Dalis jų buvo įgyvendinta dar tebevykdant FSIP, o likusias rekomendacijas numatyta įgyvendinti 2003 m.

Metų viduryje atliktas dar vienos srities įvertinimas – TVF Statistikos departamento misija palankiai įvertino statistikos praktiką Lietuvoje. Lietuvos banke misija susipažino su pinigų bei mokėjimų balanso statistikos duomenų rinkimo ir skelbimo praktika bei skelbiamų duomenų kokybe. Lietuvos bankas kartu su Statistikos departamentu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Finansų ministerija parengė veiksmų planą TVF rekomendacijoms, pateiktoms „Ataskaitoje apie standartų ir principų laikymąsi statistikos srityje“ ir „Išsamaus statistinių duomenų kokybės įvertinimo ataskaitoje“, įgyvendinti.

2002 m. Lietuvos bankas toliau bendradarbiavo su Šiaurės ir Baltijos šalių grupės¹ centriniais bankais bei su šios grupės atstovybe Tarptautiniame valiutos fonde, derindamas bendrą poziciją įvairiais TVF svarstomais klausimais. Šią poziciją TVF vykdančiojoje valdyboje pristato minėtų šalių grupę atstovaujantis vykdantysis direktorius.

Lietuvos banko vadovai dalyvavo tarptautinių organizacijų renginiuose ir pristatė šalies požiūrį į šių institucijų veiklą. Pernai dalyvauta TVF metiniuose susitikimuose bei TVF Tarptautinio pinigų ir finansų komiteto pusmetiniuose susitikimuose, Tarptautinių atsiskaitymų banko (TAB) metiniame akcininkų susitikime bei reguliariai rengiamuose centrinių bankų valdytojų susitikimuose. Gegužės mėn. Lietuvos banko vadovai dalyvavo Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko metiniame susitikime Bukarešte.

Bendradarbiavimas su užsienio šalių centriniais bankais

Praėjusiais metais buvo tęsiamas bendradarbiavimas su užsienio šalių centriniais bankais, dalijantis patirtimi įvairiais veiklos klausimais.

Pernai vyko eiliniai Baltijos šalių centrinių bankų valdytojų pavaduotojų susitikimai, Lietuvos bankas surengė devintąją tradicinę Baltijos šalių centrinių bankų darbuotojų seminarą, kuriame buvo nagrinėjami apskaitos, atsiskaitymų bei informacinių technologijų klausimai, susiję su rengimusi narystei Europos centrinių bankų sistemoje.

Liepos mėn. Lietuvos banke įvyko aukščiausio lygio susitikimas su Lenkijos nacionalinio banko prezidentu L.Balcerovičium (L.Balcerowicz). Susitikimo metu atnaujinta bendradarbiavimo sutartis, kuria siekiama stiprinti Lietuvos ir Lenkijos bankų priežiūros institucijų bendradarbiavimą, koordinuoti jų veiklą, keistis informacija bei sudaryti sąlygas vykdyti efektyvią konsoliduotą bankų priežiūrą.

Baltarusijos nacionalinio banko iniciatyva 2002 m. dvi šio banko delegacijos lankėsi Lietuvos banke, o dvi pastarojo delegacijos aplankė kolegas Baltarusijoje. Buvo pasirašyta sutartis bendradarbiauti bankų priežiūros klausimais.

¹ Šiai grupei, be Lietuvos, priklauso Danija, Estija, Islandija, Latvija, Norvegija, Suomija ir Švedija.

VI. Lietuvos banko veiklos skaidrumo užtikrinimas

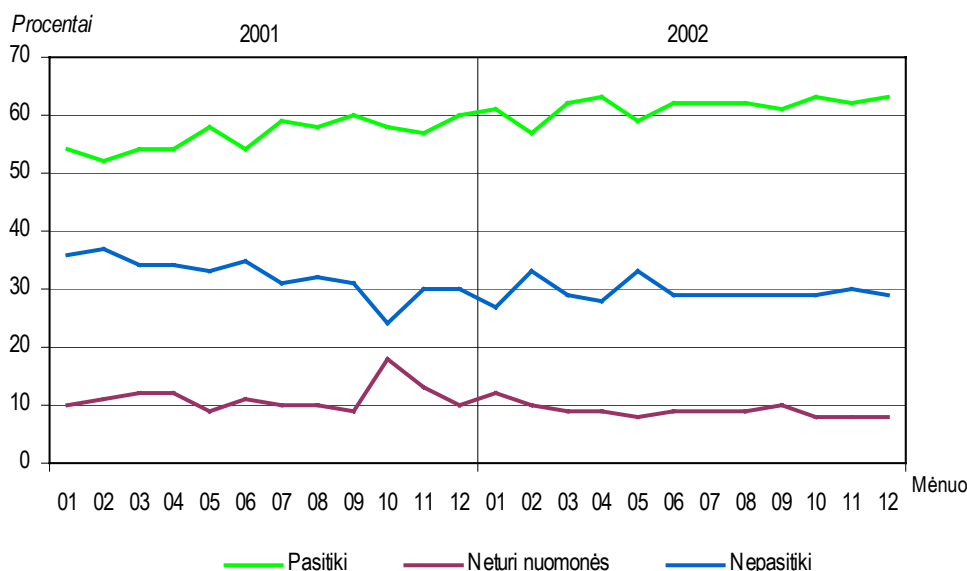
Lietuvos bankas, būdamas nepriklausomas nuo kitų valstybės institucijų, vadovaujasi atskaitingumo visuomenei principu, kurį įgyvendina užtikrindamas savo veiklos skaidrumą.

Veikdamas skaidriai, centrinis bankas sudaro sąlygas visuomenei geriau suprasti jo siekius bei sprendimų motyvus ir nuolat stebėti jo veiklą. Taip mažinami visuomenės nuogąstavimai dėl netikrumo ir nepastovumo, ji gali geriau derinti savo lūkesčius su pinigų politikos pokyčiais. Mažėjant netikėtų reakcijų rinkose galimybei, gali būti lengviau pasiekiamas pinigų politikos tikslas – kainų stabilumas.

Šiomis nuostatomis Lietuvos bankas vadovavosi 2002 m. rengdamasis esminiam pinigų politikos pokyčiui – lito susiejimui su euru, valdydamas oficialiąsias užsienio atsargas, vykdydamas kredito įstaigų priežiūrą, teikdamas informaciją, susijusią su kita Lietuvos banko veikla bei šalies ekonomine ir finansine situacija.

Skaidrumu pagrįsta Lietuvos banko veikla lėmė tai, kad ir rengiantis minėtam pinigų politikos pokyčiui, ir jį įgyvendinus, ne tik išliko aukštas, bet ir nuolat didėjo visuomenės pasitikėjimas Lietuvos banku.

Visuomenės nuomonė apie Lietuvos banką

Šaltinis: Baltijos tyrimai

Pinigų politika

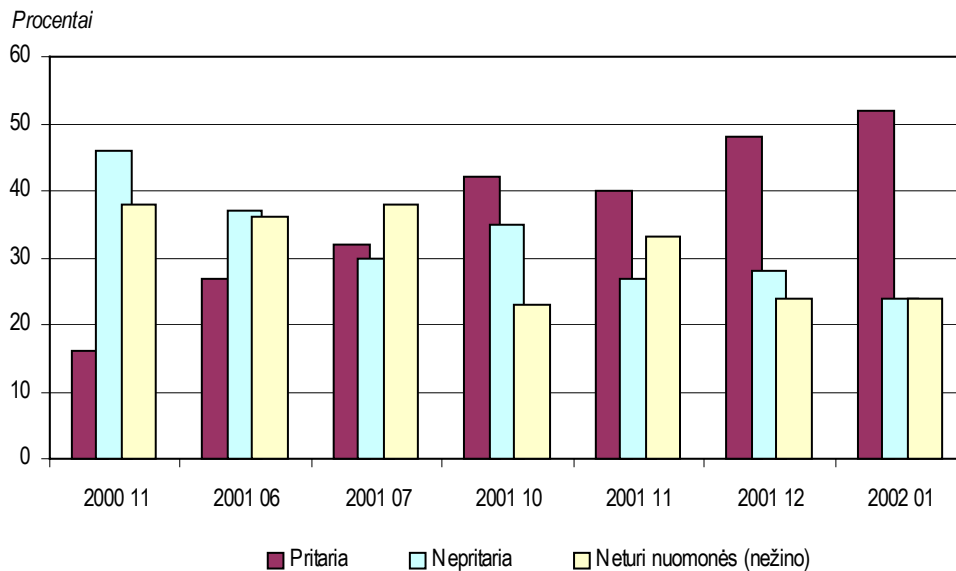
Siekiant pinigų politikos skaidrumo, pernai baigta dar 2001 m. prasidėjusi visuomenės informavimo kampanija apie lito susiejimą su euru.

Lietuvos bankas, siekdamas padėti visuomenei pasirengti numatytiems pokyčiams, kaip ir buvo įsipareigojęs, anksčiau kaip prieš pusę metų iki būsimų sprendimų pateikė informaciją apie lito susiejimą su euru. Specialiai buvo parengta ir 700 tūkst. vienetų tiražu išleista informacinė medžiaga „Lito susiejimas su euru“. Beveik visas šio leidinio tiražas buvo išplatintas 60-ies Lietuvos miestų ir rajonų gyventojams.

Taigi, visuomenei iš anksto buvo žinoma, kurią dieną litas bus persietas nuo JAV dolerio prie euro, kodėl pasirinkta tokia data, kaip bus nustatytas oficialus fiksuotas lito ir euro santykis, paaiškinti priimtų sprendimų motyvai, jų įtaka indėliams ir paskoloms.

Tyrimai, skirti visuomenės informavimo kampanijos apie lito susiejimą su euru rezultatams įvertinti, rodė vis didėjantį visuomenės pritarimą minėtam susiejimui¹. Lito susiejimo su euru išvakarėse gauti visuomenės nuomonės apklausos rezultatai parodė, kad apie tai žinojo 96 procentai Lietuvos gyventojų. Daugiau negu pusė (52%) šalies gyventojų tam pritarė, 24 procentai – nepritarė, o likusieji 24 procentai – neturėjo nuomonės arba nežinojo.

Visuomenės nuomonė apie lito susiejimą su euru

Šaltinis: Baltijos tyrimai

Po lito susiejimo su euru atlikta didžiųjų miestų įmonių vadovų nuomonės apklausa parodė, kad didžioji jų dauguma (61%) teigiamai įvertino Lietuvos banko veiklą litą persiejant nuo JAV dolerio prie euro ir tik penktadalis (20 %) – neigiamai.

Užsienio atsargų valdymas

Atsižvelgiant į tai, kad užsienio atsargos valdomos įgyvendinant pagrindinį Lietuvos banko tikslą ir užtikrinant lito kurso reguliavimo sistemos patikimumą, skaidrumas šioje srityje yra viena iš esminių bendro Lietuvos banko veiklos skaidrumo sąlygų.

Siekiant kuo didesnio skaidrumo valdant oficialiąsias užsienio atsargas, vadovaujamosi nuostata, kad, be periodiškai teikiamos informacijos apie šių atsargų dydį, struktūrą, pokyčius bei jų priežastis, būtina viešai išaiškinti minėtų atsargų valdymo politikos tikslus ir pagrindinius principus. Tam buvo patvirtintos ir viešai paskelbtos Lietuvos banko užsienio atsargų valdymo nuostatos.

Minėtose nuostatose išsamiai paaiškinta, su kokia rizika susiduriama valdant užsienio atsargas ir kokia valiuta jos laikomos, siekiant šios rizikos išvengti, koks būtinas likvidžių finansinių išteklių kiekis, kurio, esant reikalui, pakaktų vykdyti valiutų intervencijas vidaus rinkoje fiksuotam nacionalinės valiutos kursui bazinės valiutos atžvilgiu išlaikyti. Dokumente išdėstyti principai, kuriais vadovaujamosi valdant oficialiąsias užsienio atsargas, nustatyti šių principų taikymo prioritetai, apibrėžta, kaip skirstomos užsienio atsargos, kokia jų investavimo strategija, kokiais principais valdomas aukso portfelis ir kt.

¹ Lietuvos banko užsakymu apklausas atliko visuomenės nuomonės tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“.

Kredito įstaigos

Siekdamas didesnio komercinių bankų veiklos ir visos kredito įstaigų sistemos skaidrumo, Lietuvos bankas parengė ir patvirtino Minimalius visuomenei skelbiamos informacijos reikalavimus. Juose išdėstyta šalyje veikiančių komercinių bankų informacijos apie veiklą viešo skelbimo tvarka, nustatyti minimalūs reikalavimai skelbiamos informacijos turiniui ir periodiškumui, apibrėžtas Lietuvos banko vaidmuo informuojant visuomenę apie bankų ir visos kredito įstaigų sistemos būklę.

Minėti reikalavimai parengti vadovaujantis nuostata, kad kredito įstaigų priežiūros institucija turi skatinti bankus reguliariai teikti visuomenei daugiau informacijos. Visuomenė, laiku gaudama patikimą ir išsamią informaciją apie bankų veiklą, stiprina jų priežiūrą ir skatina bankus atsakingiau įvertinti ir kontroliuoti prisiimamą riziką. Rinkos dalyviai ir visuomenė, remdamiesi gaunama informacija, gali tiksliau įvertinti savo riziką ir priimti teisingesnius sprendimus.

Duomenų platinimo specialiųjų standartų taikymas

Užtikrindamas skelbiamų statistinių duomenų skaidrumą ir jų prieinamumą plačiajai visuomenei ne tik šalyje, bet ir užsienyje, Lietuvos bankas vykdo TVF patvirtintų Duomenų platinimo specialiųjų standartų (DPSS) reikalavimus. Vienas iš reikalavimų – laiku atnaujinti DPSS apibrėžtų rodiklių aprašymus (metaduomenis), pasikeitus duomenų rinkimo ar skelbimo tvarkai, periodiškumui, atsiskaitančiųjų ratui ar atrankos principams, duomenų grupavimui, rodiklių skaičiavimo metodologijai ir pan.

Lietuvos banko, Finansų ministerijos ir Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengti šalies ekonomikos ir finansų rodiklių metaduomenys, skelbiami Tarptautinio valiutos fondo elektroniniame biuletenyje, praėjusiais metais buvo atnaujinami keletą kartų. Ypač daug papildymų ir patikslinimų kai kurių rodiklių aprašymuose padaryta, atsižvelgus į TVF Statistikos departamento misijos, Lietuvoje tikrinusios DPSS taikymą ir skelbiamų duomenų kokybę, rekomendacijas.

Lietuvos bankas, būdamas DPSS taikymo šalyje koordinatoriumi, kas mėnesį atnaujina Išankstinį duomenų skelbimo kalendorių, talpinamą savo svetainėje internete ir TVF elektroniniame biuletenyje.

Minėtame kalendoriuje nurodytomis datomis buvo atnaujinamas Lietuvos banko interneto svetainėje skelbiamas nacionalinis suvestinių duomenų puslapis „Lietuvos ekonomikos ir finansų duomenys“. Jo atnaujinimo savalaikiškumą nuolat tikrina TVF Statistikos departamentas, nes šis puslapis yra susietas abipusiu ryšiu su jau minėtu Tarptautinio valiutos fondo elektroniniu biuleteniu.

Pernai minėtame biuletenyje pirmą kartą buvo paskelbtas Finansų ministerijos parengtas valstybės skolos rodiklių skaičiavimo metodologijos aprašymas. Metų pabaigoje Lietuvos bankas pradėjo rengti naujos DPSS rodiklių grupės – bendrosios šalies skolos užsieniui – metaduomenis. Juos TVF paskelbs, kai Lietuvos bankas savo svetainėje patalpins šių rodiklių duomenis, t.y. šių metų kovo pabaigoje. Statistikos departamentas 2002 m. pabaigoje pradėjo rengti aprašymus, apibūdinančius perspektyvas įvertinančių rodiklių duomenų rinkimą, skaičiavimą ir skelbimą. Šiuos metaduomenis TVF elektroniniame biuletenyje taip pat numatoma paskelbti kovo pabaigoje.

Pinigų ir bankų statistikos tobulinimas

Vienas svarbiausių Lietuvos banko uždavinių statistikos metodologijos srityje yra pinigų ir bankų statistikos tobulinimas atsižvelgiant į Europos centrinio banko reikalavimus.

Praėjusiais metais Lietuvos bankas, siekdamas deramai pasirengti Lietuvos narystei Europos Sąjungoje, parengė pinigų finansinių institucijų balanso išsamios statistinės ataskaitos projektą pagal Europos centrinio banko 2001 m. lapkričio 22 d. reglamento (EB) Nr. 2423/2001 dėl pinigų finansinių institucijų sektoriaus konsoliduoto balanso (ECB/2001/13) nuostatas. Taip pat, remiantis ECB 2001 m. gruodžio 20 d. reglamento

Nr. 63/2002 dėl pinigų finansinių institucijų taikomų palūkanų normų namų ūkių ir nefinansinių korporacijų indėliams bei paskoloms (ECB/2001/18) nuostatomis, pradėtas rengti naujos palūkanų normų ataskaitos projektas.

Dalyvaujant ECB mėnesinės ataskaitos „Stojančių į ES šalių pagrindiniai statistiniai rodikliai“ rengime, pradėti reguliariai teikti oficialiųjų tarptautinių atsargų ir kai kurių pinigų statistikos rodiklių duomenys, skaičiuojami remiantis Europos centrinio banko taikomais apibrėžimais. Praėjusiais metais Lietuvos bankas pradėjo reguliariai teikti ECB duomenis apie centrinio banko, pinigų ir kapitalo rinkų bei bankų palūkanų normas. Be to, nuo 2002 m. birželio pradėtas kas ketvirtį atnaujinti Europos centriniam bankui pateiktas Lietuvos pinigų finansinių institucijų sąrašas. Ateityje numatoma minėtą atnaujinimą vykdyti kas mėnesį.

Europos Sąjungos statistikos tarnybai ir Europos centriniam bankui toliau derinant ilgalaikių VVP statistiką, Lietuvos bankas reguliariai teikė duomenis apie ilgalaikius šalies VVP. Šių metų pradžioje, bendradarbiaujant su Finansų ministerija, pagal ECB parengtą schemą atrinkti ilgalaikiai VVP, kurių palūkanos bus naudojamos vertinant konvergavimo procesą.

Pirmoje praėjusių metų pusėje Lietuvos bankas, bendradarbiaudamas su kitomis šalies institucijomis, parengė ECB leidžiamo statistikos metodologijos vadovo „Pinigų, bankų ir finansų rinkų statistika šalyse, siekiančiose tapti ES narėmis“ antro tomo Lietuvos skyrių. Jame apibūdintas teisinis ir institucinis palūkanų normų, vertybinių popierių išleidimo, išvestinių finansinių priemonių, finansų rinkų bei kitų finansinių tarpininkų statistikos rinkimo pagrindas, duomenų rinkimo, apdorojimo ir skelbimo tvarka.

Metų pabaigoje, bendradarbiaujant su Europos centriniu banku, atnaujinta leidinyje „Pinigų ir bankų statistika stojančiose į ES šalyse: Metodologijos vadovas“ pateikta informacija. Ji buvo atnaujinama atsižvelgiant į teisinius ir institucinius statistikos organizavimo, Lietuvos banke taikomas pinigų statistikos metodologijos pokyčius, taip pat į pasikeitimus renkant, apdorojant ir skelbiant duomenis. Atnaujintą leidinį ECB numato išleisti 2003 m. balandžio mėn.

Tarptautinio valiutos fondo Statistikos departamento misija, pirmoje 2002 m. pusėje susipažinusi su Lietuvos banko pinigų statistikos bei mokėjimų balanso statistikos duomenų rinkimo ir skelbimo praktika bei duomenų kokybe, parengė „Ataskaitą apie standartų ir principų laikymąsi statistikos srityje“ bei „Išsamaus statistinių duomenų kokybės įvertinimo ataskaitą“. Atsižvelgiant į minėtus dokumentus ir TVF misijos rekomendacijas, patobulinti Lietuvos banko mėnesinio ir ketvirtinio biuletenių struktūra ir turinys.

Internetas

Stengdamasis sudaryti sąlygas kuo platesniam besidominčiųjų ratui susipažinti ir naudotis ekonomine ir finansų informacija, Lietuvos bankas atnaujino savo svetainę Internete (www.lb.lt). Joje žymiai išplėstas pateikiamos informacijos turinys, panaudoti vartotojams patogesni technologiniai sprendimai, įdiegta naujienu ir statistinių duomenų prenumeratos elektroniniu paštu sistema ir kt. Naujoje interneto svetainėje vartotojai jau gali nemokamai skaityti visus Lietuvos banko leidžiamus mėnesinius ir ketvirtinius biuletenius, taip pat kitus leidinius.

Kuriant svetainę siekta, kad joje vertingos informacijos rastų ekonomikos ir finansų ekspertai, akademinė bendruomenė, žiniasklaidos atstovai ir visi besidomintieji Lietuvos banko veikla, bankininkystės rodiklių raida bei šalies ekonomikos ir finansų padėtimi.

Naują Lietuvos banko interneto svetainę teigiamai įvertino užsienio ekspertai. Jų teigimu, ši svetainė atitinka visus centriniams bankams keliamus skaidrumo reikalavimus.